

চুটিয়া, ভূঞা আৰু মটক ৰাজ্য

সৰ্বানন্দ ৰাজকুমাৰ

প্ৰকাশন পৰিষদৰ আৰ্থিক সাহায্যত প্ৰকাশিত

জয়ন্তী, জয়ন্তী আৰু মোকুৰাজ্য. An Account of the three principal
states of Assam by Sri Sarbenanda Rajkumar, A.C.S. Addl. Deputy
Commissioner, Kamrup, Gauhati with the financial assistance of the
Publication Board, Assam, First publication 1961, Price Rs. 1.00

লেখক :

শ্রীসৰ্বনাথ ৰাজকুমাৰ

সহকাৰী উপায়ুক্ত,

কাৰ্বকপ, গুৱাহাটী

মূল্য: ১'৪০ পইচা

প্ৰথম ডাঙৰণ

জয়ন্তীৰ ট্ৰিবিউন প্ৰেচত শ্ৰীকুমাৰ খাপাৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত,

সূচী

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। আগকথা শ্রীবিশ্বনাৰায়ণ শাস্ত্রী	
২। আগকথা ড: শ্রীপদোশ্বৰ গগৈ এম-এ, ডি-ফিল ...	
৩। পাতনি শ্রীসৰ্বানন্দ বাৰুৰুনাৰ ..	
৪। চুটিয়া বাজ্য ...	১-৪২
৫। ভূঞা বাজ্য ...	৪৩-৪২
৬। বটক বাজ্য ...	৬২-৬৮

৩ দেবদত্ত বাজকুমার

আগকথা

ভাৰত বুৰঞ্জীৰপৰা কাৰকৰূপ আৰু পিচত আৰু অসম নাম পোৱা এই বিচিত্ৰ দেশখনৰ বিষয়ে কোনো কথা নিৰ্ভৰযোগ্যভাৱে জানিবলৈ পোৱা নাযায়। সত্ত্বেও এই দুৰ্গম দেশৰ কথা-কাহিনীও ভাৰতৰ বুৰঞ্জীবিদসকলৰ কাৰণে দুৰ্গম আৰু সেই বাবেহে আজি আমি বুৰঞ্জীৰ গমলৈকে ভৰি থকা দেশখনৰ কিবা এটা কথা নিৰ্ভৰযোগ্যভাৱে জানিবলৈ হলে বিপুল প্ৰয়াস কৰিব লাগে। আমাৰ দেশৰ ইতিবৃত্ত এছাৰে এইদৰে আৱৰি থৈছে যে তাৰপৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰি উলিয়াবৰ বাবে বৃন্দা-বৃন্দলি ৰাব লাগে। ইয়াৰ মাজতে চাব এডোৱাৰ্ড গেইট, কনকলাল বৰুৱা প্ৰমুখ্যে কেইবাখনো লোকে এই এছাৰৰ আৱৰণ কিছুদূৰ অপসাৰিত কৰি থৈ গৈছে আৰু 'তিমিৰ ফাড়িয়া বাজ হোৱা তাৰ কিৰণ'ত কেইবাখনো গুণী প্ৰয়তাত্মিক আৰু গৱেষকে অসমৰ এই এছাৰ যুগৰ বুৰঞ্জীৰ তথ্য উদ্ধাৰিত কৰিবলৈ যত্নপৰ হৈছে। শ্ৰীসৰ্বানন্দ ৰাজকুমাৰদেৱকো এইসকলে এজন বুলি ধৰিব পাৰি। তেখেতে অকল কিম্বদন্তিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ নকৰি বৈজ্ঞানিক ভেটিত তথ্যবিলাকৰ আলোচনা কৰি বাৰভূঞা, মটক, দেউৰী, চুটিয়াসকলৰ মূল সত্যৰ বিষয়ে যথাসাধ্য অনুসন্ধান কৰিছে।

আহোম স্বৰ্গদেৱসকলৰ লগত এই কেউজাতিৰে সংমিশ্ৰণ আৰু সংঘৰ্ষ হৈছিল। প্ৰত্যেকে নিজৰ সত্তা সন্মোগ্যভাৱে বক্ষা কৰি নিজৰ বৈশিষ্ট্য চিনাকি দি অসমীয়াৰ জাতীয় জীৱন চহকী কৰি থৈ গৈছে। দেউৰী পূজাৰীসকলক যে আমাৰ স্বৰ্গদেউসকলে বিশেষ সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিছিল আৰু অসমত যে পোনপ্ৰথমে ডিমাপুৰৰ কছাৰীসকলেই ইটা আৱিষ্কাৰ কৰি দৌল-দেৱালয় সজাৰ আহিলা সি থৈ গ'ল, সেইটো ৰাজকুমাৰদেৱৰ আলোচনৰপৰাই সকলোৱে জানিব পাৰিব। মূঠৰ ওপৰত এই পুথিখনিয়ে তৱিষাত অসমৰ বহল বুৰঞ্জী ৰচনাৰ কামত যে আবিষ্কাৰ ধৰি সহায় কৰিব সেইটো নক'লেও হ'ব। পুথিখনৰ কোনো কোনো মত লেখকৰ নিজস্ব হলেও, তাত অন্যৰ আপত্তিৰ কাৰণ ন'হ'ব বুলি ভাৱোঁ।

শ্ৰীকিশুনাৰাণ শাস্ত্ৰী

গুৱাহাটী,

সচিত্ৰ,

৩১১২১৬৪

প্ৰকাশন পৰিষদ।

আগকথা

চুটিয়া, ভূঞা আৰু মটক ৰাজ্য" নামৰ এই বুৰঞ্জীমূলক পুথিখনি শ্ৰীযুত ৰাজকুমাৰ দেৱে এতিয়ালৈকে প্ৰকাশিত আৰু হাতে চুকি পোৱা বুৰঞ্জী পুথিবিলাকৰ উপৰিও নিজে অসমৰ প্ৰায়বিলাক ঐতিহাসিক স্মৃতি-চিনপূৰ্ণ ঠাইতে ভ্ৰমণ কৰি স গ্ৰহ কৰা সমল আৰু দুঃপ্ৰাপ্য পুৰণি চৰকাৰী নথি-পত্ৰত থকা বিবৃতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ৰচনা কৰিছে। চৰকাৰী বিষয়া হিচাবে উক্ত নথি-পত্ৰ উন্মোচন কৰাত আৰু বিভিন্ন ঠাইত ভ্ৰমণৰ সুযোগ পোৱাত তেখেতৰ যি স্তৰিষা আছিল সাধাৰণতে আন লিখকৰ তেনে স্তৰিষা নেপাকে। এই স্তৰিষা পোৱান ফলত শ্ৰীযুত ৰাজকুমাৰ দেৱে তেখেতৰ গৱেষণা কাৰ্য্য অধিক সূচাৰম্ভাৱে কৰিব পাৰিছিল আৰু পুথিখনিত চুটিয়া, ভূঞা আৰু মটকসকলৰ বিষয়ে অনেক নতুন কথা সন্নি-বিষ্ট কৰি তাক পঢ়ুৱৈ সমাজৰ আগলৈ উলিওৱাত কৃতকাৰ্য্য হৈছে।

চুটিয়া, মটক আৰু অসমৰ ভূঞাসকলৰ বিষয়ে যিবিলাক প্ৰকাশিত আৰু মুখে মুখে চলি অহা ইতিবৃত্ত পোৱা যায় সি সম্পূৰ্ণ নহয় আৰু তাৰ অনেক ভাগ কিংবদন্তিমূলক। এই তিনি গোষ্ঠীৰ বিষয়ে যিখন বহুল অধ্যয়ন আৰু গৱেষণা-ক্ষেত্ৰ পৰি আছে তাত বৰ্তমান অসমীয়া লেখক-সকলৰ ভিতৰত কোনেও পূৰ্ণাঙ্গ বুৰঞ্জী উদ্ধাৰ কৰাৰ উদ্দেশ্যে আত্মনিয়োগ কৰা নাই। শ্ৰীযুত ৰাজকুমাৰ দেৱেৰ এই পুথিখনি এই ক্ষেত্ৰত এক নতুন প্ৰচেষ্টা। এই তিনি গোষ্ঠীৰ বিষয়ে একোখন নিৰ্ভুল পূৰ্ণাঙ্গ বুৰঞ্জী লিখাটো সহজ কামো নহয়। নানা কথাৰ মাজৰপৰা নিৰ্ভুল অংশ উদ্ধাৰ কৰাটো বুৰঞ্জী লিখাৰ বিচাৰ পদ্ধতি জনাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব। এই বিষয়েও শ্ৰীযুত ৰাজকুমাৰ দেৱক অনেক দূৰ কৃতকাৰ্য্য হোৱা দেখা যায়।

পঢ়ুৱৈ সমাজৰপৰা এই পুথিখনিয়ে সমাদৰ লাভ কৰিলে ইয়াৰ ভৱি-ষ্যত সন্মৰণ ইয়াতকৈ বৃহত্তৰ আকাৰত ওলাব বুলি আশা কৰা যায়। অসমৰ বুৰঞ্জী গৱেষণাত এই পুথিয়ে বহুমূলীয়া সমল যোগাব বুলি ক'ব পাৰি।

শ্ৰীপদ্মেশ্বৰ গগৈ

পাতনি

১৯৫২ চনৰ দুৰ্গা পূজাৰ বন্ধ। হাতত কোনো কাম নাই। সময়ৰ সদব্যৱহাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে “ভূঞাৰাজ্য” প্ৰবন্ধ ১৮-১০-৫২ তাৰিখে সম্পূৰ্ণ হল। সেইদৰে “মটকৰাজ্য” প্ৰবন্ধও মনৰ খুঁদুৱনিত ৫লাই পবিল ২২-১২-৫২ তাৰিখে। ডিব্ৰুগড় হাইস্কুলৰ সহকাৰী শিক্ষক শ্ৰীডিলেশ্বৰ হাজৰিকা, বি,এ,বি,টি দেৱৰ অনুৰোধ বন্ধা কৰিবলৈ গৈ “চুটিয়া জাতি” প্ৰবন্ধ ২৪-৮-৫৯ তাৰিখে লিখি শেষ কৰে।। তিনিওটা প্ৰবন্ধ অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকাত প্ৰকাশ হৈছিল। সেইবাবে অসম সাহিত্য সভাৰ ওচৰত মই কৃতজ্ঞ। পৰি থকা এই তিনিওটা প্ৰবন্ধ গোটাই দ্ৰাৱশ্যকীয় সাল-সলনি কৰি, বাইজৰ আগত দাঙি ধৰিবলৈ মন বেলি এই পুথি বৃদ্ধত কৰিলোঁ। ড: শ্ৰীপদ্মেশ্বৰ গগৈ, এম,এ, পি, এইচ, দি দেৱে পুথিপত্ৰ চকু ফুৰাই “আগ-কথা” লিখি দিয়াত তেখেতলৈ যোৱা আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জনালোঁ।

বাইজক কিবা নজনা কথা জনাম বুলি এই পুথি বচনা কৰা নাই। নিজে দেখি-শুনি, আৰু প্ৰকাশিত বুৰঞ্জী, গেজেটীয়াৰ, প্ৰবন্ধ আদি পঢ়ি আৰু দুই চাৰি চৰকাৰী নথি-পত্ৰ চাই, যি জানিব পাৰিলোঁ তাকেহে লিখিলোঁ। ইয়াত হয়তো বহুত ভুল ভ্ৰান্তি আছে। সদাশয় বাইজে ভুলখিনি বাদ দি প্ৰকৃত সত্যখিনিহে গ্ৰহণ কৰিব বুলি আশা কৰিলোঁ। সত্যৰ ঋতিৰত যদি কোনো অগৰীয়া কথাই ঠাই পাইচে তেনে সেই জগৰ বাইজে অনুগ্ৰহ কৰি নিজগুণে মৰিষণ কৰিব।

অসম প্ৰকাশন-পৰিষদে অনুগ্ৰহ কৰি, এই প্ৰবন্ধ তিনিটা প্ৰকাশ নকৰা হেঁতেন আন্ধাৰতে জাহ গলহেঁতেন। এই কাৰণে মই অসম প্ৰকাশন-পৰিষদৰ ওচৰত চিৰকৃতজ্ঞ।

শ্ৰীযোগেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মা দেৱে ছপাখানাবে সৈতে যোগাযোগ কৰি, এই পুথি ছপা কৰাত সহায় কৰাৰ কাৰণে তেখেতলৈ যোৱা আন্তৰিক শলাগ জনালোঁ। ইতি

গুৱাহাটী
৭৭৭৬৪

শ্ৰীসৰ্বানন্দ বাজকুমাৰ

চুটিয়া ৰাজ্য

বৰ্তমান চুটিয়াসকল অসমীয়া জাতিৰ এটি সম্প্ৰদায়। একালত তেওঁলোকৰ নিজৰ ৰাজ্য আৰু ৰজা আছিল আৰু সেই ৰাজ্যত তেওঁলোকৰ ৰজাই তিনি শ বছৰ অধিক কাল সুখ্যাতিৰে ৰাজত্ব কৰিছিল বুলি কয়। তেওঁলোকৰ বিজয়-স্বৰ্জা গোড়াৰাজ্যলৈকে উৰিছিল। আজি তেওঁলোক এসময়ত অসমত ৰাজত্ব কৰা আহোম, কোচ, মৰাণ আদিৰ দৰে পাচপৰা সম্প্ৰদায়ত (other backward classes) ভুক্ত।

চুটিয়া সকলে নিজৰ বুৰঞ্জী নিজৰ ভাষাত লিখি থৈ যোৱাৰ কোনো প্ৰমাণ পোৱা নেযায়। তেওঁলোকে অসমত ৰাজ্য স্থাপন কৰোঁতে অসমত বুৰঞ্জী লিখা প্ৰথা নাছিল। আহোমসকলৰ সংসৰ্গত অহাতহে তেওঁলোকৰ কাই আহোম বুৰঞ্জীত ঠাই পায়। জনশ্ৰুতি বাদ দি লিখিত বুৰঞ্জী হিচাপে আহোমসকলে সংগ্ৰহ কৰা বুৰঞ্জীৰপৰাহে চুটিয়া জাতি সম্বন্ধে কিছু কথা জানিব পাৰি। সেই মতে তীৰ্থোঁক বংশী বীৰপালেই ষাৰ্দ্দশ শতিকাত চুটিয়াসকলৰ প্ৰথম ৰজা। তেওঁলোকৰ ৰাজবংশাৱলী এখনো উক্ত সংগৃহীত বুৰঞ্জীত শক তাৰিখ দি সন্নিবিষ্ট কৰা পোৱা যায়। আহোমৰ নিজৰ মূল টাই ভাষাৰ বুৰঞ্জীত চুটিয়াসকলক টিউবা জাতি বুলিছে।

চুটিয়াসকলৰ বুৰঞ্জীৰ বিষয়ে বিশেষভাৱে গৱেষণা হোৱা বুলি মনে নধৰে। চুটিয়াসকলৰ ৰাজ্যৰ চাৰিসীমাৰ ভিতৰত তেওঁলোকৰ ক'ত কি স্মৃতি চিহ্ন আছে জনা নাযায়। আহোমসকলৰ লগত তেওঁলোকে যুদ্ধ কৰোঁতে যিবিলাক ঠাইৰ নাম পোৱা যায় সেইবিলাক ঠাই বৰ্তমানে ক'ত আৰু কি বুলি জনাজাত তাৰো নিশ্চয়তা নাই। তেওঁবিলাকৰ

আদি ৰাসস্থান হিচাপে যি সোণাগিৰি, ষড়ঙ্গগিৰি, নীলগিৰি, চহ্নগিৰি বা চন্দনগিৰি আদি পৰ্ব্বতৰ নাম পোৱা যায়, সেই পৰ্ব্বতবিলাক সোৱণশিৰী নৈৰ আগলিত থকা যেন বোধ হয় ; কিন্তু বৰ্ত্তমান সেই পৰ্ব্বতবিলাক কি নামে জনাজাত, কৰ্ত্ততা কোনো ওলোৱা নাই। তেওঁলোকৰ ৰাজ্যৰ চাৰি-সীমাও সঠিককৈ জনা নাযায়।

প্ৰকাশিত বুৰঞ্জী, ৰিপৰ্ট, প্ৰবন্ধ, দিষ্ট্ৰিক্ট গেজেটীয়াৰ আদিত পোৱা তথ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি চুটিয়া জাতিৰ বিষয়ে তলত আভাস দিয়া হল:—
Colonel L.W. Shakespear, Mr. Endle আৰু **Sibsagar District Gageltcer** ৰ মতে চুটিয়াবিলাক বড়োজাতিৰ মানুহ। **Mr. Endle** চাহাবৰ মতে অসমৰ ৰাজা, গাৰো, মৰাণ, মেচ, খিমাল, কোচ, চোলানিমিয়া (**Solanimias**), মহলীয়া (**Mohlias**), ফুলঙৰীয়া, শৰণীয়া, দিমাছা (কচাৰী), হোজাই, লালুং, হাজোংবিলাকো বড়ো জাতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত। বড়ো জাতিৰ ভিতৰত অসমৰ প্ৰাগ্-ঐতিহাসিক যুগত কছাৰীসকল গোটেই অসম উপত্যকাতে বিয়পি পৰিছিল আৰু ঠায়ে ঠায়ে ৰাজ্য স্থাপন কৰিছিল। কাচাৰ দিষ্ট্ৰিক্ট গেজেটীয়াৰত পোৱা যায় যে কছাৰীসকল ইন্দো-চাইনিজ আৰু ইয়াংচিকিয়াং আৰু হোৱাংহো নদীৰ মাজৰ ঠাইৰপৰা আহিছিল। উত্তৰ কাচাৰৰ এসময়ৰ মহকুমাধিপতি **Mr. Dundas** ৰ মতে কছাৰীসকল (ব্ৰহ্মপুত্ৰ) আৰু চাগি নদীৰ সঙ্গমস্থলৰপৰা বায়ে আৰু পানীয়ে আহি কামৰূপৰ নীলাচল পৰ্ব্বত পায়হি আৰু তাৰ পৰা দিমাপুৰলৈ আহে। **Mr. Fisher** চাহাবে কয় যে কাচাৰৰ কছাৰীবিলাকে এসময়ত কামৰূপত শাসন কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ ৰাজবংশ ৰজা হাচুংচাৰ বংশধৰ। **Mr. Risley** চাহাবে কয় যে লিধু প্ৰবাদ মতে মানৱ জাতি উৎপাদন কৰোঁতা দুজনৰ এজনে কাচাৰ দেশত বাস কৰিছিল। নেপালীবিলাকৰ মতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু কুশি নদীৰ মাজৰ পৰ্ব্বতৰ তলিতে এই দেশ। এওঁৰ পৰাই কোচ, মেচ আৰু খিমাল জাতিৰ উৎপত্তি। **Mr. Risley** চাহাবে “কাচাৰ” বোলা ভূখণ্ডক **Mr. Brayan Mr. Hodgson** আৰু **Colonel Shakespear** চাহাবে “কচ” বুলিছে। এই “কাচাৰ” বা “কচ” দেশত আদিত্তে বাস কৰা কাৰণেই তাৰ বাসিন্দাসকল পাচত কছাৰী নামে জনাজাত হব পাৰে। আনহাতে কচাৰীবিলাক অতীজতে শিৱসাগৰ জিলা, লক্ষীমপুৰ জিলা আৰু সদিয়াত থকাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়। কছাৰী ভাষাত

“সৈ” বা “দুই” শব্দে “পানী” বা “নৈ” বুজায়। “সৈ” বা “দুই”ৰ অৰ্থভংগ হ’ল “দি”। দিলাও (ব্ৰহ্মপুত্ৰ), দিক্ৰং (সদিয়াৰ ওপৰে), দিহং, দিবাং, দিক্ৰং (উত্তৰ লক্ষীমপুৰত), দিশ্ৰং, দিক্ৰাই (ভবনীত পৰিছে), দিহিং, দিমৌ, দিছাং, দিখৌ, দিটৈ (ভোগদৈ) দিমা (ধনশিৰী-গোলাঘাটত) আদি নৈবিলাকৰ নাম কছাৰীসকলে দিয়া। কছাৰীসকলে সদিয়াৰ কেঁচাইখাতী গোসাঁনীক পূজা কৰিছিল আৰু হয়তো এতিয়াও কোনোৱে কৰে।

১২২৮ খৃঃত চাঙলুঙ ছুকাৰ তলে টাইলকল সৌমৰলৈ আহি সাম্ৰাজ্য স্থাপন কৰে। তেওঁলোকৰ মাজত অতীজৰপৰা বুৰঞ্জী লিখা প্ৰথা প্ৰচলিত আছিল আৰু তেতিয়াৰপৰা আমি অসমৰ লিখিত বুৰঞ্জী পাইছোঁ। তেওঁলোক পাচত আহোম নামে জনাজাত হল আৰু তেওঁলোকৰ সাম্ৰাজ্যই অসম নাম পালে। আহোমসকল অসমলৈ আহোঁতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ শিৱসাগৰ আৰু লক্ষীমপুৰ জিলাৰ একঞ্চলত মৰাণ আৰু বৰাহী বজাই, তেওঁলোকৰ ৰাজ্যৰ উত্তৰ পূবে পৰ্ব্বতলৈকে আৰু সদিয়াৰ চাৰিওফালে চুটিয়া বজাই, চুটিয়াসকলৰ পশ্চিমে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰে কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ পূব সীমালৈকে ভূঞাবিলাকে, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণে দিখৌ নৈৰ পূবৰপৰা বা মৰাণ আৰু বৰাহী ৰাজ্যৰ পশ্চিমৰপৰা নগাৰৰ একঞ্চললৈকে কছাৰী-বিলাকে, কছাৰী আৰু কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ মাজত দক্ষিণ পাৰৰ ভূঞাবিলাকে ৰাজ্য কৰিছিল আৰু উত্তৰ আৰু দক্ষিণ পাৰৰ ভূঞা ৰাজ্যৰ পশ্চিমে কমতাপুৰ ৰাজ্য আছিল। এতেকে ১২২৮ খৃঃত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত চুটিয়া, মৰাণ, বৰাহী আৰু কছাৰী ৰাজ্য নামে চাৰিখন বড়ো ৰাজ্য আছিল।

সদিয়া অঞ্চলত থকা তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰ বা কেঁচাইখাতী গোসাঁনীৰ আৰু নৈবিলাকৰ নামৰপৰা চুটিয়াসকলৰ আগতে তাত কছাৰী ৰাজ্য আছিল বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। সেই ৰাজ্য কোনে কেতিয়া, ক’বপৰা ক’লৈকে স্থাপন কৰিছিল, কিমান দিন স্থায়ী আছিল আৰু কেতিয়া, কেনেকৈ ধ্বংস হল জনা নাযায়। ১৫৩১ খৃঃত আহোমসকলে ধনশিৰী উপত্যকাৰ কছাৰী ৰাজ্য আহোম ৰাজ্যত চামিল কৰাতহে তেওঁলোকে ডিমাৰুৰ ভাগ কৰি, কাশৰলৈ যায় আৰু পাচত তাত কছাৰী ৰাজ্য স্থাপন কৰি, মায়বজত ৰাজধানী পাতিছিল। আহোমসকলে প্ৰথমে মৰাণ আৰু বৰাহী ৰাজ্য দখল কৰি সৌমৰত আহোম সাম্ৰাজ্যৰ ভেঁটি স্থাপন কৰে। তেওঁলোকে ৰাজ-নৈতিক কাৰণত বিশেষ ক্ষেত্ৰত মৰাণ আৰু বৰাহী তিবোজ বিয়া কৰাই

তেওঁবিলাকৰ লগত বৈবাহিক সূত্ৰত আবদ্ধ হ'ব আৰু তেওঁলোকৰ জ্ঞানমান উপযুক্ত লোকক বিষয় দি নিজৰ জাতিৰ ভিতৰত ভুক্ত কৰি ললে। প্ৰায় ১৫২৪ খৃঃত আহোমসকলে চুটিয়া ৰাজ্য তেওঁলোকৰ ৰাজ্যত চাবিল কৰি, সেই ৰাজ্য সূচাৰুৰূপে শাসন কৰিবলৈ চুটিয়া ৰাজ্য জয় কৰোঁতা চাও-ক্ৰাছেঞ্ছনুঙ বৰগোহাঁইক প্ৰথম সদিয়াকোৱা গোহাঁই পাতিছিল। কালক্ৰমত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ চাৰিওখন বড়ো ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যত ভুক্ত হল। এই কাম কৰিবলৈ আহোমসকলৰ ৩০০ বছৰ (১২২৮ খৃঃৰ পৰা ১৫৩১ খৃঃ) লাগিছিল। চুটিয়া আৰু কছাৰীসকলৰ লগতো আহোমসকলৰ বৈবাহিক সৰুৰু ঘটিছিল আৰু উপযুক্ততা চাই তেওঁবিলাকৰ কিছুমানকো আহোমসকলে নিজ জাতিত ভুক্ত কৰি লৈছিল।

চুটিয়াসকল অসমলৈ কেতিয়া, ক'ৰপৰা আহিছিল সঠিক জনা নাযায়। অসমত তেওঁলোকৰ অতীত বাসস্থান সোৱণশিৰী নৈৰ পাৰৰ নামনিৰ পৰ্বত আছিল যেন বোধ হয়। বৰ্তমান এই অঞ্চল নেফাৰ সোৱণশিৰী অঞ্চল আৰু চিয়াং সীমান্ত অঞ্চল বা আৰৰ পাহাৰৰ নামনি অংশত পৰিছে। তেওঁলোকে বাস কৰা পৰ্বতৰ উত্তৰে মিৰি আৰু আৰৰ জাতি বাস কৰা পৰ্বতমালা। মিৰি আৰু আৰৰ মূলত একে জাতি। এওঁবিলাক তিব্বতো-বৰ্মাণ জাতি। এওঁবিলাকো অসমলৈ কেতিয়া, ক'ৰপৰা আহিল জনা নাযায়। চুটিয়াসকলৰ দক্ষিণে ভৈয়ামত সদিয়াল কছাৰীসকলৰ ৰাজ্য আছিল। চুটিয়া আৰু কছাৰীবিলাক বড়ো জাতিৰ বুলি ওপৰত কৈ অহা হৈছে। বড়োবিলাক ইন্দো-চাইনিজ। তেওঁবিলাক চীন দেশৰ ইয়াং-চিকিয়াং আৰু হোৱাংহো নৈৰ মাজৰ অঞ্চলৰপৰা বা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পূব অঞ্চলৰপৰা অহা বুলি ওপৰত উল্লেখ কৰা হৈছে। সম্ভৱতঃ প্ৰব্ৰজন কৰি আহি কালক্ৰমত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পূব অঞ্চলত বসতি কৰেহি আৰু পাচত সেই ঠাইৰপৰা ভৈয়ামৰ সদিয়া অঞ্চললৈ নামি আহে। যদি সেয়ে হয় তেনে চুটিয়াসকলো অসমৰ উত্তৰ পূবে অসমত সোমাই মিৰি আৰু আৰৰ পৰ্বতৰ নামনি অংশত বাস কৰিছিল। বোধহয় তেওঁবিলাক উত্তৰলৈ যোৱাত মিৰি আৰু আৰৰসকলৰপৰা আৰু দক্ষিণলৈ যোৱাত সদিয়াল কছাৰীসকলৰপৰা বাধা পাইছিল।

কছাৰী বুৰঞ্জী আৰু দেওধাই অসম বুৰঞ্জীত কছাৰীসকলৰ সদিয়াৰ এটি ৰাজ কৈদৰ কথা পোৱা যায়। এই ৰাজ কৈদে পূবে সদিয়া, পশ্চিমে

দিখোমুখ উত্তৰে দিহিঙৰ দক্ষিণপাৰ আৰু দক্ষিণে দিলিহৰ কেশগুৰিৰ মাজৰ ভূখণ্ডত ৰাজ্য কৰিছিল বুলি পোৱা যায়। ইয়াত দিয়া উত্তৰ সীমা শুদ্ধ নহয় যেন লাগে; কাৰণ সদিয়া বুঢ়ীদিহিং যাক সকলোৱে দিহিং বোলে বা নদিহিঙৰ উত্তৰে। বহুতে উজনি খণ্ডত ব্ৰহ্মপুত্ৰকো দিহিং বোলে। উত্তৰে দিহিঙৰ পৰিৱৰ্ত্তে ব্ৰহ্মপুত্ৰ বুলিলে সীমা যেনে সৈতে মিলে। সদিয়া ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰতে। এই ভূখণ্ডৰ এছোৱা বৰ্ত্তমানৰ ডিব্ৰুগড় মহকুমাত, এছোৱা শিৱসাগৰ জিলাত আৰু আনছোৱা নগাওঁ জিলাত পৰিছে। ১৭৫০ খৃঃত অসমত এটি বৰ ডাঙৰ বানপানী হৈছিল। সেই বানপানীত উজনি অসমৰ নদীৰ গতি সলনি হয়। বৰ্ত্তমানৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ মাজুলীৰ উত্তৰে বৈছিল আৰু লোহিত নামে জনাজাত আছিল। ১৭৫০ খৃঃৰ আগত মাজুলী নাছিল। তেতিয়া দিহিং নৈ হাবুঙৰ দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰত পৰিছিল। স্বৰ্গদেৱ ত্যাগ ৰাখিহে (১৩৮০-৮৯ খৃঃ) বৰকুঁৱৰীৰ হাতত ৰাজ্যভাৱ গতাই চুটিয়া ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ গৈছিল। স্বৰ্গদেৱৰ অনুপস্থিতিৰ সুবিধালৈ অপুত্ৰকা বৰকুঁৱৰীয়ে হিংসাত সগৰ্ত। সৰুকুঁৱৰীক মিছা চেলু উলিয়াই মৃত্যু দণ্ড দিলে বুলি এখন অসমীয়া বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। মূল টাই আৰু অন্যান্য অসমীয়া বুৰঞ্জীত এই কথাৰ সমৰ্থন পোৱা নেদায়। উক্ত বুৰঞ্জী মতে বিষয়া সকলে সৰু কুঁৱৰীক হত্যা নকৰি বুদ্ধি কৰি ভুৱত তুলি, দিহিঙত উঠাই দিলে। সেই ভুৱ উটি গৈ হাবুঙত লাগে আৰু এজন ব্ৰাহ্মণে পাই, সৰু কুঁৱৰীক আশ্ৰয় দি ৰাখিলে। সৰু কুঁৱৰীৰ এটি সন্তান হল আৰু পাচত তেওঁৱেই বামুনী কোঁৱৰ ওৰফে ছুদাংকা নাম লৈ ১৩৯৭ খৃঃত আহোম সিংহাসনত উঠিল। চাওলুঙ ছুকাৰাই দিহিঙে জটীয়াই গৈ ১২৪০ খৃঃত হাবুঙত ৰাজধানী স্থাপন কৰিছিল; কিন্তু তাত বানপানী উঠাত সেই ঠাই ত্যাগ কৰিলে। ইয়াৰ পৰা বোধ হয় যে ১২৪০ খৃঃত হাবুং চুটিয়া ৰজাৰ তলত আছিল। আহোম বুৰঞ্জীত পোৱা যায় যে চাও-লুঙছুকাৰা অসম জয় কৰিবলৈ অহাৰ আগতে এৰাৰ চুটিয়া ৰাজ্য জয় কৰিছিল। সেই সময়ত চুটিয়া ৰাজ্য কিমানদূৰ বিস্তৃত আছিল জনা নাযায়। Sir E.A. Gait চাহাবৰ অসম বুৰঞ্জীৰ মতে স্বৰ্গদেৱ ছহনুঙৰ দিনত ১৫১২ খৃঃত চুটিয়া ৰাজ্যৰ হাবুং খণ্ড আহোম সাম্ৰাজ্যত চামিল কৰা হৈছিল। ইয়াৰ পৰা জানিব পাৰি যে হাবুং খণ্ড কিছু কালৰ কাৰণে চুটিয়া ৰাজ্যত ভুক্ত আছিল। বোধহয় চাওলুঙ ছুকাৰাই হাবুং ত্যাগ কৰাৰ পাচত চুটিয়াবিলাকে হাবুং দখল কৰিছিল। এই হাবুং সোৱণশিৰী আৰু সোহিঙৰ

গঙ্গবংশলৰ উত্তৰ-পূব কোণত অৱস্থিত হ'ব লাগিব। ১৭৫০ খৃঃৰ বামপানীত বন্ধপুত্ৰই লোহিত সঁতি এৰি দক্ষিণলৈ বৈ আহি দিহিং আৰু দিখৌ নৈ ছিঙি মাজুলী গঠন কৰে। শিৱসাগৰত বন্ধপুত্ৰক বহুতে আজিও দিহিং বুলি কয়। ১৭৫০ খৃঃৰ আগেয়ে শিৱসাগৰ মহকুমাৰ দিখৌ, মাজুলীৰ টুনি আৰু নগাঁৱৰ কলং এখন নৈ আছিল বুলি অনুমান কৰা যায়। এই অনুমানত ভিত্তি কৰি কোৱা যায় যে বন্ধপুত্ৰই এই নৈক তিনি খণ্ড কৰে আৰু পৃথক পৃথক খণ্ডই পৃথক পৃথক অঞ্চলত পৃথক পৃথক নামে জনাজাত হ'ল। কলং নৈ আৰু টুনি নৈ বন্ধপুত্ৰৰ স্মৃতিকপে বৰ্ত্তমান পৰিগণিত। কলং নৈ কপিলী নৈৰ সৈতে নগাঁৱৰ জাগী ডকত গাঁওত লগ লাগি কাজলীমুখত বন্ধপুত্ৰত পৰিছে। এইবিলাক কথাৰপৰা অনুমান হয় যে সদিয়া ৰাজকৈদৰ কছাৰী ৰাজ্য বন্ধপুত্ৰৰ দক্ষিণপাৰে সদিয়াৰ পৰা কাজলী মুখলৈকে বিস্তৃত আছিল। এই ৰাজ্য কেতিয়া স্থাপন হৈছিল আৰু কেতিয়া ধ্বংস হ'ল জনা নাযায়। চাওলুং ছুকাফা অসমলৈ আহোঁতে ডিমাংপুৰৰ ৰাজকৈদৰ কছাৰী ৰাজ্যহে দিখৌ নৈৰ পূব পাৰৰ পৰা নগাঁৱৰ একখণ্ড লৈকে আৰু সেই ৰাজ্যৰ পূবে মৰাণ আৰু ববাহী ৰাজ্য পাইছিল। বন্ধপুত্ৰৰ উত্তৰে সদিয়াৰপৰা পৰ্ব্বতলৈকে এই খণ্ডত কেতিয়া কছাৰী ৰাজ্য আছিল জনা নাযায়; কিন্তু এইটো ধূৰূপ যে এই খণ্ড এসময়ত কছাৰীসকলৰ তলত আছিল। সম্ভৱ এই খণ্ডৰ কছাৰী ৰাজ্য ভাগি যোৱাৰ সুবিধা লৈ চুটিয়াসকলে তাত ৰাজ্য স্থাপন কৰিছিল।

সদিয়াৰ মাণিক নামে এজন কছাৰীৰ পত্নীৰ গৰ্ভত সদাশিৱৰ কালৰপৰা এটি মেকুৰি জন্ম হৈছিল বুলি কয়। সেই মেকুৰি সৰিয়হৰ ডুলিত পুতি ধোৱাত সি সোণৰ মেকুৰি হ'ল। সেই সোণৰ মেকুৰিৰ যত্নত মাণিকে ওপৰত উল্লেখ কৰা সদিয়া ৰাজ্য লাভ কৰিছিল আৰু তেওঁ জোৱাঁয়েক মুকুতাক সোণৰ মেকুৰিসহ ৰাজ্য গতাই দিলে। দেওধাই অসম বুৰঞ্জীত পোৱা যায় যে ভীৰ্মোক (ভীৰ্মক) বংশৰ বীৰপাল ১১১১শকত (১১৮৯ খৃঃ) সোণাগিৰি পৰ্ব্বতৰ ৬০ ঘৰ চুটিয়াৰ ওপৰত বজা হৈ গয়াপাল নাম লৈছিল। কুবেৰে বীৰপালৰ ৰূপ ধৰি তেওঁৰ পত্নী ৰূপৱতীক আলিঙ্গন কৰাত গৌৰী-নাৰায়ণৰ জন্ম হ'ল। সপোনত কুবেৰে বীৰপালক কোৱামতে তেওঁ এজোপা গছৰ গুৰি খান্দি চাল, তৰোৱাল আৰু সোণৰ মেকুৰি পালে। দেওধাই অসম বুৰঞ্জীত তলত লিখামতে আৰু এটি আখ্যান পোৱা যায়। মহাকাশি-

চুটিয়া ৰাজ্য

কাই কিৰাতনীৰ ৰূপ ধৰি, মহৰথীয়া চুটিয়া ল'ৰা এটাক শুকুলা মহ এচা খুজিছিল। গৰখীয়াই মনতে তেওঁলৈ এটি শুকুলা ম'হ উছৰ্গা কৰিলে। তেতিয়া কিৰাতনীয়ে নিজৰ চিনাকি দি, পাচদিনা এজনী পোহাৰীয়ে নিয়া মাছ চৰুত ঢাকন দি গৈ, তাৰ পাচদিনা চাই, তাত পোহা বজাৰ সহায়ত বজা হব বুলি কলে। ম'হ গৰখীয়াই সেইমতে কাম কৰাত, চৰুত দুটা সোণৰ মেকুৰী আৰু দণ্ডখাট পালে। সেইবিলাকৰ সহায়ত ম'হ গৰখীয়া পাচত বজা হৈ খুস্ত বজা নাম ললে। এতিয়া সদিয়াৰ কছাৰী বজাৰ ফৈদৰ সোণৰ মেকুৰি থকাৰ দৰে চুটিয়া বজাৰো সোণৰ মেকুৰি থকা কথা পোহা গল। দুয়ো বজাৰ ঘৰত সোণৰ মেকুৰি থকাৰ কথাই তেওঁলোকৰ মাজত কিবা সম্বন্ধ থকা নুবুজায়নে?

চুটিয়াসকলৰ পূৰ্বৰ ধৰ্ম কি আছিল জনা নাযায়। এই কথা সৰ্ব্ববাদী সন্মত যে দেউৰীসকল তেওঁলোকৰ পজাৰী আছিল। সেয়ে হলে দেউৰী-সকলৰ ধৰ্মই অতীজত চুটিয়াসকলৰ ধৰ্ম। দেউৰীসকলে অতীজৰপৰা কেচাইখাতী গোসাঁনী পূজা কৰি আহিছে। কছাৰীসকলো কেচাইখাতী গোসাঁনীৰ পূজক আছিল আৰু আজিও তেওঁবিলাকৰ কিছুমানে কেচাইখাতী গোসাঁনী পূজা কৰে। কেচাইখাতী মন্দিৰক “ভাম্ৰেশুৰী মন্দিৰো” বোলে। এই মন্দিৰ সদিয়াৰপৰা ওঠন মাইল উত্তৰ পূবে চলনৈৰ কাষত অৱস্থিত। দেউৰীসকলে এই মন্দিৰৰ উপাস্য দেৱীক “পেশাসী” (Pesasi) অৰ্থাৎ ভীয়েক বোলে। লেক্টেনাণ্ট দাল্টানৰ মতে এই মন্দিৰ লোহাৰ শলখা লগাই শিলেৰে চাৰিকোণীয়াতৈ কৰা হৈছিল। শিলবোৰত কঢ়াল দিয়া হোৱা নাছিল। ইয়াৰ বেৰ ৪½ ফুট দাঠ। মন্দিৰৰ ভিতৰ ফালৰ প্ৰত্যেক বাহু আঠ ফুট। মন্দিৰৰ ওপৰত ডামৰ ছাল আছিল; কিন্তু বৰ্তমান ছালখন ভাগি পৰি আছে। ডামৰ ছাল থকাৰ কাৰণেই মন্দিৰৰ নাম ভাম্ৰেশুৰী মন্দিৰ আৰু উপাস্য দেৱীৰ নাম ডামৰ মাই হয়। মন্দিৰৰ চাৰিওফালে ১৩০ ফুট আৰু ২০০ ফুট দীঘল ইটাৰ দেৱাল আছে। পশ্চিম দেৱালৰ দুৱাৰমুখত এটি তিনিঠেঙ্গীয়া সৰু শিল আছে। তাত কিছুদিনৰ আগলৈকে প্ৰত্যেক বছৰে একোটি মানুহ বলি দিয়া হৈছিল। সেই কাৰণেই দেৱীৰ নাম কেচাইখাতী হয়। সদিয়া আহোৰ বজাৰ হাতলৈ অহাত পাচলৈ তাত বৃত্ত্য দণ্ডত দণ্ডিত মানুহকহে বলি দিবলৈ দিছিল। সদায় ভেনে মানুহ নোপোৱাত এঘৰ নিৰ্জীৱিত মানুহৰপৰা বহুবি এজন

নিষুণী যুৱক বলি দিবলৈ স্থিৰ কৰা হৈছিল। এই মানুহ যুৱক “ৰাঁড়”ৰ ঘৰ বুলিছিল। ৰাঁড়ৰ ঘৰে বজা-ঘৰবপৰা কিছু স্তুৰিধা পাইছিল। বলি দিবলৈ স্থিৰ কৰা যুৱকজনক কিছুদিন বেলেগে মন্দিৰত ৰাখি, ভালকৈ খুৱাই নোদোকা কৰা হৈছিল। বামুণ আৰু ৰাজবংশৰ মানুহক বলি দিব নোৱাৰা নিয়ম কৰা হৈছিল। তিবোতা, নীহজ্জাতি আৰু মুছলমান বলি অযোগ্য বিবেচিত হৈছিল। নিৰ্দ্ধাৰিত দিনত বলিক স্তম্ভৰ সাজ-পাৰ আৰু সোণ-ৰূপৰ অলঙ্কাৰ পিন্ধাই, বাইজক দেখুৱাই, পুৰুহিতে গোপন বাটে তেওঁক বলি দিয়া ঠাইলৈ নিছিল। তালৈ বাহিৰা মানুহ যাবলৈ নিদিছিল। তাত বলিৰ গাৰ অলঙ্কাৰ পাতি খহাই বলি দিয়া হৈছিল। বলিৰ গাটো কুণ্ডত পৰিছিল আৰু মূৰটো অন্যান্য মূৰৰ লগত মন্দিৰৰ সন্মুখত ৰখা হৈছিল। এই নৰবলি প্ৰথা স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহই (১৭৮০—৯৪ খৃঃ) বন্ধ কৰিলে। দেউৰীসকলৰ মতে নৰবলি বন্ধ কৰাৰ কাৰণেই আহোমসকলে ৰাজ্য হেৰুৱালে। কৰ্ণেল হেনৰিৰ মতে ১৫শ শতাব্দিত অৰ্ধাংশ বামুণীয়া ধৰ্ম্মৰ পুনৰ্স্থানৰ সময়ত কেঁচাইখাতী মন্দিৰ পুনৰ নিৰ্মাণ কৰা হ'ল। তেওঁৰ মতে এই মন্দিৰ খ্ৰেণাইটৰ দ্বাৰা গঠিত আৰু তাৰ দুৱাৰ স্তম্ভৰ কাৰু-কাৰ্য্যৰে পৰিপূৰ্ণ আৰু দুৱাৰমুখত দুটা ৰূপৰ দাঁত থকা এটা শিলৰ ডাঙৰ হাতী আছিল। ১৫শ শতাব্দিত সদিয়া চুটিয়াসকলৰ তলত আছিল। এতেকে ক'ব লাগিব যে ১৫শ শতাব্দিত এই মন্দিৰ চুটিয়া ৰজাই পুনৰ নিৰ্মাণ কৰাইছিল। কছাৰীসকলে কেঁচাইখাতী পুজা কৰাৰ পৰা অনুমান হয় যে চুটিয়াসকলে সদিয়াত ৰাজত্ব কৰাৰ আগৰপৰাই কেঁচাইখাতী মন্দিৰ অৱস্থিত আছিল। ১৬শ শতাব্দীৰ আগ ভাগত চুটিয়া ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যত ডুঙ্ক হ'ল। স্বৰ্গদেৱ লক্ষ্মীসিংহই (১৭৬৯-৮০ খৃঃ) তেওঁৰ ধৰ্ম্মগুৰু ৰমাপদ আচাৰ্য্য ন-গোসাঁইক তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰৰ অধ্যক্ষ পাতিছিল। বৰ্ত্তমান ন গোসাঁইৰ ৰংশধৰসকলৰ এই মন্দিৰত অধিকাৰ নাই। স্বৰ্গদেৱ সকলেও যে এই মন্দিৰৰ উন্নতিসাধন কৰা নাছিল এনে নহয়। এতিয়া প্ৰশ্ন উঠে যে লেকটেনাণ্ট দাল্টন আৰু কৰ্ণেল হেনিয়ে দিয়া বিৱৰণৰ মন্দিৰ কছাৰী, চুটিয়া নে আহোমসকলে কৰিছিল। এই প্ৰশ্নৰ সমিধান দিয়া টান। আহোমসকলে ইটাৰ ঘৰ নিৰ্মাণ কৰাৰ আগতে ডিমাপুৰত কছাৰীসকলে ইটাৰ ঘৰ নিৰ্মাণ কৰিছিল। তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰৰ চাৰিওফালে ইটাৰ দেৱাল আছিল। এই কথাতে ভিত্তি কৰি কছাৰীসকলে কেঁচাইখাতী

গোঁসানীৰ বশিৰ কৰিছিল বুলি কলে ভুল হব যেন লাগে ; কাৰণ ইটাৰ দেৱাল স্বৰ্গদেৱসকলেও দিয়াৰ পাৰে। Captain Rowlatt ৰ ১৮৩৭ খৃঃৰ মিছিমি অভিযানত যাওঁতে দিয়া বৰ্ণনাৰপৰা জনা যায় যে সদিয়াৰ পৰা ২৪ মাইল উত্তৰে দিক্ৰং আৰু দিবাং নৈৰ মাজত বহুত দূৰ বিস্তৃত জোৰা পতা দুটা দুৰ্গ আছে। তাৰে এটা মাটিৰ আৰু আনটোৰ দুয়োফালে ইটাৰে বন্ধাই কৰি গজ বহলকৈ নিৰ্মাণ কৰা। ইয়াৰ দুৱাৰবিলাক ইটাৰে বন্ধোৱা। এই দুৰ্গক শিশুপাল দুৰ্গ বোলে। Colonel S.F. Hannay এ ১৮৪৮ খৃঃত সদিয়াৰ দিক্ৰং আৰু দিবাং নদীৰ মাজৰ মালভূমি ৰঙ পৰি- ভ্ৰমণ কৰি ভীষকৰ দুৰ্গ আৰু পৃথিমি নগৰৰ বিৱৰণ দি গৈছে। তেওঁৰ মতে সদিয়াৰপৰা ১৬ মাইল উত্তৰে প্ৰায় চাৰি মাইল ব্যাপি দিবাং নৈলৈকে ভীষকৰ দুৰ্গ আছিল আৰু তাত ইটা আৰু শিল ব্যৱহাৰ কৰিছিল আৰু পকা দুৱাৰ আৰু কাঁড় আৰু জাঠি মাৰিব পৰাকৈ বিছা আছিল। সদিয়াৰ পূবে থকা দিক্ৰং নৈৰ পাৰত পৃথিমি নগৰ। এই নগৰত উত্তৰা- পশ্চিমাকৈ আৰু উত্তৰ ফালে যোৱাকৈ কেইবা মাইলো ব্যাপি এটা মাটিৰ ১৮ ফুট ওখ গড় আছে। গড়ৰ ভিতৰত ডালেমান পুখুৰী, পুখুৰীত শিলৰ ষাট, হাবিৰ মাজত এখন ইটাৰ দুৱাৰ আৰু নৈলৈ যোৱা এটা আলি আছে। এইবিলাকত ইটা আৰু শিল কোনে ব্যৱহাৰ কৰিছিল জনা নাযায়। এই- বিলাকৰ উপৰিও (উত্তৰপাৰে হাৰমতী উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ লালুক মৌজাৰ দিক্ৰং নৈৰ পাৰত), মায়াপুৰী (হাৰমতীৰপৰা দুদিনৰ বাচত দফলা পৰ্ব্বতৰ দিক্ৰং নৈৰ উপনৈ বৰপানীৰ পাৰত) বাদুলি খোৰোং (তেজ- পুৰ মহকুমাৰ বুৰৈ নৈৰ দুয়োপাৰে ইনাৰ লাইনৰ ভিতৰত), নজা পাহাৰ, (তেজপুৰ মহকুমাৰ বিহালী মৌজাৰ কেটেলা বাগিচাৰ ছয় মাইল উত্তৰে) আৰু ভালুকপুং (তেজপুৰ মহকুমাৰ ভৰলী নৈৰ পশ্চিমে অকাঁ পৰ্ব্বতৰ তলিত) আদিত নগৰ আৰু সেইবিলাকত ইটা ব্যৱহাৰ কৰা চিন পোৱা যায়। ভালুকপুং পুৰাণপ্ৰসিদ্ধ বাণ বজাৰ নাতি ভালুকাই কৰা বুলি কয়। হাৰ- মতী বজা আৰিমত্তৰ মাক আছিল বুলি কয়। (উত্তৰ পাৰৰ বহুত শ্বংসাৱশেষ আৰিমত্ত বজাৰ বুলি কয়)। স্বৰ্গদেৱ দিহিজীয়া বজাই [ছ হুমুঙ] গৌৰবজাৰ খানবিবি হাৰমতী আৰু দাৰমতী নামে দুজনী জীয়েক বিয়া কৰাইছিল। এই হাৰমতী কুঁৱৰীৰ নাম অনুসৰি ও নগৰৰ নাম হাৰমতী হব পাৰে। বজা ভীষকৰ জীয়াৰী কক্সিীণীকককায়েক ককাই শিশুপালক বিয়া দিব খুজিছিল কিন্তু সেই সময়তে হাৰকাৰ শ্ৰীকৃষ্ণই কক্সিীণীক হৰণ কৰি নিলে। এই পৌৰাণিক বজা ভীষক যদি সদিয়াৰ হয়, তেনে ভীষক দুৰ্গ আৰু শিশুপাল দুৰ্গ পৌৰাণিক কালতে

কৰা। জ্ঞানীসকলৰ মতে পৌৰাণিক ভীষ্মক বেৰাবৰ ৰজা আছিল। এই ভূগ্ণাংশেৰ বিলাকৰপৰা বুজা যায় যে এসময়ত উত্তৰ পাৰে বিছিমি পৰ্ব্বতৰ পৰা দফলা পৰ্ব্বতৰ শেষ সীমালৈকে (ব্ৰহ্মকুণ্ড আৰু পৰশুৰাম কুণ্ডৰপৰা অকাঁ পৰ্ব্বতলৈকে) পৰ্ব্বত আৰু তাৰ নামনিত কোনো এক বা ততোধিক সত্য জাতিয়ে ৰাজত্ব কৰিছিল। কৰ্ণেল হেননিৰ মতে এসময়ত ব্ৰহ্মপুত্ৰ পৰ্ব্বতৰ কাষেৰে বৈ গৈছিল আৰু কালক্ৰমত ই দক্ষিণলৈ যোৱাত পৰ্ব্বতৰ কাষত থকা নগৰবিলাক এৰা পৰিল। এই নগৰবিলাকত পোৱা ইটাবিলাক হয়তো কছাৰীসকলৰ আগৰ। Sir E.A. Gait চাহাবৰ মতে কছাৰীসকলে দিমাপুৰত প্ৰথমে ইটাৰ প্ৰচলন কৰে। এই কথা আমি সমৰ্থন কৰিব নোৱাৰোঁ। দৰং জিলাত কছাৰীসকলে ৰাজত্ব কৰা কথা পোৱা নাযায়। বৰ্তমানলৈকে কছাৰীসকলৰ কোনো স্মৃতিচিহ্ন তাত আৱিষ্কাৰ হোৱা নাই। আমি তেজপুৰ মহকুমাৰ ভৈৰৱপদ মৌজাৰ দ আটি গাৱঁৰ তগা মলিৰত $৭\frac{১}{২}'' \times ৫\frac{১}{২}'' \times ১\frac{১}{২}''$ ঘন ইঞ্চিৰ পৰা $১'' \times ১০\frac{১}{২}'' \times ১\frac{১}{২}''$ ঘন ইঞ্চিলৈ, বৰছলা মৌজাৰ নিজ বৰছলা গাৱঁত $৭\frac{১}{২}'' \times ৪\frac{১}{২}'' \times ১\frac{১}{২}''$ ঘন ইঞ্চি আৰু ডঙ্গামলিৰ গাৱঁত $৩\frac{১}{২}'' \times ৩\frac{১}{২}'' \times ২''$ ঘন ইঞ্চিৰপৰা $৯\frac{১}{২}'' \times ৫'' \times ১\frac{১}{২}''$ ঘন ইঞ্চিলৈ ইটা পাওঁ (১৯৪৩-৪৬ ষ্ৰ:)। এই ভূগ্ণাংশেৰবিলাক ৮ম শতাব্দীৰপৰা ১১শ শতাব্দীৰ ভিতৰৰ হব। Sir E.A. Gait চাহাবৰ মতে কছাৰীসকলৰ দিমাপুৰৰ ৰাজবংশৰ চতুৰ্থ ৰজা চক্ৰবৰ্ত্তী দিমাপুৰত প্ৰথমে ইটাৰ নগৰ কৰিছিল। তেওঁৰ মতেই এই জন ৰজা তেৰশ শতাব্দীৰ পাচৰ। এতেকে কব লাগিব যে অসমত কছাৰীসকলৰ আগেয়ে কোনো হিন্দু ৰজাই ইটাৰ প্ৰচলন কৰিছিল। কালিকা পুৰাণত পোৱা ব্ৰহ্মকুণ্ড আৰু পৰশুৰাম কুণ্ডৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ক উপাখ্যান যদি সঁচা হয় তেনে তাৰপৰা অনুমান হয় যে অসমৰ উত্তৰ-পূব প্ৰান্তৰ পৰ্ব্বতৰ মাজতো বুৰঞ্জীয়ে চুকি নোপোৱা যুগত আৰ্য্যঋষি শাস্ত্ৰু আৰু তেওঁৰ ভাৰ্য্যা অমোঘা বাস কৰিছিল আৰু হিন্দুৰ ঘৰ্ষ্ট অৱতাৰ পৰশুৰাম তালৈ আহিছিল। সেয়ে হলে প্ৰাগ-ঐতিহাসিক যুগত অসমৰ উত্তৰ-পূব প্ৰান্তলৈকে আৰ্য্যব বসতি আৰু সভ্যতা বিস্তাৰ হৈছিল। পৰশুৰামে এটেকশৰাৰ পৃথিৱী ভ্ৰমণ কৰি পৃথিৱী নিষ্ক্ৰিয় কৰিছিল। সন্তৰ পৰশুৰামে অসমৰ ক্ষত্ৰিয় ৰাজ্যও

ধ্বংস কৰিছিল। ডিব্ৰুগড় মহকুমাৰ ধেমাজি মৌজাৰ বগুৱাসৌল * আৰু চিচি মৌজাৰ মালিনী ধান আৰু উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ পূব অংশত থকা নীল গোসাঁনী, গোহাঁই গাওঁ মৌজাত গবখীয়া ধান, পঞ্চানন দেৱালয়, বঠাৱতী দেৱালয় আৰু লালুক মৌজাত লোণপানী দেৱালয় (সকলোবিলাক গোসাঁনীৰ মন্দিৰ) কোনে কৰিছিল কতো পোৱা নাযায়। উত্তৰ লক্ষীমপুৰত এসময়ত ডুঙাবিলাকে ৰাজত্ব কৰিছিল। তেওঁবিলাক শাস্ত্ৰ আছিল। সম্ভৱ এইবিলাক মন্দিৰ তেওঁবিলাকে কৰা। ডুঙা আৰু চুটিয়াবিলাকে একে সময়তে ৰাজত্ব কৰিছিল। এইখিনিতে প্ৰশ্ন উঠে— ডুঙা আৰু চুটিয়া ৰাজ্যৰ মাজৰ সীমা ক’ত আছিল? এই সীমা লক্ষীমপুৰ নগৰ আৰু ধেমাজি মৌজাৰ মাজত যেন অনুমান হয়। এনে হলে তৰ্কৰ খাতিৰত কব পাৰি যে বগুৱা, নীল গোসাঁনী, বঠাৱতী গোসাঁনী, পঞ্চানন (গুহা কালিকা), গবখীয়া ধান, আদি চুটিয়া ৰজাসকলে কৰোৱা। চুটিয়া সকল কেতিয়া হিন্দু হন ক’তো পোৱা নাযায়। আজিও তেওঁলোকৰ এসময়ৰ পূজাৰী দেউৰীসকলৰ স্নকীয়া ধৰ্ম আছে। সেই ধৰ্মই চুটিয়া সকলৰো ধৰ্ম আছিল। এতেকে তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ ৰাজ্যৰ অন্য ক’তো দেৱী মন্দিৰ নিৰ্মাণ নকৰাই কেৱল ৰাজ্যৰ পশ্চিম প্ৰান্তত কিছুমান দেৱী মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰোৱা কথা বিশ্বাস কৰিবলৈ টান লাগে।

চুটিয়াসকলে এফালে যেনেকৈ পুৰাণ প্ৰসিদ্ধ ভীষ্মক ৰজাৰ বংশধৰ বুলি দাবী কৰে, আনফালে তেনেকৈ হিন্দুৰ দেৱতা কুব্জৰ বংশধৰ বুলিও দাবী কৰে। এই দাবীবিলাক বুৰঞ্জীৰ ভেটিত স্থাপন নহয়—পৌৰাণিক উপাখ্যানৰ ওপৰতহে প্ৰতিষ্ঠিত। পৌৰাণিক উপাখ্যানক বুৰঞ্জী বুলিব নোৱাৰি। ভীষ্মকৰ নগৰ কুণ্ডিলত (কুণ্ডিন) যত ভীষ্মক দুৰ্গ আৱিষ্কাৰ হৈছে তাতে আছিল বুলি কয়। সেই অঞ্চলত কুণ্ডিল নদী আজিও আছে। ভীষ্মকৰ কন্যা কক্ৰিণীক ভীষ্মক পুত্ৰ ৰুক্মই শিশুপাললৈ দিবলৈ দিব কৰিছিল। ভীষ্মক নগৰৰ কিছু দূৰত শিশুপাল দুৰ্গ। এইবিলাক কথাই পৌৰাণিক উপাখ্যানত সত্যতা থকা বুলি প্ৰমাণ কৰিব খোজে। শিশুপাল দুৰ্গ, ভীষ্মক দুৰ্গ আদি নাম কোনে কেতিয়া দিলে জনা নাযায়। কোনোৱে হয়তো পৌৰাণিক উপাখ্যানক সত্য ঘটনা প্ৰতিয়মান কৰাবলৈ এইবিলাক

*লক্ষীমপুৰ জিলাৰ ১৯২৯-৩৫ খৃঃ গ্ৰুপ ৰিপ’ৰ্টত এই সৌল এগৰাকী আহোম ৰাণীয়ে কৰোৱা বুলি উল্লেখ কৰিছে। এই কথা কোনো প্ৰকাশিত বুৰঞ্জীত নাই। এতেকে ই প্ৰমাণ সাপেক্ষ। লিঃ

নামাকৰণ কৰিব পাৰে। এই দুৰ্গবিলাক হয়তো চুটিয়াসকলৰ আগেয়ে তাত ৰাজত্ব কৰা কছাৰীসকলে কৰা। বহুতে মিছিমিসকলক ভীষকৰ বংশধৰ বুলি প্ৰমাণ কৰিব খোজে। কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে ভীষক ৰজাৰ নগৰ বেৰাবতহে আছিল। বেৰাৰ কথা বিশেষ ৰূপে জনা নাযায়। এই দুই মতৰ কোনটো সত্য পণ্ডিতসকলে এতিয়াও স্থাৱৰ কৰা নাই। এনে কাৰণত পুৰাণপ্ৰসিদ্ধ ভীষক ৰজাৰ নগৰ যে সদিম্বাৰ কুণ্ডলত আছিল সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰি। শ্ৰীগোপীনাথ শইকীয়া বি-এ দেৱে তেখেতৰ “ইন্দুমতী” নামে কিতাপত এই বিষয়ে বহুলভাৱে আলোচনা কৰিছে। তেখেতৰ বহুত কথা অনুমানৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু প্ৰমাণসাপেক্ষ। সেই কাৰণে তেখেতৰ কিতাপ পঢ়ি আমি তেখেতৰ মত সম্পূৰ্ণ নিৰ্ভুল বুলি কব নোৱাৰিলোঁ। দেওধাই অসম বুৰঞ্জীয়ে ভীষ্মক (ভীষক) ৰজাৰ বংশৰ চুটিয়াসকলৰ আদিৰজা বীৰপালৰ ভাৰ্য্যা ৰূপৱতীৰ সৈতে কুবেৰৰ সহবাস ঘটাই তেওঁলোকৰ পুত্ৰ গৌৰীনাৰায়ণক চুটিয়া ৰজা পাতিছে। এই বুৰঞ্জীয়ে প্ৰচলিত প্ৰবাদৰ সমন্বয় ঘটোৱা যেন লাগে; কাৰণ চুটিয়াসকলৰ সেই কালৰ লিখিত কোনো বুৰঞ্জী নাই। চুটিয়া ৰাজ্যৰ পশ্চিম সীমাত ধকা ভূঞাসকল শাস্ত্ৰ আছিল। ব্ৰহ্মকুণ্ডত আৰ্য্য ঋষিৰ আশ্ৰম আছিল (যদি কালিকা পুৰাণত লিখা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উৎপত্তিৰ উপাখ্যান সত্য বুলি ধৰা হয়)। স্বৰ্গদেৱ ত্যাগধাম্ৰিৰ দিনত (১৩৭৮ বা ৮০-৮৯ খৃঃ) চুটিয়া ৰাজ্যৰ হাবুং ঋণ্ডত বায়ুণ আছিল। এইবিলাক কাৰণত ক'ব লাগিব যে চুটিয়া ৰজাৰ ৰাজ্যত হিন্দুৰ বসতি আছিল। এতিয়া প্ৰশ্ন উঠে চুটিয়া ৰজা হিন্দু আছিল নে অহিন্দু আছিল। চুটিয়া ৰজাসকলৰ নামবিলাকে তেওঁবিলাক হিন্দু আছিল বুলি বুজায়। আনহাতে তেওঁবিলাকৰ পূজাৰী দেউৰীবিলাক অহিন্দু আছিল আৰু তেওঁবিলাকে “গিৰিচাগিৰি” (বুঢ়া-বুঢ়ী) “পিচাদেমা” (PISHADEMA বৰপুত্ৰ বা বলিয়া বাবা) আৰু “পেশাসী” (PE-SHASI জী বা তামাৰ মাই বা কেঁচাইখাতী) আজিও পূজা কৰে। এই কাৰণত ক'ব লাগিব যে চুটিয়া ৰজাসকল প্ৰথমে অহিন্দু আছিল। ৰজাক হিন্দু প্ৰজাই হিন্দু কৰিলে বহুত সুবিধা পাব পাৰে। এনে কাৰণতে হিন্দুসকলে চুটিয়া ৰজাৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ত ভীষক ৰজা আৰু কুবেৰ দেৱতাক সাক্ষ্য দিব পাৰে। এই দুয়োটা কথা দকৈ ভাবি চালে এনে অনুমান হয় যে চুটিয়া ৰজাসকল হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰভাৱত পৰি হিন্দু হৈছিল; কিন্তু তেওঁ-

বিলাকে তেওঁবিলাকৰ পুজাৰী দেউৰীসকলক নিজ ধৰ্মমতে প্ৰতিষ্ঠানলৈ সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতা দিছিল। আহোম বজাসকলবোৰে এনে হৈছিল। আহোম বজাসকলে দেউৰীসকলকৰ ধৰ্মক মানি লৈছিল আৰু তেওঁবিলাকক ধৰ্ম-বিষয়ত সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতা দিছিল। বৃটিছে ধৰ্মৰ ওপৰত হাত দিয়া নাছিল। বৰ্তমান আমাৰ দেশ ধৰ্মনিৰপেক্ষ দেশ। এনেবিলাক কাৰণত দেউৰীসকলৰ মাজত তেওঁলোকৰ নিজ ধৰ্ম আজিও প্ৰচলিত।

যোগিনী তন্ত্ৰত পোৱা যায় যে কামৰূপৰ পূব ভাগত সৌমাৰপৰ্শে, পশ্চিমভাগত কুৰাচবিলাকে উত্তৰত পুৰকবিলাকে আৰু দক্ষিণত যবনবিলাকে ৰাজত্ব কৰিছিল। ১৪৯৭ খৃঃত গৌড়ৰ হুছেন চাহে কমতাপুৰ ৰাজ্য স্বংস কৰাত খুটাঘাট পৰগনাৰ চিকনাগ্ৰামৰ মেচ হাবিয়া মণ্ডলৰ পুতেক বিশু সিংহই ১৫১৫ খৃঃত কোচৰাজ্য স্থাপন কৰে। যোগিনী তন্ত্ৰত কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ কথা নাই, আনহাতে কুৰাচ, সোমৰ আৰু যবনৰ মাজত যুদ্ধ হৈছিল বুলি লিখিছে। বিশুসিংহই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে যবনসীৰপৰা কবতোৱা নৈলৈকে অৰ্থাৎ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰৰ কামৰূপ, গোৱালপাৰা আৰু বঙ্গদেশৰ এছোৱাত ১৫১৫ খৃঃৰপৰা ১৫৪০ খৃঃলৈ ৰাজত্ব কৰিছিল। সেই সময়ত সৌমাৰৰ এক ঋণত আহোম ৰজা স্বৰ্গদেৱে ছুহুংসুং বা স্বৰ্গনাৰায়ণে (১৪৯৭-১৫৩৯ খৃঃ) ৰাজত্ব কৰিছিল। সৌমাৰ পীঠ অতীজ কামৰূপৰ পূব ভাগ। সেই সময়ত কোচ ৰাজ্যৰ বাহিৰে বঙ্গদেশ দক্ষিণ কামৰূপৰ এছোৱাৰ সৈতে ইছলামধৰ্মী পাঠান ৰজাৰ তলত আছিল। ইছলামধৰ্মীসকলকো ভাৰতৰ পশ্চিমৰপৰা অহা জাতিসমূহক যবন বোলা দৰে যবন বুলিছিল। সেই সময়ত কামৰূপ ৰাজ্যত কোচ, আহোম আৰু মুছলমানৰ ভিতৰত যুদ্ধ হৈছিল। যোগিনী তন্ত্ৰত এই তিনি জাতিৰ ভিতৰৰ যুদ্ধৰ পাচত কামৰূপত কি হল পোৱা নাযায়। এইবিলাক কথাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিলে বুজা যায় যে কোচ ৰজা বিশুসিংহক হিন্দু কৰিবৰ কাৰণে তেওঁৰ ৰাজত্বৰ কালত কোচ ৰাজ্যত ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিতসকলে যোগিনী তন্ত্ৰ লিখে। যোগিনী তন্ত্ৰত কুৰাচৰ (কোচ) ৰজা বিশু সিংহ (বিশু ওৰকে বিশু সিংহ) কোচ দেশৰ (কোচাখ্যানে) যোনি গৰ্ভৰ (কামাখ্যাৰ যোনি পীঠ) ওচৰৰ গ্লেছ (মেচ) কন্যা বেৰতীৰ (হীৰা) গৰ্ভত সদাশিৱৰ ওপৰত জন্ম হৈছিল বুলি কয়। যোগিনী তন্ত্ৰই সৌমাৰৰ ৰজাক কামৰূপত বুতৰাষ্ট্ৰ ৰজাৰ বিধবা পত্নী কঙ্কতীৰ (মহাভাৰতত বুতৰাষ্ট্ৰৰ পত্নী এগৰাকী বুলিহে পোৱা

যায় আৰু তেওঁ হৈছে গান্ধাৰী) গৰ্ভত স্বৰ্গৰাজ ইন্দ্ৰৰ ঔবলত হোৱা অবিলাসৰ (আহোম বুৰঞ্জীত কল্পতী আৰু অবিলাসৰ কথা নাই) বংশধৰ বুলিছে। যোগিণী তন্ত্ৰই সেই সময়ৰ কামৰূপৰ উত্তৰ খণ্ডত পুৰবকবিলাকে ৰাজত্ব কৰিছিল বুলি কয়। বুৰঞ্জীৰ মতে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰে বৰনদীৰ পূবে ভূঞা-বিলাকে আৰু তেওঁলোকৰ পূবে আৰু আহোম ৰাজ্যৰ উত্তৰ পূবে চুটিয়া ৰাজ্য আছিল। যোগিণী তন্ত্ৰত উত্তৰ আৰু দক্ষিণপাৰৰ ভূঞাসকলৰ আৰু কছাৰীসকলৰ ৰাজ্যৰ উল্লেখ নাই। চুটিয়া ৰজাসকলৰ নামৰ পাচত “পাল” শব্দটো পোৱা যায়। এইবিলাক কাৰণত অনুমান কৰিব পাৰি যে যোগিণী তন্ত্ৰত উল্লেখ কৰা “পুৰক” বিলাকেই চুটিয়াসকল। পুৰকৰ বিষয়ে যোগিণী তন্ত্ৰত তলত লিখা উপাখ্যানটি পোৱা যায়। শালুপুত্ৰ বহ্নীকগণ কুৰুক্ষেত্ৰ যুদ্ধত নিহত হোৱাত তেওঁলোকৰ কীৰ্ত্তি নামে বিধৱাই পুত্ৰ আশা কৰি কাশীৰ বিশ্বেশ্বৰলৈ গল। তাৰ দ্বাৰপাল মহাকাল ভৈৰৱে তেওঁৰ লগত সহবাস কৰিলে। তেওঁলোকৰ পুত্ৰ মহাকুলেশে পুৰ নাম লৈ মণি মণ্ডপলৈ (মণি মণ্ডপ কত জনা নাযায়) গৈ ৰজা হল। যোগিণী তন্ত্ৰৰ এই উপাখ্যানবিলাক কিংবদন্তি, অৰ্দ্ধসত্য আৰু কল্পিত তথ্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি উদ্দেশ্য সাধনार्থে লিখা যেন বোধ হয়।

“চুটিয়া” শব্দটো ক’ৰ পৰা কেনেকৈ, কেতিয়া উৎপত্তি হল জনা নাযায়। আহোমসকলে তেওঁবিলাকক “টিউৰা” বুলিছিল। চুটিয়াসকলক পাঁচ ভাগত বিভাজ্য কৰা পোৱা যায়, যেনে—(১) হিন্দু চুটিয়া, (২) দেউৰী চুটিয়া, (৩) বৰাহী চুটিয়া, (৪) আহোম চুটিয়া আৰু (৫) মিৰি চুটিয়া।

“চুটিয়া” শব্দৰ আগৰ “হিন্দু” শব্দই বুজায় যে, অতীজত চুটিয়াসকল অহিন্দু আছিল আৰু পাচত হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰি অন্য চুটিয়াৰপৰা নিজক পৃথক কৰি ৰাখিবৰ অৰ্থে “চুটিয়া” শব্দৰ আগত “হিন্দু” শব্দ যোগ দি, নিজক “হিন্দু চুটিয়া” বুলি পৰিচয় দিয়ে। আজি অসমত “চুটিয়া” বুলিলে “হিন্দু চুটিয়া”কে বুজায়, কাৰণ “দেউৰী চুটিয়া”ক “দেউৰী”হে বোলা হয় আৰু অন্যান্য চুটিয়া বিচাৰি পোৱা নাযায়। সেই কাৰণে “হিন্দু চুটিয়া”ৰ আগৰ “হিন্দু” শব্দটো কোনেও উল্লেখ নকৰে। “হিন্দু চুটিয়া”সকল সম্পূৰ্ণৰূপে হিন্দু আৰু অসমীয়া জাতিৰ এটি সম্প্ৰদায় মাথোন। এই সম্প্ৰদায় অন্যান্য অনুনু তসম্প্ৰদায়ৰ (other back ward classes)

ভিতৰত ভুক্ত। এওঁবিলাক হিন্দুৰ শূদ্ৰজাতিৰ নিম্ন শ্ৰেণীত ভুক্ত হয়। ব্ৰাহ্মণবিলাকে এওঁবিলাকৰ হাতে পানী যাত্ৰ গ্ৰহণ কৰে। সকলো জনাৰ্ঘ্য জাতি হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে প্ৰচলিত শূদ্ৰ জাতিৰ নিম্নস্তৰত স্থান পোৱা দি এওঁলোকেও সেই সময়ৰ শূদ্ৰ জাতিৰ নিম্নস্তৰত স্থান পাইছিল। ভদ্ৰ-পৰি ঘোড়শ শতিকাৰ আগ ভাগতে তেওঁলোকৰ ৰাজ্য যোৱাত তেওঁলোকে নিজৰ অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰিব নোৱাৰিলে আৰু অন্যেও তেওঁলোককৈ গণিতা নকৰিলে। অৱশ্যে আজি জাতিৰ উচ্চনীচ প্ৰথা উঠি গৈছে আৰু অচিৰে লোপ পাব। এওঁবিলাকৰ প্ৰায় সকলোৱেই মহাপুৰুষীয়া। সকলো বিষয়তে অসমীয়া হিন্দু সমাজৰ সৈতে এওঁবিলাক একে।

দেউৰীসকল চুটিয়াসকলৰ পজাবী আছিল। তেওঁবিলাক যদিও চুটিয়া তথাচ তেওঁবিলাক দেউৰী নামে জনাজাত। বৰ্তমান তেওঁবিলাকৰ অন্য চুটিয়াৰ লগত কোনো সম্বন্ধ নাই। তেওঁবিলাক ভৈয়ামৰ তপচিল ভুক্ত জনজাতিবিলাকৰ ভিতৰত ভুক্ত। লক্ষীমপুৰ, দৰং আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ ভিতৰুৱা আৰু হাবিতলীয়া ঠাইত তেওঁবিলাকে গাওঁ পাতি বসতি কৰে। অসমৰ পৰ্ব্বতীয়া জনজাতি আৰু পৰ্ব্বতৰপৰা নামি আহি অসমৰ ভৈয়ামত বাস কৰি অসমীয়া হোৱা জনজাতিবিলাকে চাংঘৰত বাস কৰা দি তেওঁ-বিলাকেও চাংঘৰত বাস কৰে। গাওঁৰ ঘৰবিলাক শাৰী পাতি বা ধূপ খুৱাই সাজে। ঘৰবিলাক দীঘলীয়া আৰু কাঠৰ খুটা দি বাঁহৰ চাং সাজি, বাঁহৰ বেৰা দি খেবেৰে ছোৱা। ঘৰৰ মুখেদি বাট আৰু চাঙলৈ উঠিবলৈ কাঠৰ জখলা থাকে। দেখাত মিৰিসকলৰ গাওঁ আৰু ঘৰৰ দৰে দেউৰী সকলৰ গাওঁ আৰু ঘৰ। গাওঁ আৰু ঘৰ দেখি নোসোধাকৈ মিৰি গাওঁ নে দেউৰী গাওঁ কব নোৱাৰি। দেউৰীসকল একানুষুক্ত পৰিয়াল ভুক্ত। আমি ১৯৪০ খৃঃৰ মানুহ পিয়লত কোনো কোনো একানু ভুক্ত দেউৰীৰ পৰিয়ালত এশ, ছকুৰিলৈকে মানুহ পাইছিলোঁ। ইমান মানুহ একেটা ঘৰতে থকাৰ পৰাই তেওঁলোকৰ ঘৰ আকাৰত কিমান দীঘল আৰু বহল হব পাৰে অনুমান কৰিব পাৰি। তেওঁবিলাক সবল, স্বাস্থ্যবান, পৰিশ্ৰমী আৰু বৰ ডাল খেতি-য়ক। তেওঁলোকৰ তিবোতাবিলাকে হাল বোৱাৰ বাহিৰে ঘৰৰ আৰু পথাৰৰ যাবতীয় কাম কৰে। তেওঁবিলাকে সুতা কাটিব আৰু তাত বৰ জানে।

দেউৰীসকলৰ সাজ-পাৰ আৰু আ-অলঙ্কাৰ অন্য অলম্বীয়াৰ সৈতে একে আৰু তেওঁলোকৰ কাপোৰ-কানি বেচ পৰিকাৰ-পৰিচলু। তেওঁবিলাকে কুকুমা আৰু গাহৰি পোহে আৰু শ্বৰত এবিধ মদ তৈয়াৰ কৰে আৰু সেইবিলাক খায়। গাহৰি পোহাৰ কাৰণে গাৰ্ভত তেওঁলোকে বাৰখেতি বৰ বেচিকৈ কৰিব নোৱাৰে আৰু গাৰ্ভবিলাক লেতেৰা হয়। গাৰ্ভত বাৰ খেতি কৰিবলৈ হলে গাহৰি সোমাৰ নোৱাৰাকৈ বৰ শ্বনকৈ জেওবা দিব লগা হয়। তেওঁ-বিলাকৰ মাজত বাল্যবিবাহ নাই, কিন্তু বহু বিবাহ, বিধৱা বিবাহ আৰু হৰণ প্ৰথা প্ৰচলিত। তেওঁলোকৰ উৎসৱ হৈছে বহাগ বিহু, মাঘ বিহু আৰু “নভাতৰ পূজা”। বহাগ বিহুত দেওধনী উঠে আৰু ফাগুণৰপৰা বহাগলৈ ৰাতি বিহু পাতে।

দেউৰী সকলৰ মাজত প্ৰচলিত যে তেওঁবিলাক ৩খ ঠাইৰ (অৰ্থাৎ পৰ্শ্বত) পৰা অহা (“দুকীয়া কিনুমা”)। পূৰ্বে তেওঁবিলাক কুণ্ডিল নৈৰ পাৰত বাস কৰিছিল। তেওঁবিলাক চাৰিখেলত বিভক্ত; যেনে:—(১) টেঙাপনীয়া:—টেঙা-পানী নৈৰ কাষত বাস কৰিছিল আৰু তেওঁ বিলাকৰ ফৈদ বিলাকক “টিকা” বোলে। (২) বৰ গঞা (বৰপানী নৈৰ কাষত বাস কৰিছিল।) (৩) দিয়-ফীয়া (দিবাং নৈৰ কাষত বাস কৰিছিল।) আৰু (৪) পাটৰ গঞা (পাটৰ শাল ওচৰত আছিল আৰু পাটৰ শালক পূজা কৰিছিল। বৰ্তমান এই খেল নাই)। এই খেল বিলাক আকৌ ভালেন্নান ফৈদত বিভক্ত। বৰ্তমান টেঙাপনীয়া দেউৰীবিলাক শিৱসাগৰ জিলা আৰু ডিব্ৰুগড় মহকুমাত, বৰ গঞা দেউৰী বিলাক শিৱসাগৰৰ দিহিং মুখত আৰু দিবিঙীয়া বিলাক লক্ষ্মী-পুৰ জিলা, তেজপুৰ মহকুমা আৰু যোৰহাত মহকুমাত বাস কৰে।

দেউৰীসকলৰ গীতত বৰ্ণোৱা আছে যে আদি নিৰঞ্জনে অনন্ত শয্যাৰ পৰা উঠি সকলোকে শ্ৰদ্ধন কৰিবৰ ইচ্ছা কৰি তেওঁৰ গাৰ একালৰ পৰা “খুদি মামা” অৰ্থাৎ পুৰুষ-প্ৰকৃতি শ্ৰদ্ধন কৰি, লগত লৰা ছোৱালী দি মাজ স্থল পালন কৰিবলৈ পঠাইছিল। তেওঁ বিলাক ধৰ্ম্মৰ এওঁ। সুতা এডাল ধৰি নাৰি আছিল (“পিচ চিৰেচিং চাপি ছঁমা।”) এই পুৰুষ-প্ৰকৃতি বা বুঢ়া বুঢ়িক “গিৰিচা-গিৰি” বোলে। সদিয়াৰপৰা দহমাইল উত্তৰ-পূবে দিক্ৰং আৰু দেও পানীৰ সঙ্গৰ স্থলত বুঢ়া-বঢ়ীৰ মন্দিৰ আছিল। এই

মন্দিৰ অতি পুৰণি। হিন্দুসকলৰ মতে এই মন্দিৰ মহাদেৱৰ মন্দিৰ আৰু কৰ্ণেল হেনৰিৰ মতে বৌদ্ধ মন্দিৰ। এই দুই মতৰ কোনটো সত্য কোৱা টান, কিয়নো ইয়াৰ উপাসক দেউৰী সকল হিন্দু ও নহয় (বৰ্তমান কিছুমান কিছুমান হিন্দু হৈছে।) বৌদ্ধ ও নহয়। কৰ্ণেল হেনৰিয়ে কয় যে বাহিৰ ফালে শিল আৰু ভিতৰ ফালে ইটাৰে নিৰ্মিত এখন দেৱালয়ৰ মাজত বহল ঠাইত ছয়কোণীয়া এখন বেদী আছে। তাৰ সন্মুখৰ শিলৰ ওৰ ঠাইত পূজা দিয়া হয়। বৰ পুত্ৰ বা বলিয়া বাবাক “পিচাদেমা” (PISHADEMA) বোলে। বলিয়া বাবাব মন্দিৰো গিৰিচা-গিৰি মন্দিৰ থকা অঞ্চলত আছিল। টেঙাপনীয়া খেলে “পিচাদেমা” পূজা কৰে। জী বা তামাৰ মাই বা কেঁচাই খাতীক “পেশাসী” (PESHASI) বোলে। কেঁচাইখাতী বা তামেশুৰী মন্দিৰৰ কথা ওপৰত লিখা হৈছে। গাওঁবিলাকত সদিয়াৰ তামেশুৰী মন্দিৰৰ আকাৰত কাঠ আৰু খেৰেৰে দীঘে ৮ ফিট আৰু পথালিয়ে ৮ ফিট কৈ তামাৰ মাইৰ মন্দিৰ সাজি তামাৰ মাইক পূজা কৰে। মাজুলীত এনে মন্দিৰত তামৰ চাল আছে। আহোম স্বৰ্গদেৱসকলে তামেশুৰী মন্দিৰৰ পূজাৰীসকলক খিয়টৈ সন্মান জনাইছিল। এই পূজাবিলাক মাঘ বিহু, বহাগ বিহু আৰু শাওন মাহত পাতে। কাতিমাহৰ পূজা আকালত পৰাৰ কাৰণে আগ পিচ কৰি পাতে। অম্বুৱাসীৰ তিনি চাৰি দিনৰ পাচত ববিবাৰ বা বুধবাৰ পৰিলে সেইবাৰত অম্বুৱাসীৰ পূজা ভাঙে। চৰি দেউৰী নহলে প্ৰায়শ্চিত্ত নহয়। পাঁচদেৱতাক পূজা দিয়া ঠাইত তামৰ কলহত পানী ভৰাই, মাজত বাধি, পূজাৰ শেষত যাক পৰাচিত্ত কৰিব লাগে তেওঁক গা ধুৱাই, পানী খুৱাই শুচি কৰে। দোষীবিলাকৰ দণ্ড বাইজে লয় আৰু পূজাৰীয়ে মাত্ৰ এটকা ৰূপ পায়। প্ৰত্যেক মন্দিৰত বৰ-দেউৰী, সৰু দেউৰী, বৰ ভালী, সৰু ভালী নামে চাৰিজনকৈ কৰ্মকাৰক থাকে। পূজাৰীসকলক বৰ দেউৰী আৰু সৰু দেউৰী বোলে। ভালী বিলাক মন্দিৰলৈ সোমাব নোৱাৰে; তেওঁবিলাক মন্দিৰৰ বহু বাৰোঁজ মাখোন। বৰা আৰু বাৰিকে পূজাৰ কাৰণে পা-পইছা ডোলে আৰু পৰিয়াল মন্দিৰত পৰ দিয়ে।

দেউৰী বিলাকৰ মাজত চুটিয়া ভাষা আৰু প্ৰচলিত; কিন্তু তেওঁ-

বিলাকে সম্পূৰ্ণ ৰূপে অসমীয়া জানে। Col. Shakespeare চাহাবে কন যে আহোমসকলে চুটিয়াসকলৰ লিখিত ভাষা পাইছিল। দেউৰী সকলৰ বহুত আজি কালি হিন্দু হৈছে; কিন্তু তেওঁ লোকে তেওঁলোকৰ পূৰ্বৰ খাদ্যা, নীতি-নিয়ম, ধৰণ-কৰণ, পূজা-পাটল, গৃহ নিৰ্মান আদি ত্যাগ কৰা নাই। তেওঁবিলাকৰ যদিও কিছুমান নিজস্ব সংস্কৃতি আছে তথাচ তেওঁ লোক সম্পূৰ্ণ অসমীয়া।

বৰাহী চুটিয়াৰ কথা বিশেষকৈ জনা নাযায়। ১২২৮ খৃঃত চাওলুঙ ছুকাফাই সোমৰৰ মৰাণ ৰজা বদৌচা আৰু বৰাহী ৰজা থাকুৰ থাকুৰ কৰি, আহোম সাম্ৰাজ্যৰ ভেঁটি স্থাপন কৰিছিল। এই বৰাহী সকল বড়ো-জাতীয় আছিল আৰু তেওঁ বিলাকৰ ৰাজ্য চৰাইদেওৰ চাৰিও কাষে আছিল। বৰাহী সকলৰ পৰামৰ্শমতেই চাওলুঙ ছুকাফাই চৰাইদেওত ৰাজধানী পাতিছিল। আহোমসকলে বৰাহীসকলৰ লগত বৈবাহিক সন্ধি স্থাপন কৰি, বৰাহী-সকলক আহোম কৰি, আহোম জাতিৰ ভিতৰত ভুক্ত কৰি ললে। চাওলুঙ ছুকাফাই (১) গাম, (২) লখাই, (৩) মুপুং বা মুঙপেঙ, (৪) বাণ্ডি বা বন্ধি, (৫) হাটাই বা হটাই থাকুৰ, (৬) বাখান বা বাগাম আৰু (৭) বৰকুমাৰ নামে চিলনি মৰীয়া গাৱঁত বাস কৰা সাত ঘৰ বৰাহীৰপৰা কাঠকটীয়া, পানী যোগনিয়াৰ, চাংমাই (ৰান্ধনি), বেজ, ভঁৰালী, কুমাৰ, কুকুৰা চোৱা, জৰাধৰা বাণ্ডি ৰখীয়া (Bowl keeper) আদি পাতিলে। (৩হৰকান্ত বৰুৱা সদৰৰানিনৰ আসাম বুৰঞ্জী-১২পৃঃ; পুৰণি অসম বুৰঞ্জী-১৭ পৃঃ আৰু আহোম বুৰঞ্জী ৩৪ পৃঃ)। চাংমাই, বেজ, ভঁৰালী, কুকুৰা চোৱা, জৰাধৰা আদি আহোমৰ খেল এতিয়াও আছে। সেই বৰাহীসকলেই বৰাহী চুটিয়া হয়নে নহয় সঠিক জনা নাযায়। ৩সোমেশ্বৰ দেউৰী, বি এ দেৱে “আৰাহনৰ” সপ্তম বছৰৰ দ্বিতীয় সংখ্যাত লিখা “দেউৰী সম্প্ৰদায়” নামে প্ৰবন্ধত পোৱা যায় যে বৰাহী চুটিয়াক বোবোক চুটিয়াও বোলে আৰু বৰাহী চুটিয়াই সাত-জাপ আৰু অন্য চুটিয়াই ছয়জাপখৰি দি শ দাহন কৰে। বৰ্তমান ডিব্ৰুগড় মহকুমাৰ চাবুৱা পোলোঙা (চাবুৱা = চাহ বোৱা। ইংৰাজবিলাকে প্ৰথমে এই ঠাইত চাহ গুটি বৈছিল। দ্বিতীয় মহাসমৰত জাপানীবিলাকে ইয়াত বোমা পেলাইছিল।) মৌজাৰ পোলোঙা গাৱঁত বাস কৰা মটক ৰজা

সৰ্বানন্দ সিংহৰ বংশধৰ শ্ৰীলঙ্কেশ্বৰ গোহাঁয়ে আমাক জনায় যে বুৰঞ্জীত লিখা মতে সৰ্বানন্দ সিংহ মৰাণ নহয় বুকক (বোবোক) চুটিয়াহে। এই বিষয়ে “মটক ৰাজ্য”ত লিখা হৈছে। আহোমসকলৰ ভিতৰত বুকক নামে এটি খেল আছে। আহোম বুৰঞ্জীৰ ৩২ পৃ:ত পোয়া যায় যে থাকুৰখাক “লুখুৰাখুন” পাতিছিল। লুখুৰাখুন আহোমৰ এটি খেল।

আহোম চুটিয়া :—চাওলুঙ ছুকাফা অসমলৈ অহাৰপৰাই আহোম আৰু চুটিয়াৰ মাজত সংমিশ্ৰণ হয়। এই সংমিশ্ৰণ হয়তো আজিও শেষ হোৱা নাই। চাওলুঙ ছুকাফাই এটা চুটিয়া মানুহ চোমদেওৰ তাত কাম কৰিবলৈ দি তেওঁক চোমঘিৰি: পাতিলে। তেওঁৰ ঋতমু:, ঋমু:, টেফাইমু:, লুংচি, লংঠকি, নজিউ আৰু চাইমু: নামে আঠ পুত্ৰ হল। নজিউৰ ভনীয়েকৰ সৈতে বদনাম হোৱাত বাকী সাতভায়ে তেওঁক হত্যা কৰিব খোজাত, তেওঁ বালুক বৰ গোহাঁইৰ হাৰঁৰখীয়া হৈ থাকিল গৈ। সেই কাৰণে তেওঁৰ নাম “পিত্ত-হান” অৰ্থাৎ হাহ ৰখীয়া (টাই আহোম ভাষাত “পিত্ত” মানে হাই” আৰু “হান” মানে “ৰখীয়া”।) হল। নজিউৰ নাতিনিযেকক “লাহন” (টাই আহোম ভাষাত ‘লা’ মানে নাতি) বোলা হল আৰু পাচত তেওঁৰ বংশই আহোমৰ লাহন খেল হল। নজিউৰ সাতভাইক খাটোৱাল চোটিয়া পতা হল। (পুৰণি অসম বুৰঞ্জী।) চোটিয়া আহোমৰ এটি খেল। এই কথা আহোমবুৰঞ্জীৰ ৩৬ আৰু ৩৭ পৃ:ত তলত লিখাদৰে পোৱা যায় :—। চাওলুঙ ছুকাফাই চুটিয়া ৰাজ্য ধ্বংস কৰি তাৰ পৰা এজন মানুহ আনি চোম দেৱৰ ঘৰ তেওঁক সমজাই দি, “চুমচিৰি” নাম দিলে। তেওঁৰ খাটমুঙ, পানমুঙ, চাইমুঙ, তফাইমুঙ, নজিউ, লুকছি লুকপাক নামে আঠ জন পুত্ৰ হল। বাকীছোৱা কথা পুৰণি অসম বুৰঞ্জীৰ লগত মিলে। লাহন আৰু চোটিয়া আহোমৰ উদ্ভৱ খেল বুলি পৰিগণিত। এই দুই খেলে আহোম ৰাজত্বত বহুত উচ্চ বিষয় ভোগ কৰিছিল। চাওলু: ছুকাফাই চুটিয়া গাওঁ দখল কৰি ঋলম বাটিৰ পৰা মানুহ এটি পাই তেওঁক “চাঙ্গচাই” নাম দি আহোম পাতিলে। (পু: :বু: ৩২ পৃ:)। চাও ঋছেঞ্জমুঙ ৰৰ গোহাঁয়ে সদিকা দখল কৰোঁতে (১৫২৩ খু:) চুটিয়া ৰজাৰ ভঁৰালীয়ে এখন দা আৰু এখন বাক দি গোহাঁইক বৰিছিল। গোহাঁয়ে সেই ভঁৰালীক

নিজৰ খেলুৱাটক খোকোবাত পাতিলে। ভাৰালীৰ লাঙ্গিমই আৰু লাঙ্গি-
 থপক নামে দুজন লৰা আছিল। তন্থান্ বৰ গোহাঁয়ে জীয়েক নাংচা-
 গাভৰুক স্বৰ্গদেৱ খোৰা বজাটৈ (১৫৫২-১৬০৩ খৃ:) বিয়া দিওঁতে লাঙ্গি-
 মুই চুটিয়াক যোতুকত দিছিল। স্বৰ্গদেৱে লাঙ্গিমুইক ভগাৰী গোহাঁই ভগাৰী
 চেটিয়া নাম দিলে। তাৰ ভায়েক লাঙ্গিথপক বৰ গোহাঁইৰ ঘোৰা চোৱা হৈ
 থাকিল। (পু: অ: বু: ৩৮ পৃ:)। স্বৰ্গদেৱে চুহুমুঙৰ দিনত তুৰ্ব্বকৰ
 সৈতে হোৱা যুদ্ধত (১৫৩২-৩৩ খৃ:) এটি বৰ ধনীয়া মানুহ বন্দী হল।
 স্বৰ্গদেৱে তেওঁৰ নাম “নুকটুৰ্ দাঙ” (NUKTUR DANG) দিলে।
 স্বৰ্গদেৱে ছুৰাম্ ফাই (১৫৫২-১৬০৩ খৃ:) এই বৰ মানুহক কাটিদাঙ দূৰবা
 পাতিলে। (আ: বু: ৩৭-পৃ:)। স্বৰ্গদেৱে হুচেংফাই (১৬০৩-৪১ খৃ:)
 কাটিদাঙ দূৰবাৰ নাতিনিয়েকক তামুলী দূৰবা আৰু পাচত তামুলী পাতিলে।
 তেওঁৰ পুতেকক হিটৈ দাৰী বৰুৱা পাতি কলিয়াবৰত থাকিবলৈ দিলে।
 এই কথা পুৰনি অসম বুৰঞ্জীৰ ৩১ পৃ:ত এই দৰে পোৱা যায়:—
 স্বৰ্গদেৱে ছুহান ফাৰ দিনত (১৪৮৮-৯৩ খৃ:) চাওক বাণুক বৰ গোহাঁয়ে
 চুটিয়াৰ গাওঁ দখল কৰি তাৰ পৰা অনা এটি চুটিয়াৰ কাম ভাল পাই,
 স্বৰ্গদেৱে তেওঁক “হন্থন্থপাতৰ” পাতিলে। স্বৰ্গদেৱে ছুহুমুঙৰ দিনত
 তুৰ্ব্বকৰ সৈতে হোৱা যুদ্ধত হন্থ হন্থ পাতৰৰ আপহ পাই তাৰ নাম
 দিলে নুক্তুৰডাঙ বা পুৰণি অসম বুৰঞ্জীৰ কলুতুডুঙ। খোৰা বজাৰ নিত
 তাৰ পৰি নাতিয়ে বিশ্বাস যোগ্য কাম কৰাত স্বৰ্গদেৱে তেওঁক “হাৰিধং
 দূৰবা” নাম দিলে। স্বৰ্গদেৱে ছুচেংফাই (১৬০৩-৪১ খৃ:) এই বংশৰ
 এজনক এওঁৰে আটাইতকৈ সৰু নাতিয়েক (লাঙ্ ঙ্গি) কলিয়াবৰত বণকপ
 নাম লৈ পানী সিয়া আছিল আৰু হাজোৰ তলয়াৰ যুদ্ধৰ পাচৰ
 পৰা নাম ললে লাঙ্ ঙ্গি বৰ ফুকন। Sir E. A. Gait চাহাবৰ মতে
 “লাঙ্গি।” কলিয়াবৰত পানী সিয়া পাতিছিল। (তেতিয়া বৰ ফুকনৰ
 বিষয় নাছিল।) ১৬১৭ খৃ:ত আহোম আৰু মুছল মানৰ ভিতৰত হাজোত
 হোৱা যুদ্ধৰ পাচত স্বৰ্গদেৱে পানী সিয়াক “লাঙ্গি” নাম দি, “বৰ ফুকন
 পাতিলে। (তেওঁয়েই প্ৰথম বৰফুকন) আহোম বুৰঞ্জীৰ ৩৭ পৃ:ত পোৱা
 যায় যে লাঙ্গি এজন কছাৰী বালীৰ বংশধৰ।

আহোম ৰাজত্বত উপৰত উল্লেখ কৰা দৰে অনেক চুটিয়াক আহোম কৰি, আহোমৰ কোনো এক খেলত ভুক্ত কৰা হৈছিল। সেই সকলক এতিয়া বাচি উলিয়াব নোৱাৰি। তেওঁবিলাক এতিয়া শিৱকুটা আহোম। এই সকলত বাহিৰে ও আহোম আৰু চুটিয়াৰ ভিতৰত বৈবাহিক সম্বন্ধ স্থাপন হৈ আহোম-চুটিয়া নামে এটি বিশেষ খেল হল। তেওঁবিলাক সানমিহলি হোৱাত আহোমেও তেওঁবিলাকক সমাজ নিদিয়াত আৰু চুটিয়াইও তেওঁবিলাকক সমাজ নিদিয়াত তেওঁবিলাক মাজতে আহোম-চুটিয়া নামে পৰিগণিত হল। বৰ্ত্তমান আহোম-চুটিয়া বোধ হয় নাই। তেওঁবিলাক হয় আহোম হল নহয় চুটিয়া হল। বহুত চুটিয়া শিক্ষাত আগবাঢ়ি নিজৰ জাতিক নিজে হয় বুলি ৰবিলৈ আহোম বুলি চিনাকি দি আজিও আহোম হৈছে। এই কথা হয়তো চুটিয়াৰ পৰা আহোম হোৱাসকলে স্বীকাৰ কৰিব; কিন্তু আমি একে ঘৰ মানুহৰে এজন চুটিয়া আৰু আনজনক আহোম হিচাপে দেখিবলৈ পাইছোঁ। টাই আহোম ভাষাত চুটিয়াক “টিউৰা” বোলে।

মিৰি চুটিয়া:—মিৰি আৰু চুটিয়া দুয়ো আদিতে পৰ্ব্বতত ওচৰা ওচৰিতকৈ বাস কৰিছিল। চুটিয়াসকলে ভৈয়ামত ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰি ভৈয়ামলৈ নামি আহিল। আবৰৰ উপদ্ৰৱৰ পৰা হাত সাৰি বটল মিৰিবিলাকো ভৈয়ামলৈ নামি আহি আহোম ৰজাৰ আদেশ লৈ আহোম ৰাজ্যত বাস কৰিবলৈ ললে। চুটিয়া আৰু মিৰিসকলৰ মাজত মিৰিবিলাকৰ সংমিশ্ৰণ হৈছিল সেইবিলাক “মিৰিচুটিয়া” বা “চুটিয়া মিৰি” নামে জনাজাত হল।

শ্ৰীসোণাৰাম পাণ্ডা কটকীয়ে তেখেতৰ “মিৰি জাতিৰ বুৰঞ্জী”ত লিখিছে,—আহোম ৰজাই চুটিয়া ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাত কিছুমান চুটিয়া পলাই গৈ মিৰিবিলাকৰ মাজত বসতি কৰি মিৰিৰ সৈতে বৈবাহিক সূত্ৰত আৱদ্ধ হ’ল। এইদৰে সানমিহলি হৈ হোৱা খেলকে “চুটিয়া মিৰি,” বা “পাগৰ” অৰ্থাৎ “জাত যোৱা” বোলে। চুটিয়াসকলে এই কথা স্বীকাৰ কৰি কয় যে চুটিয়াৰ সৈতে ৰণত হাৰি চুটিয়াৰ ঘৰত থকা মিৰিবিলাককহে চুটিয়া মিৰি বোলে। আহোম বুৰঞ্জী মতে আহোম ৰজাই চুটিয়া ৰাজ্য জয় কৰোতে (১৫২৩ খৃ:) কিছুমান মিৰিয়ে আহোম ৰজাৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰি কৰ দিবলৈ গাত লোৱাত তেওঁবিলাকক চুটিয়া ৰাজ্যত

স্থাপন কৰিছিল। বোধ হয় এইবিলাক মিৰি চুটিয়াৰ সংশ্ৰৱলৈ অহাত “চুটিয়া মিৰি” নামে জনাজাত হ’ল। চুটিয়া ৰাজ্যৰ সীমান্তে মিৰিলাকৰ বসতি হোৱাত সীমান্তত থকা মিৰি আৰু চুটিয়াৰ মাজত সংমিশ্ৰণ হোৱা স্বাভাৱিক। এই স্বাভাৱিক সন্মিলনৰ ফলত চুটিয়া মিৰিৰ উদ্ভৱ হব পাৰে। মুঠতে যেই কোনো কাৰণতে নহওক চুটিয়া আৰু মিৰিসকলৰ সংমিশ্ৰণত উৎপত্তি হোৱা সকলোই “চুটিয়া মিৰি” বা “মিৰি চুটিয়া”। মিৰিৰ ভিতৰত প্ৰথমে হয়তো ‘চুটিয়া মিৰি’ নহয় “চামগুৰিয়া মিৰি” যেই ভৈয়ামত বসতি কৰিবলৈ লয়। বৰ্ত্তমান যিসকল “চুটিয়া” নামে জনাজাত সেইসকলৰ “চুটিয়া মিৰি”ৰ লগত কোনো সম্বন্ধ নাই।

চুটিয়া ৰজা:—Mr. B.C. Allen, c. s. চাহাবে ১৯০৫ খৃ:ত সম্পাদন কৰা “Sibsagar District gazetteer” Sir E. A. Gait চাহাবৰ “A History of Assam” আৰু ৩সূৰ্যদুনাৰ ডৃগ্ৰা—এম, এ, বি, এল দেৱে (পাছত Doctorate degree পায়) সম্পাদন কৰা “দেওধাই অসম বুৰঞ্জী” মতে চুটিয়াসকলৰ প্ৰথম নহা বীৰপাল বা বিবৰ। আদিতে চুটিয়াবিলাকে আৰু মিৰিৰ কাষতে সোৱণ শিৰী নৈৰ পাৰত পৰ্ব্বতত বাস কৰিছিল। দেওধাই অসম বুৰঞ্জী মতে বীৰপালে ১১১১ শকত অৰ্থাৎ ১১৮৯ খৃ:ত সোণাগিৰি পৰ্ব্বতৰ আগত থকা ৬০ ঘৰ চুটিয়াৰ ওপৰত ৰজা হৈ গয়াপাল নাম লৈছিল। তেওঁৰ ভাৰ্য্যা কপৱতীৰ লগত কুব্বেৰ মিলনৰ কথা ওপৰত লিখা হৈছে। Sibsagar District gazetteer ত পোৱা যায় যে বিবৰ আৰু তেওঁৰ পুতেকে হাবিতলীয়া উপজাতি বিলাকক জয় কৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰলৈকে ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰিছিল আৰু ভদ্ৰসেন ৰজাক ১২০৪ খৃ: ৰ আগতে পৰাস্ত কৰিছিল। Sir Gait চাহাবৰ বুৰঞ্জী মতে বীৰপালৰ পুতেক সোণাগিৰিপাল বা গৌৰীনাৰায়ণৰ ৰাজলগিৰি, নীলগিৰি আৰু চক্ৰগিৰিত নগৰ আছিল আৰু তেওঁ ভদ্ৰসেন ৰজাক যুদ্ধত ঘটুৱাই ৰত্নপুৰত নগৰ নিৰ্মাণ কৰি ৰত্নধ্বজ পাল নাম লৈছিল। দেওধাই অসম বুৰঞ্জীয়ে কয় যে গৌৰীনাৰায়ণে কালগিৰি, নীলগিৰি, ধ্বলগিৰি, আৰু চক্ৰগিৰিত থকা সকলো চুটিয়াকে বশ কৰি, শ্বেতগিৰি পৰ্ব্বতৰ ভদ্ৰসেন ৰজাৰ ৰাজ্য অধিকাৰ কৰি, দৈবজ,

ঠাণ্ডী, সোণাৰী, ব্ৰাহ্মণ, সূতাৰ, কমাৰ আদি অনেক মানুহ পালে আৰু ভদ্রসেনৰ পুতেকক তেওঁৰ কবতলীয়া ৰজা পাতিলে আৰু বঙ্গপুৰত নগৰ পাতিছিল। এই বঙ্গপুৰ বা বতন পুৰ Sibsagar District Gazetteer* মতে উত্তৰ লক্ষীমপুৰ বা মাজুলীত আছিল। ১৭৫০ খৃঃৰ আগতে মাজুলী নাছিল বুলি ওপৰত কোৱা হৈছে। আমি উত্তৰ লক্ষীমপুৰক উত্তৰ পাব বোলোঁ ; কিন্তু বৰ্তমান মাজুলী বৃদ্ধপুত্ৰৰ উত্তৰ পাবত হোৱা স্বত্তেও ইয়াক উত্তৰ পাব বোলা নাযায়। এই কথাইও সমৰ্থন কৰে যে অতীতত অসমত মাজুলী নাছিল। ৩৩নং চম্ৰ শইকীয়াই অষ্টম বছৰৰ দশম সংখ্যা “আৱাহন”ত “চুটিয়া ৰজা সত্যণাবায়ণৰ ৰাজ্য আৰু নগৰ” নামে প্ৰৱন্ধত লিখিছে যে মাজুলীৰ পূব অংশ আৰু হাবি অঞ্চলৰ দক্ষিণ অংশ হাবুং আৰু আৰু হাবুংঙৰ উত্তৰ অংশত সদয়পুৰ নগৰ আৰু হাবিৰ কাণত বঙ্গপুৰ নগৰ আছিল। তেখেতে এই কথা বিলাক কিহৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি লিখিছিল জনা নাযায়। হাবুং আৰু হাবি ক’ত সঠিক জনা নাযায়। হাবুং বুৰঙী-প্ৰসিদ্ধ স্থান হলেও এই স্থান ক’ত সঠিক জনা নাযায়। ডাঃ ৱেদ চাহাবৰ মতে হাবুং ৩০ × ১৫ বৰ্গ মাইল আৰু চামপাবা আৰু সোৱণশিৰী নৈৰ সঙ্গম স্থলত। ডাঃ ৱেদৰ মাইলবিলাক অনুমানিক। তেওঁ লিখা বিৱৰণ পঢ়িলে তেওঁ দিয়া মাইলবিলাক তুলি বুলি ধাৰণা হয়। চাওলুঙ ছুকাফাই (১২২৮—৬৮ খৃঃ) হাবুঙত ৰাজধানী পাতিছিল। সেই ঠাই দ’ আৰু তাত বানপানী হোৱাত তেওঁ সেই ঠাই ত্যাগ কৰে। স্বৰ্গদেৱ চাওকা তাও-খামঠিৰ দিনত তেওঁৰ সৰুকুঁৱৰী কি হৈছিল ওপৰত লিখা হৈছে। ১৫৬২ খৃঃত স্বৰ্গদেৱ ছুখামফা ওনফে খোৰা ৰজাই হাবুঙৰ মানুহক লগুণ পিন্ধাই গৰুত তুলি, বামুণ সজাই, চিলাবায়ৰ বিপকে যুদ্ধ কৰিবলৈ পঠাইছিল। এতেকে এই হাবুং বৰ্তমানৰ সোৱণশিৰী আৰু লুইতৰ সঙ্গম স্থলৰ উজনিত লুইতৰ উত্তৰ পাৰত। এই ষণ্ড এতিয়াও দ’ ঠাই। মুঠতে বঙ্গপুৰ উজনি অসমৰ কোন ঠাইত আছিল সঠিককৈ ক’ব নোৱাৰি যদিও এগময়ত লুইতত পৰা সোৱণশিৰী আৰু দিহিংনৈৰ আগলিত উত্তৰ পাৰে হ’ব। আমি গাওঁ—

*গেজেটীয়াৰ কথাবিলাক আহোমসকলৰ লিখনিৰপৰা লিখা হৈছে বুলি কৈছে। লিঃ

“শিয়ালী এ নাহিবি ৰাতি, তোৰে কাপে কাটি লগাম ৰাটি। শিয়ালী
মুৰে মৰম্মা ফুল, গৈ গৈ পালেগৈ বতনপুৰ।” “ঢোল ৰাৱ ক’ত ১ ৰতন-
পুৰত। -খোল ৰাৱ ক’ত ১ ৰতন পুৰত।” এইবিলাক কথাৰ পৰা বহুপূৰ
এসময়ত প্ৰতাপী বা সম্ভ্ৰিশালী নগৰ আছিল বুলি অনুমান হয়।

“A History of Assam,” “Sibsagar District
Gazetteer আৰু “দেওখাই অসম বুৰঞ্জী”য়ে তদ্রসেন ৰজাৰ পৰিচয় দিয়া
নাই। ১৩মৰ চন্দ্ৰ শইকীয়াই ঔপৰক্ৰম প্ৰবন্ধত লিখিছে যে চুটিয়াসকলৰ
আদি ৰজা স্তব্ধবজ্জ আৰু তেওঁৰ পুতেক গিৰিধ্বজ, তেওঁৰ পুতেক দেৱধ্বজ
আৰু তেওঁৰ পুতেক সন্তধ্বজ বা সন্ত নাৰায়ণ। তেওঁবিলাক ইজ্ঞান
পাচত সিদ্ধ ৰজা হৈছিল। সন্তধ্বজৰ পুতেক নখকাত তেওঁৰ বৰ
কুঁৱৰীৰ ভায়েক তদ্রসেন ৰজা হল, কিন্তু তেওঁক সন্তধ্বজৰ ভতিজাৰ
বীৰপালে পৰাস্ত কৰি, ৰাজ্য কাঢ়ি ললে। ১৩মৰ চন্দ্ৰ শইকীয়াৰ এই
কথাবিলাক কিহৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত জনা নাযায়। সেই কাৰণে তেখেতৰ
কথাবিলাক প্ৰমাণ সাপেক্ষ। এতেকে আমি বিবৰ বা বীৰপালে
চুটিয়াসকলৰ প্ৰথম ৰজা বুলি বৰ্তমান ধৰিব লাগিব। তদ্রসেন ৰজাৰ
বীৰপালে পৰাস্ত কৰা কথা বুৰঞ্জী সন্দত।

১৩মৰ চন্দ্ৰ শইকীয়াৰ ঔপৰক্ৰম প্ৰবন্ধত তলত লিখা কথাবিলাক পোৱা
যায়। গৌড়ীয় পাল ৰজাই চুটিয়াৰ আদি ৰজা স্তব্ধবজ্জৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ
কৰিছিল। চুটিয়া ৰজাৰ পুত্ৰ গিৰিধ্বজে গৌড় ৰজাৰ লগত যুদ্ধ কৰি,
গোড়েশ্বৰত (গুৱাহাটী মহকুমাৰ উত্তৰ পাৰে বদিয়াৰ পৰা ১২ মাইল
পূব উত্তৰে গোড়েশ্বৰ নামে এটি অঞ্চল আছে।) দুয়ো ৰাজ্যৰ সীমা
পাতিছিল। গিৰিধ্বজৰ পুত্ৰ দেৱধ্বজে গৌড় ৰজাৰ লগত যুদ্ধ কৰি,
বৰনদীকে (কামৰূপ আৰু দৰং জিলাৰ সীমাত) দুয়ো ৰাজ্যৰ সীমা পাতিলে।
দেৱৰাজৰ পুত্ৰ সন্তধ্বজ বা সন্ত নাৰায়ণ ৰজাৰ পুত্ৰ নখকাত তেওঁৰ বৰ-
কুঁৱৰীৰ ভায়েক তদ্রসেন ৰজা হল। তদ্রসেনক বীৰপালে পৰাস্ত কৰি,
ৰজা হৈ ৰজাটনকে (উত্তৰ লক্ষীমপুৰ টাউনৰ চাৰি মাইল পশ্চিমে) তেওঁৰ
ৰাজ্যৰ পশ্চিম সীমা পাতিলে।

শইকীয়াদেৱে এই ঘটনাসমূহ কিহৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি লিখিছে

প্ৰৱন্ধত উল্লেখ কৰা নাই। শইকীয়াদেৱে উল্লেখ কৰা গোবেশ্বৰক বদি গৌড় বুলি ধৰা হয়, তেনে এই স্থান বৰ্তমানৰ পূব পাৰ্শ্বস্থানত অৰ্থাৎ বঙ্গদেশত পৰিব। শঙ্কলাদিৱে লক্ষ্মাবতী বা গৌড় নগৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল আৰু ই প্ৰায় দুহেজাৰ বছৰ বঙ্গদেশৰ ৰাজধানী আছিল। এয়ে বদি নহয় তেনে গুৱাহাটী মহকুমাৰ উত্তৰপাৰৰ গৌড়েশ্বৰো হ'ব পাৰে। বৰনদী হ'ল উত্তৰপাৰে কামৰূপ জিলাৰ পূব সীমাত আৰু বজাটৈন হ'ল উত্তৰ লক্ষ্মীপুৰ টাউনৰ চাৰি মাইল পশ্চিমে। এতেকে দেখা গ'ল যে চুটিয়া ৰাজ্যই প্ৰথমে অসমৰ বা বৰনদীৰ সীমা পাৰ হৈ গৈ পাচত হুইকি আহি উত্তৰ লক্ষ্মীপুৰ পাইছিলহি। বুৰঞ্জীয়ে কয় ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে চুটিয়া ৰাজ্যৰ পশ্চিমে বাৰভূঞাৰ ৰাজ্য আৰু তেওঁলোকৰ পশ্চিমে কমতাপুৰ ৰাজ্য আৰু কমতাপুৰ পাৰ হৈহে গৌড়ৰাজ্য পোৱা গৈছিল। গৌড় আৰু চুটিয়া ৰাজ্যৰ মাজত হোৱা যুদ্ধত কমতাপুৰ আৰু বাৰভূঞাসকলৰ ৰাজ্যৰ উল্লেখ নাই। ইত্যাদিবিলাক কাৰণত শইকীয়াদেৱৰ কথাবিলাক প্ৰমাণ সাপেক্ষ।

সোণাগিৰিপাল ওৰফে গৌৰী নাৰায়ণ ওৰফে বসুস্বৰূপ পালে তেওঁৰ ৰাজ্যৰ কাষত থকা কোনো ন্যায়পাল নামে ৰজাক যুদ্ধত ঘটুৱাই তেওঁৰ জীয়েকক বিয়া কৰাইছিল। তাৰ পাচত তেওঁ কমতাপুৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰি, কমতেশ্বৰক তেওঁলৈ জীয়েকক বিয়া দিবলৈ বাধ্য কৰিছিল। তেওঁ গৌড় ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ যোৱাত গৌৰবজাই তেওঁৰ লগত সখি বন্ধালে আৰু দিনে সাত ঘাট গজাজল তেওঁলৈ পঠাবলৈ গাত লৈছিল আৰু তাৰ বিনিময়ত গৌড়েশ্বৰে পৰশুৰাম কুণ্ডৰ পানী খুজিছিল। বসুস্বৰূপপালে তেওঁৰ এজন পুতেকক বিদ্যা আৰ্জ্জ্বনৰ কাৰণে গৌড়ত থৈছিল; কিন্তু তেওঁৰ তাতে মৃত্যু হ'ল। গৌড়েশ্বৰে শ বসুস্বৰূপ পাললৈ পঠাই দিলে। বসুস্বৰূপে সিদ্ধ ক্ষেত্ৰত তীৰ্থ কৰিবলৈ যাওঁতে পুতেকৰ শ সেই ঠাই পাইছিলগৈ। সেই কাৰণে তেওঁ সেই ঠাইৰ নাম "শ দিয়া পাট" ৰাখিলে। কালক্ৰমত সেই ঠাইৰ নাম "সদিয়া" হ'ল। Sibsagar District Gazetteer ত লিখিছে যে তেওঁ ভালেমান পুখুৰী খনাইছিল আৰু মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰাইছিল আৰু সীমান্তবিলাকত গড় বনাইছিল। তেওঁ খনোৱা পুখুৰী

আৰু নিৰ্মাণ কৰোৱা মন্দিৰ আৰু গড়ৰ বিৱৰণ পোৱা নাযায়। উক্তৰ পাৰে বহুত পুখুৰী পোৱা যায়। সেই পুখুৰীবিলাক আৰিমন্ত ৰজাই খনোৱা বুলি তাৰ মানুহে কয়। চুটিয়া আৰু বাৰভূঞা ৰাজ্যৰ সীমান্তত বা চুটিয়া ৰাজ্যৰ পশ্চিম অংশত পোৱা মন্দিৰবিলাকৰ কথা ওপৰত উল্লেখ কৰা হৈছে। সেইবিলাক হিন্দু মন্দিৰ কোনে নিৰ্মাণ কৰাইছিল পাবলৈ নাই। ৰত্নধ্বজপাল বা গৌৰী নাৰায়ণ বা সোণাগিৰিপাল হিন্দু নাম। এই নাম-বিলাক আৰু গঙ্গাজল আৰু পৰশুৰাম কুণ্ডৰ জল বিনিময়ৰপৰা তেওঁক হিন্দু বুলিব পাৰি। তেওঁ হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল নে নাই সঠিক জ্ঞা নাযায়। ভদ্রসেনৰ ৰাজ্যত দৈবজ্ঞ আৰু ব্ৰাহ্মণ আছিল। সেই কাৰণে হয়তো হিন্দু প্ৰজাবিলাকেও তেওঁক হিন্দু নাম দিব পাৰে।

দেওধাই অসম বুৰঞ্জীৰ মতে চুটিয়া ৰজাসকলৰ নাম তলত দিয়া হ'ল:-

ৰজাৰ নাম	ৰজা হোৱা ভোগ কৰা মৃত্যুৰ		
	শক	বছৰ	শক
১। বিবৰ ওৰফে বীৰপাল	১১১১	৩৫	১১৪৬
২। গৌৰীনাৰায়ণ ওৰফে ৰত্নধ্বজপাল	১১৬৬	৮০	১২২৬
৩। শিৱনাৰায়ণ ওৰফে বিজয়ধ্বজ পাল	১২২৬	৬১	১২৮৭
৪। জগতনাৰায়ণ ওৰফে বিক্রমধ্বজপাল	১২৮৭	৩৪	১৩২১
৫। প্ৰমত্তনাৰায়ণ ওৰফে গৰুডধ্বজপাল	১৩২১	৪৫	১৩৬৬
৬। হৰিনাৰায়ণ ওৰফে শঙ্কধ্বজপাল	১৩৬৬	৪৪	১৪১০
৭। গৌলোকনাৰায়ণ ওৰফে মউৰধ্বজপাল	১৪১০	৪১	১৪৫১
৮। ব্ৰজনাৰায়ণ ওৰফে জয়ধ্বজপাল	১৪৫১	৪৮	১৪৯৯
৯। সত্যনাৰায়ণ ওৰফে কৰ্মধ্বজপাল	১৪৯৯	৫৪	১৫৫৩
১০। ধীৰনাৰায়ণ ওৰফে ধৰ্মধ্বজপাল	১৫৫৩	৪৩	১৫৯৫
১১। জামাতা নিত্যপাল আৰু পুত্ৰ সাধক নাৰায়ণ	১৫৯৫	২	১৫৯৮

এই চনবিলাক অন্য বুৰঞ্জীৰ লগত নিমিলে। অন্য বুৰঞ্জীৰ মতে ১৫২৩ খৃঃত চুটিয়া ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যত চামিল হ'ল। এই বুৰঞ্জীমতে ১৫৯৮ শক অৰ্থাৎ ১৬৭৬ খৃঃতহে চুটিয়া ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যত চামিল

হৈছিল। এতেকে ১৫৯৮ শক ভুল। ইয়াৰ পৰা প্ৰমাণ হয় যে অন্য শকবিলাকো ভুল।

সপ্তমজন চুটিয়া ৰজাৰপৰা শেষৰজনলৈকে আহোমৰ লগত চুটিয়া ৰজাসকলৰ সম্বন্ধৰ বাহিৰে তেওঁলোকৰ অন্য কথা পাবলৈ নাই। ইয়াৰ বাহিৰেও আহোম বুৰঞ্জীত চাওলুঙ ছুকাফাই অসমত ৰাজ্য স্থাপন কৰাৰ আগতে চুটিয়া ৰাজ্য জয় কৰা কথা পোৱা যায়। আহোম আৰু চুটিয়া ৰজাসকলৰ ভিতৰত কি হৈছিল তলত লিখা হল।

মগং ওৱফে মুংকঙৰ ৰজা চামলুঙফাই চুটিয়া ৰাজ্য দখল কৰি তাত এজন শাসনকৰ্ত্তা পাতি থৈ যায়। চুটিয়াবিলাকে ছমাহৰ পাচত তেওঁক হত্যা কৰিলে। তাৰ পাচত মুংকঙৰ ৰজা ছুখানফাই (চামলুঙফা আৰু ছুখানফা যজ্ঞ আছিল।) ছুকাফাক চুটিয়া ৰাজ্য দখল কৰিবলৈ পঠালে। তেওঁ চুটিয়া ৰাজ্য দখল কৰি গুচি গল। এই ঘটনা ১২২৮ খৃঃৰ আগৰ। আহোম বুৰঞ্জীৰ ৩৮ পৃঃত তলত লিখা কথাবিলাক পোৱা যায়—অতীতত চাওলুঙ ছুকাফাই চুটিয়া, কছাৰী, মটক (মৰাণ), বৰাহী, নগা আৰু কমতা ৰাজ্য জয় কৰিছিল। তেওঁবিলাকে কৰ দিবলৈ গাত লোৱাত তেওঁবিলাকক যেনে আছিল তেনেই থাকিবলৈ দিলে। স্বৰ্গদেৱে কৰ আদায় কৰিবলৈ কমতাপুৰৰ এজন, মটকৰ (মৰাণ) পৰা উত্তৰ হোৱা চুটিয়া এজন আৰু নগাৰ পৰা উত্তৰ হোৱা কছাৰী এজন এই ৰাজ্যবিলাকৰপৰা কৰ তুলিবলৈ কটকী পাতি থৈ গৈছিল। তাৰ পাচত স্বৰ্গদেৱ যেতিয়া এই দেশলৈ (অসম) আহে তেতিয়া এই ৰজাবিলাকে উপচৌকন আৰু কৰ দিছিল।

স্বৰ্গদেৱ চাওলুঙ তাত ছুতুফাই (১৩৬৪-৭৬ খৃঃ) সম্ভৱ চুটিয়া ৰজা গোলোক নাৰায়ণৰ দিনত চুটিয়া ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছিল। তেওঁ চুটিয়া ৰজাক যুদ্ধত বলে নোৱাৰি তেওঁৰ লগত সন্ধি কৰি, তেওঁৰ সৈতে সন্ধি কৰালে। চুটিয়া ৰজাই স্বৰ্গদেৱক চ'বানাও খেলিবলৈ মাতি নি ১৩৭৬ খৃঃত চক্ৰাই নৈত বিগাসঘাটকতা কৰি হত্যা কৰিলে। আহোম বুৰঞ্জীৰ ৪৯ পৃঃত পোৱা যায় যে স্বৰ্গদেৱক গৰুৰে গচকাই হত্যা কৰিছিল। (আহোম বুৰঞ্জীত দিয়া ইংৰাজী অনুবাদত ঠায়ে ঠায়ে ভুল আছে।) সাত-সৰী অসম বুৰঞ্জীৰ ৯ পৃঃত লিখিছে—ছুতুফা “চুটিয়া ৰজাবে সন্ধি কৰাইছিল,

প্ৰীতি হই আছিল। পাচে চুটিয়া ৰজায়ে 'ছলকৈ নি ধৰিলে, ভুতবানে গচকাই মবালে।" (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ৯ পৃঃ)

ককায়েকক হত্যা কৰাৰ প্ৰতিশোধ লবৰ অৰ্থে স্বৰ্গদেৱ ভাণ্ডাৰাঠিয়ে (১৩৮০-৮৯ খৃঃ) চুটিয়া ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰি চুটিয়া ৰজাক পৰাস্ত কৰি নিজ ৰাজ্যলৈ যুৰি আহিল।

স্বৰ্গদেৱ ছুহুমুঙৰ দিনত ১৫১২ খৃঃত (চুটিয়া ৰজা ধীৰ নাৰায়ণৰ দিনত) চুটিয়া ৰাজ্যৰ হাবুং ঋণ আহোম সাম্ৰাজ্যত চাৰিল কৰা হল। (A History of Assam-Sir E. A. Gait)

A History of Assam আৰু "দেওধাই অসম বুৰঞ্জী"ৰ মতে ৰত্নধ্বজৰ পাচৰ অষ্টমজনা চুটিয়া ৰজাৰ নাম ধীৰ নাৰায়ণ আৰু সাধনী তেওঁৰ একমাত্ৰ কন্যা আৰু সাধকনাৰায়ণ একমাত্ৰ পুত্ৰ। (Sibsagar District Gazetter ৰ মতে সাধনীৰ পিতাকৰ নাম কৰ্মধ্বজ আৰু তেওঁ ৰত্নধ্বজৰ পাচৰ পঞ্চম ৰজা। "দেওধাই অসম বুৰঞ্জী" মতে কৰ্মধ্বজ ধীৰনাৰায়ণৰ পিতাক। বহুতৰ মতে ধীৰনাৰায়ণৰ আন এটা নাম ধৰ্মধ্বজ আৰু বহুতৰ মতে ধীৰনাৰায়ণ আৰু ধৰ্মধ্বজ পৃথক মানুহ।

সাধনীৰ উপযুক্ত দৰা নাপাই, চুটিয়া ৰজাই তেওঁৰ সয়ম্বৰ পাতিলে। পূৰ্বৰ এজন চুটিয়া ৰজাৰ মৰিশালিত এটা কেৰ্কেটুৱা অহা যোৱা কৰি থাকে, আৰু খেদিলেও নাযায়। ৰজাই প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে যে যি সেই কেৰ্কেটুৱা এপাত কাঁড় মাৰি মাৰিব পাৰিব তেওঁলৈকে সাধনীক বিয়া দিব। নিতাই নামে এটা গৰখীয়াই কাঁড় মাৰি কেৰ্কেটুৱাটো মাৰি সাধনীক লাভ কৰিলে। শহৰেকৰ মৃত্যুৰ পাচত নিতাই ৰজা হৈ নীতিপাল নাম ললে। তেওঁ স্মচাৰুৰূপে ৰাজ্য শাসন কৰিব পৰা নাছিল।

Dr. J. P. Wade চাহাবৰ An account of Assam ৰ পৰা আহোম সকলে চুটিয়া ৰাজ্য জয় কৰাৰ বিষয়ে তুলত লিখা হল:—

১৫১৩ খৃঃত (স্বৰ্গদেৱ ছুহুমুঙ ওৰফে স্বৰ্গ নাৰায়ণ ওৰফে দিহিঙ্গীয়া ৰজা-১৪৯৭-১৫৩৯ খৃঃ) চুটিয়া ৰজাৰ ৰংপৰ' ধীৰনাৰায়ণে এদল সৈন্যলৈ দিখৌ মুখলৈ আগ বাঢ়ি আছিল। স্বৰ্গদেৱে তেওঁৰ বিপক্ষে

১। চুটিয়াৰজা। (দে: অ: বৃ:—১৫ পৃ:।) ধীৰনাৰায়ণে দিখৌমুখ ললে। (আহোমবৃ:)

২। দিখৌমুখত পচলাবে গড় বন্ধালে। (দে: অ: বৃ:—১৫ পৃ:।)

চাওচি খেন্ (Saoo Seekhien) আৰু তাও বুবেই লুঙক^৩ (Taoo Mooreilungh) পঠোৱাত তেওঁ পলাই গল^৪। স্বৰ্গদেৱে হাবুং আৰু পানবাৰী^৫ দখল কৰি, দিহিঙলৈ উভতি যোৱাত ধীৰ নাৰায়ণে আন বাটে^৬ দিহিঙলৈ আগ বাঢ়িল। যুদ্ধত আইও বুঙ^৭ (Aioomoong) পৰাত স্বৰ্গদেৱে অন্য এজন সেনাপতি^৮ পঠাই^৯ নিজে পাচ ললে। ধীৰ নাৰায়ণে প্ৰথমে দিহিঙলৈ আৰু তাৰ পাচত ডিঙলৈ পলাই গল। স্বৰ্গদেৱে এদল সৈন্যলৈ চোচা নৈৰ (ডিপ্ৰুগড় মহকুমাত) মুখলৈ যাত্ৰা কৰিলে। স্বৰ্গদেৱৰ সৈন্যাধ্যক্ষ সকলে ডিপ্ৰুত কোঠ মাৰিলে। চুটিয়া ৰজা লাধুপুৰাহলৈ (Ladhoopurrah)^{১০} পলাই গল আৰু তাৰ পাচত সদিয়া (Khudda) পালেগৈ। স্বৰ্গদেৱৰ সৈন্যই (ধাওবুন চেঙ আৰু কিলুঙৰ তলে) বামে আৰু পানীয়ে তেওঁলোকৰ পাচ লোৱাত চুটিয়া ৰজাই সদিয়া এৰি অন্য এটা দুৰ্গত আশ্ৰয়লৈ^{১১} তাৰ পৰা সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ কৰি, স্বৰ্গদেৱৰ সৈন্যাধ্যক্ষ সকললৈ দুডাল সোনৰ হাৰ, দুটা হাতীদাঁতৰ কঠ^{১২} আৰু দুজোৰা কৰিয়া উপহাৰ পঠালে। স্বৰ্গদেৱলৈ এই কথা জনালত স্বৰ্গদেৱে চুটিয়া ৰজাৰ কুবেৰ দত্ত সম্পত্তি সোণৰ সিংহাসন, সোণৰ পতাকা আৰু সোণৰ মেকুৰি^{১৩} আৰু চুটিয়া ৰাণীসহ দহোটা হাতী দাবি কৰিলে। চুটিয়া ৰজাই দহোটা হাতী সহ ৰাণীক দিবলৈ গাত ললে; কিন্তু কুবেৰ দত্ত সম্পত্তি দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰি, সেই সম্পত্তিৰ চানেকিৰে সম্পত্তি কৰাই দিবলৈ স্বৰ্গদেৱলৈ সময় খুজি পঠালে^{১৪}। স্বৰ্গদেৱে সন্তোষিত জনালে। চুটিয়া

৩। ধাওবুংবানলু। (পুং অঃ বুঃ)। Chao Shukhring আৰু বুঙন Rai lungia গোহাঁই। (আহোম বুঃ)।

৪। ছুৰিং, হুচং, ধাওবুং, বাইলুং; এই চাৰিজনক পঠোৱাত তেওঁবিলাকে নংকংবুং বিল কাষত চুটিয়াক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰিলে। (সেঃ অঃ ১ : ১৫ পৃঃ)।

৫। উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ দিঙং নদীৰ পশ্চিমে নাৰায়ণপুৰ বৌদ্ধাত পানবাৰী নামে এটি অঞ্চল আছে। লিঃ।

৬। বুংবেঙত কোঠ মাৰিলে। (সেঃ অঃ বুঃ ১৫ পৃঃ)

৭। এণ্ডবুঙ। (পুং অঃ বুঃ)। খেনবুঙ। (সেঃ অঃ বুঃ ১৫ পৃঃ আৰু আহোম বুঃ)

৮। ১৫২২ খৃঃত Phrashenmung Buragohain আৰু klinglunr. jmantri ফটিকোটলৈ পঠালে। (আহোম বুঃ ৫৫ পৃঃ)।

৯। চেকুৰা কটালে। (পুং অঃ বুঃ)। নংকংবুঙলৈ। (সেঃ অঃ বুঃ ১৬ পৃঃ)।

১০। লাডপাৰ। (পুং অঃ বুঃ)।

ৰজা আহোম সৈন্যাধ্যক্ষৰ ওপৰত সন্তুষ্ট হৈ দুখন সোণৰ বনকৰা কাপোৰ, দুটা জাপি, দুজোৰ সোণৰ ঝাঁক, দোজোৰ সোণৰ বনকৰা পাইজাৰ, দুটা হাতী, দুটা হাতীদাঁতৰ কঠ, দুটা বোবা আৰু কঠৰ মাজত দখন চুৰি উপহাৰ পঠালে^{১৫}। এই উপহাৰৰ কথা স্বৰ্গদেৱক জনোৱাত কঠৰ মাজত স্নায় পঠোৱা চুৰি দুখন শক্ৰতা আৰু যুদ্ধ ঘোষণাৰ চিন বুলি তেওঁ বাখ্যা কৰিলে। স্বৰ্গদেৱে তাও মুছনাচুঙ্গ (Taoo Mongh Nasoonga), চাওচিলু-কিচুঙ্গ (Saoosiloo Kitoongh) পাওমুনবাচুন (Paoo Meon Bassun), তাংচুমুঙ্গকাইখুন (Tang Shoomoongh Kaikhun) আৰু চাওচিকুৰুঙ্গহানক (Saco Sikorunghan) চুটিয়া ৰজাক

- ১১। “আলাগি চেটিয়াএ চুটিয়াৰ কাঁজি তোৰাক খেদি নিলে।” (পূ: অ: বৃ:)।
- ১২। চাৰিটা পাটি। (পূ: অ: বৃ:)। ১৫২৩ ৰংৰ আঘোণত চুটিয়া ৰজাই ৰূপাতকোঠ মাৰি টিকৌ আক্ৰমণ কৰাত জাহেঙৰু বৰগোহাঁই আৰু ক্ৰিঙলু ৰাজমন্ত্ৰীয়ে বাহত আৰু কাইতাবা, আলাঙকি চেটিয়া আৰু পাট্টলুঙে পানীত বুদ্ধ দিলে। পাচদিনা স্বৰ্গদেৱে সৈন্যে সোণাৰিলৈ আগবাঢ়ি আহিল। তেতিয়া চুটিয়া ৰজাই কটকীৰ হাতত স্বৰ্গদেৱলৈ এখন সোণৰ পিৰা, দোজোৰা কয়ল আৰু এখন বুনীয়া আসন আৰু বৰগোহাঁই আৰু ৰাজমন্ত্ৰীলৈ একোখন সোণৰ পিৰা আৰু একোখন কয়ল পঠাই সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ কৰিলে। স্বৰ্গদেৱেৰে এখন কাঠৰ বিহি আসন, এটা সোণৰ ছাতি, এটা ৰূপৰ ছাতি, এজোৰ ধাম-কাপোৰ, এজোৰ সোণৰ ঝাঁক, এজোৰ ৰূপৰ ঝাঁক, এজোৰ ৰূপৰ ওপৰত সোণপানী চৰোৱা ঝাঁক, এজনী ছোৱালী, এজনী হাতী আৰু দহোটা শকত হাতী দ্বি জনালে। (আহোম বৃ: ৫৫ পৃ:)।
- ১৩। সোণৰ দণ্ড, সোণৰ ঝাঁক আৰু সোণৰ ৰেকুৱী। (অন্যান্য বৃ:)।
- ১৪। পৈত্ৰিক সম্পত্তিৰ বাহিৰে বাকীবিলাক দিবলৈ চুটিয়া ৰজাই গাত ললে। (আহোম বৃ: ৫৬ পৃ:) এই কথা “অসম বুৰঞ্জী”ৰ (সুকুমাৰ মহন্তৰ দ্বৰত পোৱা নগত নিলে। (১১ পৃ:)
- ১৫। “ধাওমুনচুঙ্গলৈ সোণৰ ঝাঁপৰ চিকন জাপি এটা, সোণৰ ঝাঁক এজোৰ, সোণোৱালি পায়জাৰ এজোৰ, হাতী দুটা, পাটি দুখন। কিন্তুচুঙ্গলৈ সোণৰ ঝাঁক এজোৰ, বোড়া দুটা, হাতী দুটা, পাটি দুখন।” “কিন্তুচুঙ্গলৈ যি পাটি দিলে তাৰে ভিতৰত বৰক মনে চুৰি বুলিয়ো কয়, কটকীৰান দিয়া হৈছিল।” (পূ: অ: বৃ: ৫৩ পৃ:)। সুকুমাৰ মহন্তৰ দ্বৰত পোৱা অসম বুৰঞ্জীৰ মতে স্বৰ্গদেৱলৈ দিয়া কুঁৱৰীৰ পাটাৰ ভিতৰত এখন ছুৰী পথাই দিলে। “এইবুলি কটকীতকৈ দিলে কুঁৱৰী এজন্য। সন্দেশ, সোণৰ টাৰ ২ যোৰ, ঝাঁক ১ যোৰ, হাতী ১, বোঁবা ২টা, পাটি ২ খান, সোণোৱালী পয়জাৰ ২ যোৰ, দুই গ্লেছাফিলৈ দিয়া সোণৰ ঝাঁক ২ যোৰ, বুনীয়া ঝাঁপৰ ২ গছ, জাপি ২টা, বোঁবা ২টা, পাটি ২টা। ২৬।” (অসম বুৰঞ্জী সুকুমাৰ মহন্তৰ দ্বৰত পোৱা)

বশ কৰিবলৈ পঠাই, নিজে বৰ নগৰলৈ আগবাঢ়ি গ'ল।^১ প্ৰথমে চুটিয়া ৰজা ঈদুনঘাচলি পৰ্বতলৈ^২ আৰু তাৰ পাচত শুলবগিবিলৈ^৩ গল। তাতে আহোম সৈন্যধাৰ্ম্যসকলে চুটিয়া ৰজাক কেউকালৰ পৰা বেৰি ধৰি পৰাস্ত কৰি ৰজা, ৰাজকুমাৰ আৰু ৰাজকুমাৰীক হত্যা কৰিলে^৪। চুটিয়া ৰাজ্য আহোম সম্ৰাজ্যৰ লগত চামিল কৰি, সদিম্মাখোৱা গোহাঁইক^৫ চুটিয়া ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ দিয়া হল। চুটিয়া কুঁৱৰীক স্বৰ্গদেৱে বিয়া কৰিলে নে নাই সঠিক জনা নাযায়^৬।

দেওধাই অসম বুৰঞ্জীত এই ঘটনা তলত লিখা মতে উল্লেখ কৰিছে—
চন্দনগিৰি পৰ্বতত চুটিয়া ৰজাৰ ১২০ কুঁৱৰীয়েহে শিলা কোঁচাই ৰজাৰ হাতত দিয়ে, ৰজা অৰিছেদে মাৰে। স্বৰ্গী ৰজাৰ সৈন্যত পৰি পৰি যবে।

-
- ১। ষাউবুনাংচুক, চাউচিলকিন্দুপ, ষাউবুনচেন, ষাউবুনকেখন, চাউচিকবন্দন। (পৃ: অ: বৃ: ৫৩ পৃ:)।
স্বৰ্গদেৱে *Thaomung Lung Nang Shung, Chao Shenglungkia-Ngsheng, Thao Mung Shenba* আৰু *Thao Mungking khen* ৰ মতে চুটিয়াবিলাকক আক্ৰমণ কৰাই ঘটবালে। (আহোম বৃ: ৫৬ পৃ:)
- ২। বঙ্গাথকচল পৰ্বত। পৃ: অ: বৃ: ৫৩ পৃ:)। *kaitara Hil* (আহোম বৃ: ৫৬ পৃ:)
- ৩। চন্দ্রগিৰি। (পৃ: অ: বৃ: ৫৩ পৃ:)। চন্ডন্ পৰ্বত। (আহোম বৃ: ৫৬ পৃ:)
- ৪। *Sir E.A. Gait* চাহাবৰ বুৰঞ্জীৰ মতে চুটিয়াৰ ৰজা আৰু ৰাজকুমাৰীক বহুত হত্যা কৰা হল আৰু চুটিয়াৰ প্ৰধানৰ ৰাণীয়ে আত্মহত্যা কৰিলে। ৰায়বাহাদুৰ পশুনাৰ গোহাঁই বৰুৱাৰ বুৰঞ্জীৰ মতেও চুটিয়া ৰাণী সাধনীয়ে কুব্বেদন্ত সম্পত্তি বুকুত বান্ধি চন্দনগিৰিৰ টিঙৰ পৰা তলৰ কুণ্ডলৈ জাপ দি তনু ত্যাগ কৰিলে। জঙ্ঘুবুধাৰৰ বুদ্ধত চুটিয়া ৰজা কাঁড় লাগি স্বৰ্গী হল আৰু তেওঁৰ পুতেকে গড়বাজ হৈ বুদ্ধ কৰি বুঢ়াৰ বুখত পবিল। তেওঁলোকৰবুৰ চৰাইদেওৰ মেওধৰৰ জখালৰ বুখত পোতা হল। চুটিয়া ৰজাৰ পৈত্ৰিক সম্পত্তি হস্তগত কৰি আৰু কোঁৱৰ আৰু কুঁৱৰীসকলক বন্দী কৰি বৰনগৰত বাহৰ কৰি থকা স্বৰ্গদেৱৰ ওচৰলৈ পঠোৱা হল। (আহোম বৃ: ৫৭ পৃ:)
- ৫। ষাওবুঙুনাংচুক্কাছেবুঙক সদিম্মাখোৱা গোহাঁই পাতিলে। লি:
স্বৰ্গদেৱে চুটিয়া ৰজাৰ বংশধৰক চুটিয়া ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ দিবৰ ইচ্ছা নকৰি ষাওবুঙুনাংচুক্কাছেবুঙ আৰু ষাওবুঙুনাংচুক্কাছেবুঙক চুটিয়া ৰাজ্য ধানধিত লগাবলৈ দিলে (আহোম বৃ: ৬৭ পৃ:)
- ৬। দেওধাই অসম বুৰঞ্জী, অসমৰবুৰঞ্জী আৰু *An Account of Assam* এ কৰবে স্বৰ্গদেৱে চুটিয়া ৰজাৰ এজনী কন্যা বা কুঁৱৰী দাবী কৰিছিল আৰু চুটিয়া ৰজা মননজো হৈছিল; কিন্তু কাৰ্য্যত হৈ উঠিল নে নাই জনা নাযায়। লি:।

কুচেঙ্গমুন বৰগোহাঁই মল্লপট্টকৈ ঘিলা গছত বগোৰাই পৰ্ব্বতৰ ওপৰত চুলীয়াক চোল বজাব দিলেগৈ। স্বৰ্গী বজাব আজ্ঞাবে পৰ্ব্বতত উঠি চোল বজালেগৈ ১১৩৬২। নিত্যপালৰ মৃত্যু—বজাই বোলে 'মোক পাচ ভেঁটি সৈন্য পালেছি' অদ্ভুত শ্ৰুতিহত হৈ সাধনী মহিষীক হাতত ধৰি পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গৰ পৰা ডেওমাৰি জুৰিত পৰি মৰিল। কুচেঙ্গমুন বৰগোহাঁই বজাব হাড়মূৰ বিচৰাই নাপালে। ৩৬৩। দিহিঙ্গীয়া বজাব জয়লাভ। বজা বোলে 'বৰগোহাঁই বিচাৰ কৰ।' ত্যাওলুঙ্গ নেওগে বজাত জনাইছেগৈ—'যুধজয়, শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গী বজাব সদিয়া প্ৰাপ্ত। ১৫৯৮ শকে^১ পুহমাহে হস্তীপ্ৰাপ্ত ২৭, ঘোঁৰা ১০০, হিলৈ ১০০০ নৌকা ৭০০, প্ৰজা, ধন, ধান্য অপৰ্য্যস্ত লেখ নাই। ম'হ ৯০০, দৈবজ্ঞ, ব্ৰাহ্মণ, তাঁতী, সোণাৰী, কমাৰ, চমাৰ, ধোৱা, নাপিত, খনিকৰ, দণ্ডুত্ৰ, কেৰোঁৰা দোলা, চৰানাও, বৰছা ইত্যাদি আছিল।^২ সকলোকে আক্ৰমণ কৰি লৈ ৫ বছৰ সাধক নাৰায়ণ ৰাজপুত্ৰকে শিশুৰূপ নকৰি সদিয়াৰ সেই চুটিয়া দেশৰ ১২ ঘৰ মানুহ দি কলীয়াবৰৰ কামাখ্যা পৰ্ব্বতৰ বাহিৰ কৰি বোতাৰ

- ১। এই শক ভুল। ১৫২৩ ঃ: অৰ্থাৎ ১৪৪৫ শকত চুটিয়া ৰাজ্য আহোম সম্ৰাজ্যত চামিল কৰা হৈছিল। "১৪৪৪ শকত পৌষত সদিয়া ভগ্ন" হৈল।" (অসম বুৰঞ্জী— ১১পৃ: স্কুমাৰ মহন্তৰ ঘৰত পোৱা)
- ২। "বৃদ্ধত পোৱা বস্ত্ৰ—পাচে বহুত পোৱা গল। হাতী ৩০টা, ঘোঁৰা ৩০টা, হিলৈ ৭৯টা, ৰাক-বচৰা, দণ্ডুত্ৰ, কেৰোঁৰা দোলা, আৰোৱান, পিকদান, গৰু-মহ আনো বিস্তৰ পালে। বামুণ, কাথকলিতা, গণক, কহাঁৰ, সোণাৰী আনো বৃত্তিকৰ মানুহ বিস্তৰ পালে।" (দে: অ: বু: অন্তৰ্গত বাঁহগৰীয়া বুঢ়াগোহাঁইৰ বু: ১১৬-১৭ পৃ:) "পাচে সেই নিচানে ৰজাক (জাজেঞ্জমুঙৰ পুত্ৰ চনখামৰৰ সন্দিকৈয়ে) পালেগৈ। ৰাজ্যক শেলে হানি মাৰিলে। ঘৰিনীয়েককো ককালত কাটি শালত দি ধলে। ককালৰ সোণৰ ককালিটাৰ শদিয়াৰ দেওঘৰলৈ দিলে। পাচে ওলাই আহোতে চুটিয়াৰ মানুহে নাপিতকাংত্যাং দেওঘাইৰ গলত কাণ্ড লগালে। পাচে চুটিয়া বজাব কুঁৱৰীকো পুতেককো বুও, সোণৰ দণ্ড খাট, মেকুৰী, জাপি, কেৰোঁৰা দোলা আৰু আছিল। পাতি এই সকলকো আনি ডাঙ্গৰীয়াবোৰে ৬ত যোগাই সেৱা কৰিলেহি। প্ৰজা অনেক পালে, হাতী পালে, ২৭টা ঘোঁৰা পালে, ১৫০০ হিলৈ পালে। ৬ও ডাঙ্গৰীয়াসকলক বঁটা দিলে। ২৭।" (অসম বুৰঞ্জী। স্কুমাৰ মহন্তৰ ঘৰত পোৱা) "চুটিয়া বজাব গাভ কাঁড় লগালে। চুটিয়া বজা বীৰনাৰায়ণে (বীৰনাৰায়ণ) সৈন্য ভাগিৰৰ দেখি আপুনি উঠি আহিল, জংমুঙলৈ কাড়মাৰিলে পাচে ধৰ্মনাৰায়ণ পুত্ৰ বীৰনাৰায়ণ বজা মৰিল, জুৰিলে বগবাই পেলালে। পাচে পুতেকক ৰুচি মাৰিলে, লাইখেঙ্গে মাৰিলে। তাৰ বৰকুঁৱৰীকো ধৰি আনিলে আৰু সোণৰ দণ্ড, খাট, মেকুৰী আৰু যি পালে মানে সকলোকে আনিলে। চুটিয়াৰ সৰ্ব্বস্ব লৈ আহিল।" (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৬০ ঃ:)

পশ্চিম পাৰ, ধনশিৰীৰ পূব পাৰ, কবিৰ আলিৰ দক্ষিণ, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে চৌহদ কৰি ঝুটা মাৰি তাম্ৰপত্ৰ কৰি দিলে, 'মানুহ বাবে যৰবেৰে সহিতে প্ৰবৰ্ত্তি, বজা চাঙ্গত বহুবে বহুবে মোহৰ ৰূপ ৮০ টকা, ধৰ্মা ৪০ খন শোধাই প্ৰবৰ্ত্তি থাকিব, ইতি । ৩৬৪১১" (সে: অ: বু: অঙ্গুৰ্গত বিবিধ খণ্ড বুৰঞ্জী । ১৮৫ পৃ:)

এতিয়া প্ৰশ্ন উঠে এই অঞ্চল কত ? বৰ্ত্তমান নগাঁও জিলাৰ শিলঘাটৰ চাৰিওফালে থকা অঞ্চলকে কলিয়াবৰ বুলিছিল । শিলঘাটৰ কাষতে এটা পৰ্ব্বতৰ টিঙত কামাখ্যা দেৱীৰ (গুৱাহাটীৰ নীলাচলৰ বাহিৰেও) মন্দিৰ আছে । ধনশিৰী নৈ আৰু বোতা নৈ মঙ্গলদৈ মহকুমাত । বোতা আৰু ধনশিৰী দুখন নৈ নহয় এখনহে । বৰ্ত্তমানৰ বেল লাইনৰ কিছু উত্তৰে ধনশিৰী নৈ দুটা স্মৃতিত পৰিণত হৈছে । বোতা বেল ষ্টেচনৰ কিছু পূবে জীয়াধনশিৰী আৰু কিছু পশ্চিমে মৰা ধনশিৰী নৈ বৈ গৈ দক্ষিণলৈ ইখনৰ পৰা সিখন ক্ৰমাত দূৰ হৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰত পৰিছে । মঙ্গলদৈ টাউনৰ পৰা উত্তৰ ট্ৰাক ব'দে মৰা ধনশিৰী প্ৰায় ষোল মাইল পূবে আৰু জীয়াধনশিৰী মৰা ধনশিৰীৰ প্ৰায় ছমাইল পূবে । জীয়া ধনশিৰী বোতাৰ কাষেদি বোতাত বোধহয় সেই স্মৃতিকে বোতা আৰু মৰা ধনশিৰীক ধনশিৰী বোলে । ইয়াত বোতান পশ্চিম পাৰ আৰু ধনশিৰীৰ পূব পাৰ বুলিছে । এই হিচাবে চালে জীয়া ধনশিৰীয়েই বোতা আৰু মৰা ধনশিৰীয়েই ধনশিৰী হয় । গোহাঁই কমলন আলিকে দৰঙ্গত কবিৰ আলি বোলে । বোধহয় পূৰ্ব্বৰ কবিৰ আলিৰ ওপৰতে কোচ ৰাজকোঁৱৰ গোহাঁইকমলে ১৫৪৭ খৃ:ত গোহাঁইকমল আলি ৰঙাইছিল । এই আলি বোতা বেল ষ্টেচনৰ উত্তৰে কিছু পূবে জামু-গুৰিলৈকে ক্ৰমাত দক্ষিণ ফাললৈ চপাই আনিছিল । এই আলি তেজপুৰৰ ভবলী নদীৰ পূবলৈকে (জামুগুৰি) ডগু অৱস্থাত পোৱা যায় । আলি এই আলিৰ চিন বৰপেটা মহকুমাৰ ভবানীপুৰ অঞ্চলতো দেখা পাইছিলোঁ । তাতে এই আলিক কবিৰ আলি বোলে । গোহাঁইকমলে লক্ষীপুৰৰ নাৰায়ণপুৰলৈকে আলি ৰঙাইছিল । এই চাবিনীমাৰ পৰা সঠিককৈ কৰ পাৰি যে চুটিয়া ৰাজকুমাৰক স্বৰ্গদেৱে মঙ্গলদৈ মহকুমাৰ এক অংশত স্থাপন কৰিছিল । ৰায়বাহাপুৰ ৬পদ্যনাথ গোহাঁই ৰকুৱাই চুটিয়া ৰাজকুমাৰক

ভেজপুৰ মহকুমাৰ চতিয়া অঞ্চলত স্থাপন কৰিছিল আৰু “চুটিয়া” শব্দৰ পৰা “চতিয়া” শব্দ হ'ল বুলি অসম বুৰঞ্জীত লিখিছে। আমাৰ মতে গোহাঁই বৰম্বাৰ উক্তি উপৰুক্ত কাৰণত ভুল। এই কাৰণে “চুটিয়া” শব্দৰ পৰা “চতিয়া” বোলা কথাষাৰ বিশ্বাসযোগ্য হ'ব নোৱাৰে। Sir E. A. Gait চাহাবৰ বুৰঞ্জী মতে চুটিয়া ৰাজবংশক পাকবিগুৰিলৈ স্থানান্তৰিত কৰিছিল। এতিয়া প্ৰশ্ন উঠে দেওধাই অসম বুৰঞ্জীত আৰু অসম বুৰঞ্জীত যি অঞ্চলত চুটিয়া ৰাজকোঁৱৰক স্থাপন কৰিছিল বুলিছিল সেই অঞ্চল তেতিয়া আহোম সাম্ৰাজ্যৰে ভুক্ত আছিল নে নাই? ১৪৯৭ খৃঃত হুচেন চাহে কমতা পুৰ ৰাজ্য ধ্বংস কৰাত ১৫১৫ খৃঃত কোচ ৰজা বিশুসিংহই তাত কোচ ৰাজ্য প্ৰতিস্থা কৰিবলৈ সন্মতি পালে। কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ পূৰ্বসীমা বৰনদী আছিল বুলি কয়। সেয়েহে নেতা আৰু চতিয়া কমতা ৰাজ্যৰ পূৰ্বে আৰু চুটিয়া ৰাজ্যৰ পশ্চিমে আছিল আৰু চুটিয়া আৰু কমতা পুৰ ৰাজ্যৰ মাজত ভূঞাবিলাক আছিল। চুটিয়া আৰু কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ মাজত যুদ্ধ, সন্ধি, আদান প্ৰদান চলিছিল। সেইদৰে আহোম আৰু কমতাপুৰৰ মাজতো আদান প্ৰদান আছিল আৰু স্বৰ্গদেৱ চাওলুঙ তাও ছুখাঙফাই (১২৯৩-১৩৩২ খৃঃ) কমতাৰ ৰাজকুমাৰী ৰাজেনীক আৰু স্বৰ্গদেৱ চাও ছুখাঙফাই (১৩৯৭-১৪০৭ খৃঃ) কমতাৰ ৰাজকুমাৰী নাহুফাজেনীক বিয়া কৰাইছিল। এই বিলাক কাৰণত ক'ব পাৰি যে পূৰ্বে চুটিয়া আৰু আহোম ৰাজ্য আৰু পশ্চিমে কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ মাজত বৰ প্ৰতাপী বা ক্ষমতাশালী ৰাজ্য বৃদ্ধপুত্ৰৰ পাৰত নাছিল। উত্তৰপাৰৰ ভূঞা ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যৰ লগত চামিল হৈছিল। এতেকে নতুনকৈ পোৱা ৰাজ্যৰ বৌতা অঞ্চলত স্বৰ্গদেৱে চুটিয়া ৰাজকুমাৰক স্থাপন কৰিছিল। ১৫৪৭ খৃঃত সেই অঞ্চল কোচ যুৱৰাজ চিলাৰায়ে দখল কৰি কোচ ৰাজ্য পূৰ্বে ক্ৰমাত আহোম সম্ৰাজ্য সীমালৈকে বিস্তাৰ কৰিছিল। সম্ভৱ তেতিয়া চুটিয়া ৰাজকুমাৰ কোচ ৰজাৰ তৃতীয়া হ'ল আৰু পাচত তেওঁৰ অস্তিত্ব হেৰাই গ'ল। ১৫২৩ খৃঃত পাকবিগুৰিৰ (নগাওঁ) এক অংশ শক্তিশালী কছাৰী আৰু এক অংশ সৰু সৰু ৰাজ্য হিচাবে ভূঞাবিলাকৰ তলত আছিল। সেই কাৰণে Sir E. A. Gait চাহাবে পাকবিগুৰিত চুটিয়া ৰাজকুমাৰক স্থাপন কৰা কথা সমৰ্থন কৰিব নোৱাৰি।

“দেওৰাই অসম বুৰঞ্জী”ৰ ১৭-১৮ পৃঃত পোৱা যায় “পাচে আনাৰ (আহোম) লোকে চুটিয়া ৰজাক খেদি ধৰিলেগৈ। চুটিয়া ৰজা আনাৰ লোকক খেদি যাবৰ দেখি জাংমুংখেংনলৈ কাঁৰ মাৰি পঠালে। পাচে জাংমুং-খেংনে চুটিয়া ৰজাক যাগ্ৰিবে খুচি মাৰিলে। শটো জুৰিলৈ বগবাই পেলালে। পাচে জাংমুংখেংনে চুটিয়া ৰজাৰ বাপেক পুতেকৰ মূৰ কাটি আনি ডাঙৰীয়া সকলৰ ঠাইত দিলেহি আৰু চুটিয়া ৰজাৰ বৰকুঁৱৰীৰ মূৰ কাটি আনি আইবাং-খুনে দিলেহি। আৰু আমাৰ লোকে পৰ্ব্বত উঠি বিচাৰ কৰি তাৰ ল’ৰা-তিবোতা, সকলো পাই ধৰি আনিলে। সোণৰ ৰূপৰ দণ্ড, সোণ-ৰূপৰ ষাট, সোণ-ৰূপৰ মেকুৰী এই বস্তুসকল আনি ৰজাদেৱক দিলেহি। ১৪৪৪ শকত চ’তৰ তিনদিন বোৱাত চম্ৰনাৰায়ণ চুটিয়া ৰজাৰ মৃত্যু হল। চুটিয়া ৰজাৰ শদিয়া নগৰত আমাৰ ৰজাদেৱে থাকোতে ত্যাওচুলুং-কুৰিন ১, কংচেং, ১, এই দুই খাউকাং পৰ্ব্বতৰপৰা চুটিয়া ৰজাৰ মূৰ কাটি আনি ৰজাদেৱক দিলেহি। ৩৪১১.....চুটিয়া ৰজাৰ মূৰটো নচুৱাই পৰ্ব্বতত মুণ্ডমালা বান্ধি থলে। ৩৫১১”

“এই ৰণ জিকি হাতী, ঘোঁৰা, সোণ ৰূপ অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ অনেক দ্ৰব্য পালে ; সোণৰ হাতী, সোণৰ মেকুৰি, ওজৰা ওবেলা, ওমাইহাঙ্গ ও সোণোৱালি তিনিচুকিয়া সিংহাসন ওখাট, এই সকল দ্ৰব্য পাই সৰগদেও ৰবলৈ উচৰি দিলে।” (৬কাশীনাথ তা: ফু: বু: ১৬ পৃ:)

চুটিয়া ৰাজ্য দখল কৰাৰ পাচত স্বৰ্গদেৱে খাওমুঙুলুঙ, নাঙছুঙ, চাওছেঙ লুঙক্লিঙ লুনু আদি সকলোকে উপহাৰ দিলে। তেওঁ চুটিয়া ৰজাৰ কোনো বংশধৰকে সেই ৰাজ্যত ৰজা পাতিবলৈ ইচ্ছা নকৰি, খাওমুঙনাঙছুঙক খাওমুঙুলুঙ ক্ৰাছেঙমুঙ নাম দি সেই ৰাজ্যত শৃঙ্খলা লগাবলৈ পঠালে। তওঁৰ লগত তিনিশ তিনিজন মানুহ দিছিল। (আহোম বুৰঞ্জী—৫৭ পৃ:। এইখিনিতে ইংৰাজী অনুবাদত ভুল আছে। লি:)

“পাচে মহাৰজা ডাঙৰীয়া সহিতে সকলোকো চপাই আলচ কৰি বোলে ‘লোক ৰাইজ্য মাৰিছোঁ। ইয়াত ৰাজ্য ৰখন্তা নহৈলে কিয় ভাল হৈব। এই বুলি খাওমুঙুলুংলংচেংক ক্ৰাংচেংমুন নাম দি বিহ গোহাঁই পাতি দ্ৰব্য

সইন্যা তিনিশ দিলে, হস্তী তিনিটা, শদিয়াও অধিকাৰী।” (সাত্তলবঃ অসম বুৰঞ্জী। ৬০ পৃঃ)

চুটিয়া ৰাজ্য দখল কৰাৰ পাচত সেই ৰাজ্য সুকলমে চলাবৰ কাৰণে সদিয়াত এজন বিষয়া নিয়োগ কৰা হ'ল। সেই বিষয়া জনক সদিয়া খোৱা গোহাঁই বোলে। চুটিয়া ৰাজ্য দখল কৰোতা খাও মুঙলুঙ ফ্ৰাছেঞ্জমুঙ বৰ গোহাঁইক স্বৰ্গদেৱে প্ৰথম সদিয়া খোৱা গোহাঁই পাতিছিল। পাচলৈ এই বিষয় বুঢ়া গোহাঁই আৰু খামটি ৰজাই ভোগ কৰিছিল।

ৰাজ্য হেৰুৱাব পাচত চুটিয়াবিলাকে নিতাল মাৰি নাথাকি বিদ্রোহ কৰিছিল। সেই বিদ্রোহ বৰ গোহাঁয়ে দমন কৰিলে কিন্তু দিহিঙ্গীয়া গোহাঁই আৰু পাইপম হাতী ৰণত পৰিল। আহোৰ বুৰঞ্জীত লিখিছে যে ১৫২৪ খৃঃত চাওচেঙলুঙক্ৰিঃ খামক সদিয়া খোৱা গোহাঁই পতা হৈছিল। এই কথা দেওধাই অসম বুৰঞ্জীৰ ২১ পৃঃত তলত লিখাৰ দৰে পোৱা হয়—“আতপাচে সদিয়াত ফাচেন্মুন বৰ গোহাঁইক...ডিবক ৰাজ্য খাব দিলে। লাক্ৰিবাংনাও শকত ত্যাওচুংলুং—ক্ৰিঃলুঙ্গক খাও মুংলুং—বঙ্গন নাম দি, কাংখাম ৰজাব পৰা লুইতৰ আগবিত সীমা কৰি দিলে।” ইয়াৰ পৰা বুজা যায় যে চুটিয়া ৰাজ্যৰ একৰঙত খাওমুঙলুঙ ফ্ৰাছেঞ্জমুঙৰ লগত চাওচেঙলুঙ ক্ৰিঃ খামকো (ত্যাও চুঙলুঙ কিঙলুঙ) অধিপতি পাতিছিল।

১৫২৭খৃঃত চুটিয়াবিলাকে পুনৰ বিদ্রোহ কৰিছিল; কিন্তু সেই বিদ্রোহ দমন কৰা হ'ল। ১৫২৯ খৃঃত (আহোম বুঃ) চুটিয়াবিলাকে পুনৰ খাওমুঙলুঙ ফ্ৰাছেঞ্জমুঙ আৰু খাওমুঙবঙনৰ (ত্যাও চুংলুং-কিঃলুঙ্গ) বিপক্ষে বিদ্রোহ কৰাৰ বাতৰি পাই, স্বৰ্গদেৱে ছুক্ৰানফা তিপাম ৰজাক বৰ গোহাঁইক সহায় কৰিবলৈ পঠালে। বৰগোহাঁয়ে চন্দন গিবিত চুটিয়াৰ লগত ৰণ দিলে আৰু খাওমুঙ বঙেন সদিয়ালৈ আৰু ছুক্ৰানফা কাংখামলৈ আগ ৰাঢ়ি গ'ল। স্বৰ্গদেৱ ত্যাও চেঙলুঙ কংচেং আৰু অন্যান্য ডাঙ্গৰীয়া সকলেৰে সৈতে কাংখামলৈ গ'ল। তাৰ পৰা স্বৰ্গদেৱ সদিয়ালৈ গৈ ত্যাও চেঙলুঙ-কংচেং, কপ-সন্দিকৈ আৰু ছেঙহননক দিবাংমুখলৈ, ছুক্ৰানফা, বৰগোহাঁই, খাওমুঙ চেনৰ আৰু খাওমুঙক্ৰিঃখামক খাউকং পৰ্বতলৈ (দৈ খাঙ আঃ বুঃ) আৰু ত্যাও ছুলেঙ চাৰিঃ ৰজাক কুঞ্জিলৰ দেওঘৰলৈ পঠালে। খাউকং পৰ্বতত চুটিয়া-

বিলাক পৰাস্ত হোৱাত স্বৰ্গদেৱে চাৰিঃ বজাৰ ঠাটকঃ পৰ্বতলৈ আৰু বৰগোহাঁইক দিখাবিয়েদি (ডিব্ৰুগড় আৰু শিৱসাগৰ মহকুমাৰ সোনোজাত) চন্দনগিৰিত বুদ্ধ কৰিবলৈ পঠালে। চন্দনগিৰিত আহোমসকলে বুদ্ধত জিকিব নোৱাৰি, ঠাণ্ডু ক্ৰিষ্ণামক পঠাই চন্দনগিৰিৰ নাহনিৰ কিছুমান চুটিয়াৰ ল'ৰা-বুঢ়া মানুহ ধৰি আনি স্বৰ্গদেৱৰ লগ ললে। স্বৰ্গদেৱে সদিয়াৰ পৰা কাংখাম আৰু তাৰপৰা দিকালমুখলৈ গল। চাৰিঃ বজা দেও ঘৰৰ পৰা ধুৰি আহোঁতে লুইতৰ কাষত চুটিয়াবিলাকে বেৰি ধৰিলে। ঠাণ্ডু বঙেল, ত্যাওচেঙলু আৰু কাঙতোঙচুহননে দিবাঙে ডাট্টাই আহি, চাৰিঃ বজাৰ উদ্ধাৰ কৰিলে আৰু চুটিয়া বিলাকক পৰাস্ত কৰি, কিছুমান ধৰি আনি কাংখামত স্বৰ্গদেৱক সোধালে। স্বৰ্গদেৱে বৰগোহাঁই আৰু ঠাণ্ডুবঙেলক সসৈন্যে সদিয়াত থৈ ৰাজধানীলৈ উভতি আহিল। (সে: অ: বু: ২৩-২৪ পৃ:)। এই বিদ্ৰোহৰ বিৱৰণৰ পৰা বুজা যায় যে বিদ্ৰোহ ব্যাপক আৰু সতেজ ভাবে হৈছিল। বিদ্ৰোহ পৰিচালনা কৰা সকলৰ নাম হলে পাবলৈ নাই।

Sir E. A. Gait চাহাবৰ বুৰঞ্জীত পোৱা যায় যে চুটিয়াবিলাকে স্বৰ্গদেৱ ছুক্ৰেনমুঙৰ দিনত ১৫৪২ খৃ:ত বিদ্ৰোহ কৰিছিল। আহোম বুৰঞ্জীত পোৱা যায় যে ১৫৪২-৪৩ খৃ:ত চুটিয়াবিলাকে দিচাঙত হননক হত্যা কৰিলে কিন্তু চাওলুঙাট্টাই চুটিয়া ৰাজ্য ধ্বংস কৰিলে। এই কথা দেওখাই অসম বুৰঞ্জীত তলত লিখা দৰে পোৱা যায়—“পাচে বৈশাখৰ দিনত চুটিয়া আহি চুংহননক দিচাঙত মাৰি ল'ৰা-তিবোতা ধৰিলে গল দিচাঙৰ পৰা। পাচে ৰজাদেৱে এই কথা শুনি লাক্সিপ্ৰেক্ৰিশকত ঠাণ্ডুং তিপামক কছাৰী ৰাজ্যৰ পৰা আনি দিচাঙত চলৈ: তিপনীয়া গোহাঁইৰ হতুৱাই খোৱালে। ৫৩।।”

Sir E. A. Gait চাহাবৰ বুৰঞ্জীত পোৱা যায় যে চুটিয়াবিলাকে স্বৰ্গদেৱ ছুখাম্কাৰ দিনত ১৫৬৩ খৃ:ত তিপাম আৰু নামৰূপত আৰু ১৫৭২ খৃ:ত বিদ্ৰোহ কৰিছিল। প্ৰত্যেক বিদ্ৰোহকে আহোমসকলে দমন কৰিছিল। এই কথাবিলাক দেওখাই অসম বুৰঞ্জীৰ ৪৬ আৰু ৪৭ পৃ:ত তলত দিয়া

দৰে পোৱা যায়—“এনেতে আৰ্বোণৰ দিনত চুটিয়াই আহি আৰাব খেৰেৰ
(ডিব্ৰুগড় মহকুমাৰত। তাত বৰ্ত্তমান খেৰেৰীয়া নামে এটা মৌজা আছে),
নামকক দুই ৰাজ্য ডাঙ্গিলেহি পাচে বজাদেৱৰ দদায়েক চুলেং ত্ৰিপাম ৰজা
গৈ চুটিয়াৰে যুদ্ধ ধৰিলেগৈ। ত্ৰিপাম ৰজা উঠা হাতীত চুটিয়াই তিনিপাট
কাঁড় মাৰি লগালত বলে নোৱাৰা হেন দেখি ত্ৰিপাম ৰজা দিহিং পাৰ হৈ
হহঁকি আহিল। ৬৯।।” স্বৰ্গদেৱৰ আদেশত চাৰিংৰজা, বুঢ়াগোহাঁই
আৰু কপসন্দিকৈয়ে কান্ত্যাৰ পৰা চুটিয়াৰ সেনাপতিক ধৰি আনিলে।
(দে: অ: বু:—৪৭ পৃ:)।

আহোম বুৰঞ্জীৰ ১০৩ পৃ:ত পোৱা যায় যে চাওফাইছেঙ ওৰফে স্বৰ্গদেৱ
প্ৰতাপ সিংহৰ দিনত ১৬১৮-২০ খৃ:ৰ ভিতৰত চুটিয়া ৰাজকুমাৰ যদুৱে
স্বৰ্গদেৱৰ পক্ষলৈ মুছলমানৰ বিপক্ষে যুদ্ধ কৰিছিল।

১৫২৩ খৃ:তে যদিও আহোম সকলে চুটিয়া ৰাজ্য তেওঁলোকৰ সাম্ৰাজ্যত
চামিল কৰিছিল তথাচ চুটিয়া সকলৰ স্বাধীন চিত আৰু তেজ নিৰ্ধূল কৰিব
পৰা নাছিল। সেয়েহে চুটিয়া সকলে মাজে মাজে স্বানবীনতা উদ্ধাৰৰ অৰ্থে
১৫৭২ খৃ:লৈকে বিদ্ৰোহ কৰিছিল। ১৫৭২ খৃ:ৰ পাচৰ পৰা চুটিয়া সকলে
বিদ্ৰোহ কৰা কথা পোৱা নাযায়। বোধহয় তেতিয়াৰপৰা চুটিয়াসকল
অন্যান্য অসমীয়া জাতিৰ লগত মিলহৈ এক বৃহৎ অসমীয়া জাতিত
পৰিণত হল।

প্ৰকাশিত প্ৰৱন্ধ আৰু বুৰঞ্জীৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি চুটিয়া ৰজাসকলৰ নাম
তলত দিয়া হল ;—

ভীষ্মক । (কুণ্ডিল বা বিদৰ্ভৰ পৌৰাণিক ৰজা ।)

×

×

সুৰধ্বজ ।

গিৰিধ্বজ ।

দেৱধ্বজ ।

সন্তুধ্বজ ওৰফে সন্তুনাৰায়ণ = বৰ কুঁৱৰী

অপুত্ৰক । এই কাৰণে বৰকুঁৱৰীৰ
ডায়েক ভ্ৰাতৃসেন বজা হ'ল ।

সন্তুধ্বজৰ ভতিজাক বীৰপাল বা চুটিয়াৰ আদি বজা বিবৰে ভ্ৰাতৃসেনক
পৰাস্ত কৰি, ভৈয়ামত চুটিয়া বাজ্য স্থাপন কৰি ১২০৪ খৃঃত বজা হ'ল ।
বীৰ পাল ওৰফে বিবৰ ।

গৌৰীনাৰায়ণ ওৰফে বহুধ্বজপাল (১২২৩ খৃঃ.....)

ওৰফে সোণাগিৰি পাল ।

শিৱ নাৰায়ণ ওৰফে বিজয়ধ্বজ পাল ।

জগৎ নাৰায়ণ ওৰফে বিক্রমধ্বজ পাল (সত্য নাৰায়ণ)

প্ৰমত নাৰায়ণ ওৰফে গৰুড়ধ্বজ পাল ।

হৰি নাৰায়ণ ওৰফে শঙ্খধ্বজ পাল ।

গোলোক নাৰায়ণ ওৰফে মটুৰধ্বজ পাল ।

বৃজ নাৰায়ণ ওৰফে জয়ধ্বজপাল ।

সত্য নাৰায়ণ ওৰফে কৰ্মধ্বজপাল ।

ধীৰ নাৰায়ণ ওৰফে ধৰ্মধ্বজ পাল ।

সাধনী = নীতিপাল (১৫১৯-২৩গুঃ) সাধক নাৰায়ণ ।

চুটিয়া জাতিৰ সংস্কৃতি, সভ্যতা, সাহিত্য, ভাষ্কৰ্য্য, শিল্প, ৰাজতন্ত্ৰ,
মুদ্ৰা, ধৰ্ম আদিৰ বিষয়ে বিশেষ বিৱৰণ প্ৰকাশ হোৱা নাই ।

চুটিয়া জাতিৰ সেই সময়ৰ অন্যান্য জাতিৰ দৰে স্বেচ্ছাচাৰী ৰাজতন্ত্ৰ
আছিল ; কিন্তু ই কেনে প্ৰকাৰে চলিত হৈছিল জনা নাযায় । মটকৰ
বুৰুক চুটিয়াৰ বিদ্ৰোহী ৰজা সৰ্বানন্দ সিংহৰ বাহিৰে স্বাধীন চুটিয়া ৰজা-

সকলৰ মুজ্জা থকাৰ প্ৰমাণ পোৱা নাযায়। Col. Shakespeare চাহাবৰ মতে আহোমসকলে দেউৰীসকলৰ লিখিত ভাষা পাইছিল, কিন্তু বৰ্ত্তমান দেউৰীসকলৰ ভিতৰত কোনো লিখিত ভাষা নাই আৰু আজিলৈকে দেউৰা ভাষাত লিখিত কোনো পুথি বা কলি আৱিষ্কাৰ হোৱা নাই। এই কাৰণে চুটিয়াসকলৰ লিখিত ভাষা থকা কথা প্ৰমাণ সাপেক্ষ। চুটিয়াসকলৰ ধৰ্ম্মন বিষয়ে ওপৰত লিখা হৈছে।

আহোমসকলে চুটিয়া ৰাজ্য জয় কৰি, তাত দৈবজ্ঞ, ব্ৰাহ্মণ, কাণ-কলিতা, তাঁতী, সোণাৰী, কমাৰ, চমাৰ, ধোবা, নাপিত, খনিকৰ আদি পাইছিল। চুটিয়া ৰাজ্যৰ হাবুঙত ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰত স্বৰ্গদেৱ ছুদাঙফা (১৩৯৭-১৪০৭ খৃ:) ডাঙৰ হৈছিল আৰু তেওঁ সেই ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰৰ লক্ষ্মীনাৰায়ণ শালগ্ৰাম আহোম ৰজাৰ ঘৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। চুটিয়া ৰাজ্যৰ পূব আৰু পশ্চিম সীমান্তত থকা হিন্দুৰ তীৰ্থস্থান আৰু মন্দিৰ আৰু অন্যান্য ঠাইত থকা মন্দিৰ আৰু ভাস্কৰ্য্যৰ কথা ওপৰত উল্লেখ কৰা হৈছে। এইবিলাক কথাৰ পৰা প্ৰমাণিত হয় যে চুটিয়া ৰাজ্যত অতীজৰপৰা আৰ্য্যৰ বসতি আছিল আৰু আৰ্য্য সভ্যতাৰ পোহৰ পৰিছিল। চুটিয়া ৰাজ্যত তাঁতী, সোণাৰী, কহাঁৰ, কমাৰ, চমাৰ, ধোবা, নাপিত, খনিকৰ আদি বৃদ্ধিয়াল মানুহ থাকাই প্ৰমাণ কৰে যে কুটীৰ শিল্প বিষয়ত চুটিয়া ৰাজ্য স্বাৱলম্বী আছিল। চুটিয়া ৰজাৰ সোণৰ দণ্ড, ছত্ৰ, সিংহাসন, পতাকা আৰু মেকুৰি আছিল। চুটিয়া ৰজাই স্বৰ্গদেৱ আৰু আহোম সৈন্যাধ্যক্ষসকললৈ সোণৰ হাৰ, কৰিষা আদি সোণ-ৰূপৰ অলঙ্কাৰ আৰু হাতী-দাঁতৰ কঠ বা পাটি উপহাৰ স্বৰূপে পঠাইছিল। এইবিলাক কথাৰ পৰা প্ৰমাণিত হয় যে চুটিয়া ৰাজ্যত সোণ আৰু ৰূপৰ অলঙ্কাৰ বহুলভাৱে প্ৰচলিত হৈছিল আৰু চুটিয়াসকল হাতী-দাঁতৰ কামত পাকৈত আছিল। চুটিয়া ৰাজ্য জয় কৰি, আহোমসকলে দণ্ড-ছত্ৰ, কেকোৰা-দোলা, চ'ৰানাও, নাওঁ, বাক, বৰচা, আৰোৱান, পিকদান, জৰা, বেলা, মাইহাঙ্গ, ডবা, কালি, হিলৈ, হাতী, ঘোৰা, গৰু ম'হ, ধন, ধান আদি অলেখ বস্তু পাইছিল। ৷কাশীনাথ তামুলী কুকনৰ "আসাম বুৰঞ্জী"ৰ ১৬ পৃ:ত লিখিছে যে চুটিয়া ৰাজ্যত পোৱা বস্তুবিলাক আহোম ৰজা আৰু ডাঙৰীয়াসকলে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লৈছিল।

“পাচে এই বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াই (ক্ৰাছেঞ্জুৰুহু) ঐ তলে কেকোবা সোলাকে লুটিয়াই ওপৰে কেকোবা মাৰি দি তলে কাপৰৰ পৰি ও নালৰ পৰা চুটিকে চেকৰ দাপণ লগাই নক্সা লৰাই কোকোবাদোলা কৰিলে।” ইয়াৰ পৰা বুজা যায় যে আহোমসকলে চুটিয়াসকলৰ কিছুমান বস্তু ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লৈছিল। যুদ্ধত হিলৈ ব্যৱহাৰ কৰাৰ পৰা বুজা যায় যে চুটিয়াবিলাক যুদ্ধ বিদ্যাত পাটকত আছিল। চুটিয়াসকলৰ আগতে আহোমসকলে পৰাস্ত কৰা অসমৰ অন্য জাতিয়ে হিলৈ ব্যৱহাৰ কৰা কথা পোৱা নাযায়। চুটিয়াসকলে ব্যৱহাৰ কৰা ধনুক চুটিয়া ধনু বোলে। এইবিলাক কথাই প্ৰমাণ কৰে যে চুটিয়াবিলাক স্মৃত্য, উন্নত, সমৃদ্ধিশালী আৰু শক্তিশালী আছিল।

— — X — — —

সহায় লোৱা হয় :—

- ১। History of Upper Assam, Upper Burmah and North East frontier. Colonel L.W. shakespeare.
- ২। Sibsagar District gazetteer } Mr. B. C. Allen
- ৩। Cachar District gazetteer } C. S. [1905]
- ৪। Mr. Dundas.
- ৫। Mr. Fisher.
- ৬। Mr. Endle.
- ৭। Mr. Risley.
- ৮। Mr. Bryen.
- ৯। Mr. Hudgson.
- ১০। দেওৰাই অসম বুৰঞ্জী। ৮সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, এম, এ ; বি, এল দেৱৰ দ্বাৰা সম্পাদিত।
- ১১। কছাৰী বুৰঞ্জী। বায়বাহাদৰ ৮সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, এম, এ ; বি, এল দেৱৰ দ্বাৰা সম্পাদিত।
- ১২। A History of Assam. By sir E. A gait.
- ১৩। Lt. Dalton.
- ১৪। শ্ৰীমায়াসিং দেউৰী, পণ্ডিত, বৰদেউৰীগাঁও, নাৰায়ণপুৰ।
- ১৫। শ্ৰীশ্ৰীসূৰ্য্যবল্লভ দেৱ গোস্বামী (নগোসাঁই), বৰপাত্ৰ দ'ল, গোলাঘাট।
- ১৬। Colonel F. S. Haunay.
- ১৭। Captain Rowlatt.

- ১৮। শ্ৰীষাৰিকা নাথ দাস।
- ১৯। কালিকা পুৰাণ।
- ২০। ষোগিনী ত্ৰয়। শ্ৰীকালী মোহন ভট্টাচাৰ্য্যৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত।
- ২১। ইন্দুমতী। শ্ৰীগোপীনাথ শইকীয়া, বি, এ। ডিব্ৰুগড়।
- ২২। আসাম বুৰঞ্জী। ৩২ৰকান্ত বৰুৱা সদৰামিন।
- ২৩। পুৰণি অসম বুৰঞ্জী।
- ২৪। **Ahom Buranji. Translated and edited by Raisahib Golap chandra Barua.**
- ২৫। দেউৰী সম্প্ৰদায় (প্ৰবন্ধ)। ৩সোমেশ্বৰ দেউৰী, বি, এ।
(৭ম বছৰ ২য় সং “আৱাহন”ত প্ৰকাশিত।)
- ২৬। শ্ৰীলক্ষেশ্বৰ গোহাঁই, পোলোঙা গাওঁ, চাবুৱা-পোলোঙা মৌজা,
ডিব্ৰুগড়।
- ২৭। মিৰি জাতিৰ বুৰঞ্জী। শ্ৰীসোণাবাম পাণ্ডা কটকী।
- ২৮। চুতীয়া ৰজা সত্য নাৰায়ণৰ ৰাজ্য আৰু নগৰ (প্ৰবন্ধ)। ৩২মৰচন্দ্ৰ
শইকীয়া। (৮ম বছৰ ১০ম সং “আৱাহন”ত প্ৰকাশিত।)
- ২৯। **An Account of Assam. Dr. J. P. Wade.
Edited by Sri Benudhar Sarma.**
- ৩০। ডা: শ্ৰীপদ্মেশ্বৰ গগৈ, এম, এ, পি, এইচ, দি।
- ৩১। অসম বুৰঞ্জী। ৰায়বাহাদুৰ ৩পদ্মনাথ গোহাঁই বৰুৱা।
- ৩২। আসাম বুৰঞ্জী। ৩কাশীনাথ তামূলী ফুকন।
- ৩৩। সম্ৰাট হোৱা নিজ অভিজ্ঞতা।
- ৩৪। অসম বুৰঞ্জী (সুকুমাৰ মহন্তৰ ঘৰত পোৱা) ৰায় বাহাদুৰ ডা: ৩সূৰ্য্য-
কুমাৰ ভূঞা এম, এ; বি এল (কেল), পি এইচ, দি (লণ্ডন)
দেৱৰ দ্বাৰা সম্পাদিত।
- ৩৫। সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ডা: ৩সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, এম, এ, বি, এল
কেল), পি এইচ, দি (লণ্ডন), দি, লিট্ (লণ্ডন) দেৱৰ দ্বাৰা সম্পাদিত।

ভূঞা ৰাজ্য

“ফটা হক, চিটা হক পাটৰ টঙালি।

কণা হক, কুজা হক, ভূঞাৰ পোৱালি ॥”

এই ফকৰা অসমীয়াৰ মুখে মুখে অতীজৰ পৰা চলি আহিছে। অসমীয়াৰ মানত যিদৰে পাটৰ কাপোৰ সকলোতকৈ উত্তম আৰু আদৰণীয়; সেইদৰে কণাই হক বা কুজাই হক ভূঞাৰ পোৱালিও সকলোতকৈ উত্তম আৰু সন্মাননীয়। অসমত এসময়ত বিদ্যা, বুদ্ধি, ধন, ক্ষমতা আদিতকৈ বংশক উচ্চ আসন আৰু সন্মান দিছিল আৰু এতিয়াও ভিতৰুৱা ঠাইত এই প্ৰথা চলি আছে। সেই কাৰণেই ভূঞাৰ পোৱালি হলেই বিদ্যা, বুদ্ধি, ধন, ক্ষমতা আদি নাথাকিলেও—সমাজত আদৰ আৰু সন্মান পাইছিল। এই ফকৰাই আন নহলেও ভূঞাবিলাক যে এসময়ত প্ৰতিপত্তিশালী অভিজাত বংশৰ আছিল তাকে বুজায়।

ৰজা নোহোৱাকৈ নিজ ভূজ্বলে যিসকলে ৰাজ্য শাসন কৰিছিল তেওঁলোককে ভূঞা বোলা হৈছিল। অসমত প্ৰধানকৈ দুবিধ ভূঞা আছে বুলি কব পাৰি। এবিধ ভূঞাৰ উৎপত্তিৰ স্থান উত্তৰ লক্ষীমপুৰ আৰু আনবিধ ভূঞাৰ উৎপত্তিৰ স্থান কমতাপুৰ ৰাজ্য। লিখাৰ সুবিধাৰ অৰ্থে লক্ষীমপুৰৰ ভূঞাক উজনি ঋণ্ডৰ ভূঞা আৰু কমতাপুৰৰ ভূঞাক নামনি ঋণ্ডৰ ভূঞা বোলা হৈছে। এই দুই বিধ ভূঞাৰ আদি পুৰুষ পৃথক পৃথক। উজনি ঋণ্ডৰ ভূঞাৰ এখন ৰাজ্য আৰু নামনি ঋণ্ড ভূঞাৰ এখন পৃথক ৰাজ্য নাছিল। উজনি ঋণ্ডত এজন ভূঞাই আৰু নামনি ঋণ্ডত আন এজন ভূঞাই শাসন কৰা নাছিল। উজনি আৰু নামনি দুয়ো ঋণ্ডতে একে সময়তে ভালেমান ভূঞা আছিল। প্ৰত্যেক ভূঞাৰ একোখন সৰু সৰু ৰাজ্য আছিল। কোন ভূঞাই কোন ঋণ্ডত ৰাজ্য কৰিছিল সঠিক একো জনা নাযায়। উজনি ঋণ্ডৰ ভূঞাবিলাকৰ চুটিয়াবিলাকৰ সমসাময়িকভাৱে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে চুটিয়া ৰাজ্যৰ পশ্চিমৰ পৰা কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ পূব সীমালৈকে অৰ্থাৎ পূবে সোৱণশিৰী নৈৰ পৰা পশ্চিমে সন্তৰ বৰমৰীটলৈকে আৰু দক্ষিণ পাৰে নগাৱঁৰ কপিৰী উপত্যকাৰ বাঘপুৰত কছাৰী আৰু

কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ মাজত স্বাধীনভাবে ৰাজত্ব কৰিছিল। কোনোৰ মতে উত্তৰপাৰৰ উজনি ঋগু ভূঞাসকলৰ ৰাজ্য পশ্চিমে বিশুনাথলৈকে য়ে বিস্তৃত আছিল। সেই ভূঞা ৰাজ্য লক্ষীমপুৰ, বিহপুৰ, নাৰায়ণপুৰ, ধলপুৰ, গহপুৰ, কলংপুৰ, বিশুনাথ আদি নামেৰে সৰু সৰু ৰাজ্যত ভাগ হৈছিল। নামনি ঋগুৰ ভূঞাবিলাক নগাঁৱৰ এক অঞ্চলত আৰু বৰনদীৰ পশ্চিমে কমতাপুৰ ৰাজ্যৰ অধীন আছিল।

উজনি ঋগুৰ ভূঞা:—ৰজা আৰিমত্তক কিছুমানে নাগাক ৰজাৰ বংশৰ ৰজা প্ৰতাপৰ নাতি আৰু কিছুমানে ব্ৰহ্মপুত্ৰই হৰণ কৰা প্ৰতাপৰ ভাৰ্য্যাৰ পুত্ৰ বুলি কয়। নাগাক ৰজাই স্থাপন কৰা নাগশঙ্কৰ দেৱালয় তেজপুৰ মহকুমাৰ, বিহালি চাৰ্কৌলৰ (বৰ্তমান চাৰ্কৌল চাৰ্কৌল) নাগশঙ্কৰ মৌজাত আজিও আছে। স্বৰ্গদেৱ ছুছেনফাই ১৪৮০ খৃ:ত এই মন্দিৰ পুনৰ নিৰ্মাণ কৰাইছিল। আহোম ৰজাই কৰোৱা প্ৰথম হিন্দুৰ মন্দিৰ এইটোৱেই। বৰ্তমান মন্দিৰ নাই; এটি পুখুৰী আছে। স্বৰ্গদেৱসকলে দান দিয়া ৮৩৩০ কঠা লাখেৰাজ মাটি এই দেৱালয়ৰ নামত আছে। ১৪৮০ খৃ:ত স্বৰ্গদেৱে নাগশঙ্কৰ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰাৰ কথাই বুজায় যে বিশুনাথৰপৰা উজনি ঋগুৰ ভূঞাবিলাকৰ ৰাজ্য আহোম ৰাজ্যত ভুক্ত হোৱাৰ আগতে বিশুনাথৰ নামনি ঋগুৰ কিছুমান ভূঞাৰ ৰাজ্য আহোম সম্ৰাজ্যত চামিল হৈছিল। ৰজা প্ৰতাপৰ ৰাজধানী বন্ধপৰত (উত্তৰপাৰে বা মাজুলীত) আছিল বুলি কয়। বিশুনাথৰ পশ্চিমৰ পৰা উত্তৰ ফালে যোৱা এটা ডাঙৰ গড় আছে। এই গড় প্ৰতাপ গড় নামে জনাজাত আৰু গড়ৰ কাষতে প্ৰতাপগড় নামে চাহ বাগিচা অৱস্থিত। সম্ভৱ এই গড় প্ৰতাপ ৰজাই মৰোৱা। কোনোৱে কয় যে ৰজা বামচন্দ্ৰৰ ভাৰ্য্যাক ব্ৰহ্মপুত্ৰই হৰণ কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ পুতেকেই ৰজা আৰিমত্ত। কোনোৱে কয় যে বন্ধপুৰৰ ৰজা ময়ুৰধ্বজৰ পুতেক তাম্ৰধ্বজ আৰু তেওঁৰ পুতেক প্ৰতাপুৰীয়া আৰু তেওঁৰ ভাৰ্য্যা হাৰমতীৰ (সোমাৰ ৰজা ইৰাবন্তৰ বংশধৰ হৰমিলৰ জীয়েক) পুত্ৰ হৈছে আৰিমত্ত। উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ ধলপুৰ মৌজাত হাৰমতী গড় নামে এটি মাটিৰ কোঠ আছে (চাৰি বগ কাৰ্ণামান হৰ)। সেই ঠাইতে হাৰমতী কুঁৱৰী আছিল বুলি কয়।

এই ঠাইৰ পৰা প্ৰায় উনৈশ মাইল উত্তৰ পৰে দিক্ৰং নৈৰ কাষত লালুক সৌজাত হাৰমতী নামে এখন চাহ বাগিচা আছে। এই বাগিচাজে দিক্ৰং নৈৰ কাষত এখন নগৰ থকাৰ চিন আছে। কোনোৱে আকৌ লৌহিত্য-পুৰব ৰজা ঙ্গাঙকে আৰিবন্ত বোলে। এই ৰজাৰ মৰচো আৰিমাছৰ দৰে হোৱাৰ কাৰণেই তেওঁৰ নাম আৰিবন্ত হয়।

৷সুকুমাৰ মহন্তৰ দৰত পোৱা “অসম বুৰঞ্জী”ত তলত লিখা কাহিনীটি পোৱা যায়:—স্বৰ্গদেৱ ছহৰুঙ ওৰফে দিহিঙ্গীয়া ৰজাই (১৪৯৭-১৫৩৯ খৃঃ) কমতেশ্বৰক ক্ৰাছেঞৰুঙ বৰগোহাঁইৰ পুত্ৰ চনখাম দৰ সন্দিকৈৰ হতুৱাই স্থাপন কৰালে। তাৰ পাচত দৰ সন্দিকৈ গৌড় দেশলৈ আগবাঢ়ি গৈ গৌড়েশ্বৰক জনালে যে স্বৰ্গদেৱে প্ৰীতি বাঞ্ছা কৰি তেওঁক পঠাইছে। “এই কথা গৌড়েশ্বৰে শুনি মনে সংশয় ছই পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসকলেৰে আলচি বোলে, ‘ইন্দ্ৰ দেৱতায়ৈ পৃথিৱীত ভোগ কৰিছেহি, তেওঁৰে আমাৰে কি বাদ? আৰি সেই ৰাজ্যতে মিলোঁ।’ এই বুলি গোহাঁইৰ গালৈ মানুহ পঠালে, বোলে— ‘স্বৰ্গ ৷ সহিতে আমি মিলোঁ, মিলাব পাৰে নোৱাৰে?’ গোহাঁয়ে বোলে— ‘যদি ডাঙ্গৰ ভাবসা কৰি কন্যা দি মিত্ৰৱতী কৰে, প্ৰীতি কৰাব পাৰোঁ।’ পাচে গৌড়েশ্বৰেও গোহাঁইক অনেক দ্ৰব্য-বস্তু দি বোলে— ‘স্বৰ্গমহাৰাজা সামান্য নুই।’ এহি বলি ধান বিৰি হাৰমতী, দাৰমতী এই দুই কন্যাক ৷ৰাজ্যক লাগি বৰগোহাঁই দৰসন্দিকৈৰ হাতত দিলে। আৰু বোঁৰাঘাট, কৰিমাৰাদ, এঘাৰে সেন্দুৰ পুখুৰীয়া, তিনি ছাহ পৰদনা যৌতুক কৰি কন্যাৰ লগে দিলেক।” (২৪ পৃঃ) এই হাৰমতী কুঁৱৰীৰ নামে ও হাৰমতী গড় আৰু হাৰমতী নগৰ হব পাৰে। ধলপুৰ সৌজাৰ হাৰমতী গড় আহোম যুগৰ যেন লাগে।

সাতসৰী অসম বুৰঞ্জীয়ে গৌড়েশ্বৰক “পাংসা” বুলিছে আৰু তেওঁ স্বৰ্গদেৱলৈ এজনী মাত্ৰ কন্যা স্বৰ্গদেৱৰ পুত্ৰ গড়গঞ্জা ৰজাৰ (তেতিয়া তেওঁ ৰজা হোৱা নাছিল) হাতত গতাই দি, পূৰ্বেই কমতেশ্বৰক জিনি স্বৰ্গদেৱে পোৱা সেৱপুৰ, পতিলাজহ, এঘাৰ সিন্দুৰ, কামপুৰ আৰু চেকেৰা এই পাঁচ অঞ্চল যৌতুক স্বৰূপে দিলে। (৬৯-৭০ পৃঃ)। সন্তৰ গৌড়েশ্বৰ মুছলমান আছিল আৰু সেই কাৰণে স্বৰ্গদেৱে তেওঁৰ জীৱেক হাৰমতীক পৃথক নগৰ কৰি উত্তৰপাৰে ৰাখিছিল।

আৰিমত্তৰ পিতাক দক্ষিণ ফালে বজা হৈ থাকোঁতে আৰিমত্ত উত্তৰ ফালে বজা আছিল আৰু তেওঁৰ নগৰ গুৱাহাটী মহকুমাৰ বেতলা মৌজাৰ বৈদ্যগড়ত আছিল। এই গড় বঙিয়াৰপৰা প্ৰায় ৩ বাইল উত্তৰে আৰু ৪ বৰ্গ মাইল। কোনোৱে কয় তেওঁৰ নগৰ তেজপুৰ মহকুমাৰ সাকোমঠা মৌজাত থকা মাজুলি গড়ত (মাজুলি গড় চাহ বাগিচাৰ কাষত) আছিল। মাকে আৰিমত্তক দক্ষিণ ফালে যাবলৈ হুকু দিছিল। তেওঁ মাকৰ হাৰ বচন নামানি দক্ষিণ ফালে ৰাজ্য জয় কৰিছিল আৰু সেই কাম কৰোঁতে অজ্ঞাতে পিতাকক হত্যা কৰিলে। মাকৰপৰা পিতাকক হত্যা কৰাৰ কথা জানি পিতৃ হত্যা পাপৰ পৰা উদ্ধাৰ পাবলৈ তেওঁ জগন্নাথ আৰু গঙ্গাত ধন, সোণ, দান দিছিল, কিন্তু তেওঁৰ দান জগন্নাথ আৰু গঙ্গাত গ্ৰহণ নকৰিলে। মানুহে কয় যে পিতৃবধ কৰাৰ পাচত আৰিমত্তই তেওঁৰ বৰ গাটো যি নৈত ধুইছিল সেই নদীৰ নাম “বৰগাং” হয়। এই নৈ দক্ষিণ পূৰ্বতৰপৰা ওলাই আহি, তেজপুৰ নগৰৰ প্ৰায় ৩৮ মাইল পূবে বুদ্ধপুত্ৰত পৰিছে। তাৰপৰা তেওঁ উজাই গৈ পিতৃ বধকৰা বল্লম আৰু শেল দুখন সৰু নৈত ধুইছিল। যি নৈত বল্লম ধুইছিল সেই নৈ “বল্লম” আৰু যি নৈত শেল ধুইছিল সেই নৈ “হেলেম” নামে জনাজাত। বৰগাং নৈৰ প্ৰায় ১৪ মাইল পূবে বল্লম নৈ আৰু এই নৈৰ ওচৰতে হেলেম নৈ। এই নৈৰ নামেৰেই হেলেম চাহ বাগিচা আৰু হেলেম মৌজা হয় (বৰ্ত্তমান হেলেম নামে এটি চাৰ্কোল হৈছে)। আৰিমত্তই পিতাকৰ সন্মান কৰিবলৈ বহুত পিঠাঙৰি খুলাইছিল। সেই পিঠাঙৰি কোনেও নাখাই পেলাই দিলে। কোনোৰ মতে হাৰমতী চাহ বাগিচাৰ কেইমাইলমান পশ্চিমে থকা পিঠাঙৰি গাওঁৱেই (বিহপুৰীয়া খানাৰ পৰা প্ৰায় চাৰি মাইল উত্তৰে।) পিঠাঙৰি পেলোৱা ঠাই আৰু কোনোৰ মতে তেজপুৰ নগৰৰ প্ৰায় ১৪ মাইল পূবে কৰ্চনতলা গ্ৰাণ্টত থকা পিঠাঙৰি পৰ্ব্বত নামৰ সৰু টিলাটোৱেই পিঠাঙৰি পেলোৱা ঠাই। পিঠাঙৰি গাৱঁৰ পৰা পিঠাঙৰি পৰ্ব্বত প্ৰায় ৭৫ মাইল দূৰ হ'ব। পিতৃবধ পাপৰপৰা উদ্ধাৰ পাবলৈ আৰিমত্তই উত্তৰ পাৰে এহেজাৰ পুখুৰী খনাইছিল বুলি কয়। উত্তৰ পাৰে লক্ষীমপুৰৰ পৰা ভৰলী নৈ লৈকে সৰু বৰ অসংখ্য পুখুৰী পোৱা যায়। এইবিলাক পুখুৰী কোনে কেতিয়া খনাইছিল কোনেও সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰে।

বজা আৰিমত্তই তাঁতৈৰে থকা সুলবী গাভৰু এজনী বেৰি ধৰিবলৈ খেদি গৈছিল। গাভৰু নৰি কিছুদূৰ বোৱাৰ পাচত পলাবলৈ উপায় নাপাই, মাটিৰ তললৈ সোমাই গল। মানুহে সেই গাভৰুক কল্যাণী গোসাঁনী বোলে। তেওঁ যি ঠাইত অন্তৰ্ধান হৈছিল সেই ঠাইত আজিও কল্যাণী গোসাঁনীৰ দেৱালয় আছে। এই স্থান গমিৰি ঘাটৰ (বি ঠাইত ব্ৰহ্মপুত্ৰত আহি টেটোন আলি লাগিছে) প্ৰায় তিনি মাইল পূবে। স্বৰ্গদেৱসকলে দান দিয়া ৭২০/১ লোচা নিছিপ-খেবাজ মাটি এই দেৱালয়ৰ নাৰত আছে। কল্যাণী গোসাঁনীৰ নামে সেই অঞ্চলৰ নাম কল্যাণী পূৰ হল। কালক্ৰমত কল্যাণীপূৰ কলংপূৰ নামে জনাজাত হয়। কলংপূৰ বৰ্তমান এটা মৌজা। কল্যাণী গোসাঁনীৰ দেৱালয়ৰ ওচৰৰ দিপৰা গাৱঁত দিপৰা পুখুৰী নামে দুটা ডাঙৰ পুখুৰী আছে। পুখুৰী দুটা কোনে খনাইছিল কোনেও নাজানে। কথিত আছে যে এক দুপৰত পুখুৰী দুটা খনাই শেষ কৰাৰ কাৰণে পুখুৰীৰ নাম হল “দিপৰা”।

প্ৰচলিত প্ৰবাদবিলাক সঠা বুলি ধৰিলে আৰিমত্তৰ ৰাজ্য উত্তৰ পাৰে উত্তৰ লক্ষ্মীপুৰৰপৰা গুৱাহাটীৰ বেতেনাৰ পশ্চিমলৈকে আৰু তেওঁৰ ৰাজধানী ৰাজ্যৰ মাজ ঠাই মাজুলি গড়ত আছিল বুলিব পাৰি। কোনোৱে কয় যে কমতাপুৰৰ ৰজা ফেঙ্গুৱাই আৰু কোনেৱে কয় যে নগাঁওৰ চহৰী মৌজাত নগৰ পাতি ৰাজত্ব কৰা আৰিমত্তৰ পুতেক জোঁজালবলহৰে আৰিমত্তক হত্যা কৰিলে। জোঁজাল বলহৰ গড় দক্ষিণ টাঙ্গৰদৰ কাষত। বৰ্তমান তাত চৰকাৰী কাৰ্ম আছে। কোনোৱে আকৌ কয় যে জগন্নাথ আৰু গঙ্গাই প্ৰত্যাখ্যান কৰা দান আৰিমত্তই দ্বিধৌ নদীত পেলাই দি সেই নদীতে আত্ম-হত্যা কৰিলে।

আৰিমত্তৰ পিচত তেওঁৰ পুতেক বয়সিংহৰ উত্তৰ পাৰে ৰজা হৈছিল। বয়সিংহই ফেঙ্গুৱাক বধ কৰিলে ; কিন্তু আৰিমত্তৰ সস্ত্ৰী সমুদ্ৰই বয়সিংহক ৰাজ্যৰপৰা খেদি নিজে ৰজা হল। সমুদ্ৰৰ পাচত তেওঁৰ পুতেক মনোহৰ ৰজা হল। মনোহৰৰ লক্ষ্মী নামে এজনী ধীৱেক মাত্ৰ আছিল। সূৰ্য্যদেৱতাই লক্ষ্মীক বিয়া কৰাইছিল। লক্ষ্মীৰ শাস্ত্ৰনু আৰু সমস্ত নামে দুজন পুতেক হল। শাস্ত্ৰনুৰ পুতেকসকল বৈষ্ণৱ হল আৰু নগাৰ্হৰ

বামপুৰলৈ উঠি গ'ল। সমস্তৰ পুতেকসকল সাজ হৈ লক্ষীমপুৰতে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁবিলাকে ৰাজ্য শাসন কৰিছিল আৰু ভূঞা নামে জনাজাত হল।

(গেইট চাহাবৰ অগম বুৰঞ্জী)

“আদি চৰিত” নামে পুথিৰ পৰা ভূঞাসকলৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে ভুলত লিখা হল :— ৰজা প্ৰতাপৰ পুতেক ময়নত আৰু তেওঁৰ পুতেক আৰিমন্ত আৰু নাগমত আৰু জীয়েক ভৈলাদে। ভৈলাদেৰ লোহিতে বিয়া কৰাইছিল আৰু তেওঁলোকে কুশাৰণ্যত ৰাজত্ব কৰিছিল। আৰিমন্তৰ পিছত তেওঁৰ মন্ত্ৰী সুমন্ত ৰাজ্য চলাইছিল। সুমন্তৰ পিছত তেওঁৰ পুতেক মনোহৰে ৰাজ্য চলাইছিল। সুমন্ত আৰু মনোহৰে ৰজা নোহোৱাকৈ ৰাজ্য চলোৱা বাবে ভূঞা নামে জনাজাত হল। মনোহৰৰ একমাত্ৰ জীয়েক লক্ষ্মীক সূৰ্য্যদেৱতাই বিয়া কৰাইছিল। তেওঁলোকৰ শাস্তনু আৰু সুমন্ত নামে দুজন পুতেক হল। শাস্তনুৰ লহকৰ, কাব্যসি, পদ্মা, বায়, সলাল, হোকা, টেটন, চোৱা, উজিৰ, সাৰল, বনাই, আৰু ভমাই নামে বাৰজন আৰু সুমন্তৰ কৌনজৰ, বধু, মুকুল, কদম্ব, সুরথ, সুলৰ, সুর, সুরশ, গৌৰবাজ মহাৰথ, লেপ আৰু কেশ নামে বাৰজন পুতেক হল। শাস্তনুৰ পুতেকসকলক বৰ বাৰভূঞা আৰু সুমন্তৰ পুতেক সকলক সৰু বাৰভূঞা বোলে। বৰ বাৰভূঞা সকল শাস্ত হৈ লক্ষীমপুৰত থাকিল কিন্তু সৰু বাৰভূঞা সকল বৈষ্ণৱ হৈ নগাওঁৰ বামপুৰলৈ উঠি গল। তাৰ ফলিত সকলো দেৱতাৰ বীজ মন্ত্ৰ লিখা “ধাতু তাম্ৰাকৰী কম্পতৰ শাস্ত্ৰ” নামে এখন শাস্ত্ৰ সূৰ্য্যদেৱতাই লক্ষ্মীদেৱীক দিছিল। এই শাস্ত্ৰ প্ৰথমে বৰ বাৰভূঞা সকলৰ হাতত আছিল; কিন্তু আহোম ৰজাই বৰ বাৰভূঞাৰ ৰাজ্য হস্তগত কৰাত সৰু বাৰভূঞাই বৰ বাৰভূঞাসকলৰ তিবোতাসকলক গোঁসাঁনী পুজি ৰাজ্য উদ্ধাৰ কৰাৰ লোভ দেখুৱাই শাস্ত্ৰখন লৈ গল। “আদি চৰিত”ৰ মতে ৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সুমন্তৰ পুত্ৰ কনৌজৰৰ দ্বাদশ বংশধৰ। কনৌজৰ পৰা ঘূৰি অহাৰ কাৰণেই তেওঁৰ নাম কনৌজৰ হয়। কম্পতৰ শাস্ত্ৰখন ৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ ঘৰৰ পৰা মায়ামৰীয়া ধৰ্ম প্ৰবৰ্ত্তক অনিৰুদ্ধদেৱে নিয়া আৰু লেই কাৰণেই ৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱে তেওঁৰ লগত সকলো সৰ্ব্বত্ব ছেদ কৰিলে বুলি “আদি চৰিতে” কয়।

“আদি চৰিত্ৰ” বাহিৰে ৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱ স্মৰ্ত্তৰ পুত্ৰ কনৌজৰবৰ
বংশধৰ বুলি ক’তো পোৱা নাযায়। এই কথা আভিষ্টকৈ কোনেও
স্বীকাৰ কৰি লোৱা নাই। অনিৰুদ্ধ দেৱে কল্পতৰু শাস্ত্ৰ চুৰি কৰা
আখ্যান মিছা বুলি ৮ৰজনী কান্ত বৰদলৈ দেৱে “বংশাৱলী পুৰি”ত বিদ্বৃত্ত
ভাৱে লিখি ব্যাখ্যা কৰি দেখুৱাইছে। এই পুৰি মতে ৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ
দেৱে কল্পতৰু শাস্ত্ৰ তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য মাধবদেৱক, মাধবদেৱে তেওঁৰ
প্ৰিয় শিষ্য ভৱানীপুৰীয়া গোপাল দেৱক আৰু তেওঁ তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য অনি-
ৰুদ্ধ দেৱক দিছিল। বৰ্ত্তমান এই শাস্ত্ৰ নাই।

ওপৰত উল্লেখ কৰা লক্ষ্মীদেৱীৰ নাম অনুসৰিয়েই লক্ষীমপুৰ নাম
হয়। বৰ্ত্তমান লক্ষীমপুৰ এখন জিলা।

“আদি চৰিত্ৰ” মতে শাস্ত্ৰ অনুসৰে প্ৰত্যেকৰে বাৰজনকৈ
পুতেক হোৱাৰ কাৰণেই “বাৰ ভূঞা” বোলা হয়। “বাৰ” শব্দটো অস-
মীয়াই “বহত” বুজুৱা অৰ্থতো ব্যৱহাৰ কৰে। এতেকে বহুত ভূঞা
হোৱাৰ কাৰণেও “বাৰভূঞা” বুলিব পাৰি।

আৰিমন্ত ৰজাৰ কাল সঠিককৈ জনা নেজায়। বুৰঞ্জীবিদ সকলে
তেওঁৰ কাল ৭ম শতাব্দীৰ পৰা ১৩শ শতাব্দীৰ ভিতৰত আছিল বুলি স্থাৱৰ
কৰিছে। এতেকে উত্তৰ পাৰৰ ভূঞাসকলে অন্তত: ১৩শ শতাব্দীৰ পৰা
১৬শ শতাব্দীৰ আৰম্ভনলৈকে ৰাজত্ব কৰিছিল। তেওঁলোকে ৰাজত্ব
কৰা ৰাজ্যৰ সীমা ওপৰত দি অহা হৈছে।

আহোমসকলে উত্তৰ পাৰৰ ভূঞাৰাজ্য নিজ ৰাজ্যৰ লগত চাবিল
কৰাৰ আগৰ পৰা উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাত বঠাৱতী গোসাঁনী, পঞ্চানন
(কালী গোসাঁনী), মুৰাভগা, কেচাইখাতী, লোণপানী, নীল গোসাঁনী, সাহি
(হাইহি গোসাঁনী) আদি আৰু তেজপুৰ মহকুমাত কল্যাণী গোসাঁনী, উমা,
চণ্ডী, ভৈৰৱী গোসাঁনী আদিৰ পূজা চলি আহিছে। শক্তি পূজাৰ বশিৰৰ
বাহিৰেও তেজপুৰ মহকুমাত বিশ্বনাথ, ৰাণেশ্বৰ, ৰোগেশ্বৰ, মুক্তিলাথ,
নন্দিকেশ্বৰ, কল্পপদ শুক্ৰেশ্বৰ, পৰ্ব্বশঙ্কৰ, নাগশঙ্কৰ, হলেশ্বৰ, ভৈৰৱপদ,
মহাটৈবৰ, হিন্দুদেশ্বৰ, টিঙেশ্বৰ, শিঙৰিৰ গৌপেশ্বৰ আদি শিৱবশিৰ
ভূঞাসকলৰ ৰাজত্বৰ বোধহয় আগৰ পৰা অৱস্থিত। উত্তৰ লক্ষীমপুৰ

বলৈ সমৰ্থ হৈছিল। স্বৰ্গদেৱ ছুহুৰমুঙে কৰতাপুৰ ৰাজ্য ধ্বংস কৰা হুহুৰন চাহক ১৪৯৮ খৃঃত অসমৰ পৰা খেদি দিছিল। সেই সময়ত ভূঞাসকলে হুহুৰন চাহক আক্ৰমণত বাধা দিয়া বা বাধা দিবলৈ কৰা আয়োজনৰ কথা কতো পোৱা নাযায়। স্বৰ্গদেৱ ছুহুৰমুঙে ওৰফে দিহিঙ্গীয়া ৰজাই ১৫০৫ খৃঃত উত্তৰ পাৰৰ ভূঞাবিলাকক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰি তেওঁলোকৰ ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যৰ লগত চামিল কৰিলে আৰু তেওঁবিলাকৰ বচোৱাল, টঙ্গালি আৰু হাঁচাটি ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ আৰু কিছুমান ভূঞাৰ লৰাক স্বৰ্গদেৱে ভাঙ্গুলী আৰু পাৰ্চনিকৈ লগত ললে। “ভূঞাইতক জিনি বচোৱাল টঙ্গালী জৰনডা মমচাট কোপতীয়া ছাপি ললে।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ১৩৫পৃ) “পূৰ্বে বাক নাছিল, চাৰিব নাজানে, ভূঞাৰ পৰাহে হল।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ১৭পৃঃ)

৮সুকুমাৰ মহন্তৰ যৰত পোৱা “অসম বুৰঞ্জীত” তলত লিখা কিৰ-ৰণটি পোৱা যায়:—উঠৈ আৰু তমাই দুই ভূঞাই হাতীত চণ ৰহি বগা কৰি, তাৰ ওপৰত উঠি কলে “সৰ্বকালে আমাৰ ৰাজ্য, চুটিয়াক মাৰি ৰব লাই পালে। গুৱাহাটীত যি বহে তাৰহে ৰাজ্য, আহোমে ক’ত পালে?” সেই গৰ্ব বচন শুনি, স্বৰ্গদেৱে ভূঞাক ৰণ কৰিবলৈ সৈন্য পঠালে। তেওঁবিলাক কঢ়ামুখৰ দীৰ্ঘ পুখুৰীৰ কাষত বলগৈ। ভূঞাবিলাকে ভয় ৰখি ৰশ্যতা স্বীকাৰ কৰিলে। লালোৱা, উতাবৰ, কহিক, চোমদাৰ উজীৰ তমাই, চপা সোণাবৰ, ভেদাই আদি ভূঞাসকলৰ ডাই-ভতিজাৰ সৈতে স্বৰ্গদেৱৰ আগত ভেটোৱা হল। “৮বোলে,—‘সুকুমাৰ হাতীত যে তমাই উঠিছে, সেই হাতী মোলৈ কিয় নানিলিহঁক?’ পাচে ভূঞাৰ পুত্ৰ চপা সোণাবৰে বোলে,—‘হাতীৰ পোৰোগ হৈছিল, সেই কথাতেহে হাতীৰ সকলো গাৱে চণ ৰহিছিল। গুৱাহাটী ৮নাপায়, আমি বন্দীহঁতে ক’ত পাম?’ ৮বোলে,—‘বন্দীহঁতে টেপাই কৰিব পাইনেকি?’ এই বুলি উঠৈ তমাই ২ ভূঞাক জুমুখি দেওঘৰৰ কোখত কাটিলে। তাৰ দুই পুতেকক খাটনিয়াৰ লগতে ৰাখিলে। তাৰে পৰা ভূঞাবোৰ ৰশ্যহে ৰাখিল। ২৯।।” (১২-১৩ পৃঃ)

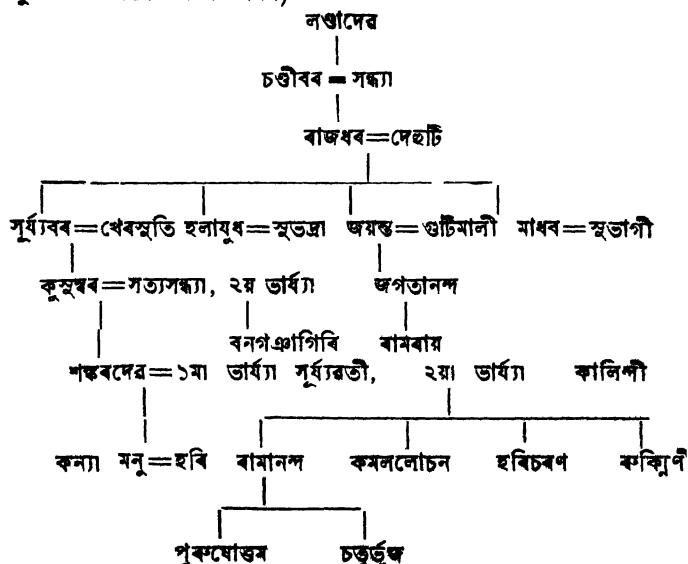
নামনি ৰঙৰ ভূঞা :— মহাপুৰুষ ৮জীৱন্ত শৰবদেৱৰ বিষয়ৰ চৰিত্ৰ

পৃথিবীলাকত পোৱা কথা তলত লিখা হন। কমতাপুৰৰ বজা (কমতাপুৰ বাহ্যৰ নদীৰ পৰা কৰতোৱা নৈলৈকে বিস্তৃত আছিল।) দুৰ্নস্ত নাৰায়ণ আৰু গৌড়ৰ বজা ধৰ্মনাৰায়ণৰ মাজত যুদ্ধ হল। কোনো পক্ষ যুদ্ধত জয়ী নোহোৱাত সন্ধি কৰিলে। সেই সন্ধিতে গৌড়ৰ বজাই মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ, বাম বাম গুৰু, আৰু দানোদৰ দেৱৰ পুৰুষ পুৰুষকে আদি কৰি সাতঘৰ ব্ৰাহ্মণ আৰু সাতঘৰ কায়স্থ কমতাপুৰলৈ পঠাইছিল। কমতাপুৰৰ বজাই তেওঁলোকক ৰূৱাৰ বিলাকত ৰখীয়া হিচাপে স্থাপন কৰিলে। তেওঁবিলাক ভূঞা নামে খ্যাত হল।

বামচৰণ ঠাকুৰৰ মতে মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ পুৰুষনামা :-
 গঙ্ঘৰ্ব বায়—১মা ভাৰ্ঘ্যা অৰণি, ২মা ভাৰ্ঘ্যা অনৃত্তয়া,
 ৩মা ভাৰ্ঘ্যা ইন্দুনি

কন্যাক্ষকান্তি।

(ক্ষকান্তি অবিবাহিতা আছিল। হৰৰ বৰত শ্ৰীকৃষ্ণৰ বীৰ্য্যত তেওঁৰ পুত্ৰ লগাদেৱৰ জন্ম হয়।)

লগাদেৱে গৌড়েশ্বৰৰ আদেশত বজৰ লগত যুদ্ধ কৰোতে সেই যুদ্ধত মানুহৰ তেখেৰে চণ্ডীক পূজা কৰি পুত্ৰ লাভ কৰাত, তেওঁৰ পুত্ৰৰ না

চণ্ডীৰ হল। দেবীক পূজা কৰাৰ কাৰণে চণ্ডীবৰ আন নাম দেবীদাস আছিল। তেওঁ কোনোজন্ত বাস কৰিছিল। গৌড়েশ্বৰৰ আমেশত তেওঁ কমতাপুৰলৈ আহিল। কমতেশ্বৰে প্ৰথমে তেওঁক লেঙ্গামাণ্ডবিত স্থাপনা কৰিলে।

“পূৰ্বে বাহু ভূঞা চণ্ডীৰ আদি কৰি।

অনুক্রমে ভূঞা কামৰূপ বসুন্ধৰী ॥

সৰাৰ মধ্যতে, ক্ষেত্ৰি ভূঞা চণ্ডীৰৰ।

শ্ৰমে মহেশ্বৰ যেন পাইক ধনুৰ্দ্ধৰ ॥২৫২৬

ধৰ্মপাল ৰজা আছিলেক কামেশ্বৰ।

তাহস্তে ঋটয় যত ভূঞা নিবস্তব ॥” (শঙ্কৰ চৰিত ১৮ম অধ্যায়
ঠাকুৰ।)

তাত ভোটে সৌৰাৰ্য কৰাত তেওঁ শিঙৰিয়েদি ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হৈ কালশিলা পাই, চেশ্বৰনীয়ে উজ্জাই গৈ নগাৰ্ৰ'ৰ বৰদোৱাত বসতি কৰিবলৈ ললে। বৰদোৱাত পানীয়ে শস্য নষ্ট কৰাত চণ্ডীবৰ পুত্ৰ বাহুৰ আশিপুৰীলৈ উঠি গল। তেওঁ সূৰ্য্যক আৰাধনা কৰি পুত্ৰ লাভ কৰাৰ কাৰণে প্ৰথম পুতেকৰ নাম সূৰ্য্যক দিলে। সূৰ্য্যকৰ পুত্ৰ কুম্ভবৰক সকলো ভূঞাত-কৈ চতুৰ দেখি কমতেশ্বৰে তেওঁক শিৰোমণি ভূঞা পাতিছিল। কুম্ভবৰে শিঙৰিৰ *শিৱমন্দিৰত শঙ্কৰক আৰাধনা কৰি পুত্ৰ লাভ কৰাৰ কাৰণে পুতেকৰ নাম শঙ্কৰ হল। এই শঙ্কৰেই অসমত ভাগৱতী ধৰ্ম প্ৰবৰ্ত্তন কৰোঁতা মহাপুৰুষ ১৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ।

* শিঙৰি : শিঙৰী পৰ্ব্বত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰতে লগা। ই তেজপুৰৰ পৰা প্ৰায় ৩০ মাইল পশ্চিমে আৰু চেকীৱাজুলি টাউনৰ পৰা প্ৰায় সাত মাইল দক্ষিণে। বৰ্ত্তমান ইয়াত ৰেল ষ্টেচন আৰু জাহাজ ঘাট আছে আৰু পৰ্ব্বতৰ উত্তৰফালে চাহ বাগিচা আছে। ঠাইখন হাবিভঙ্গীয়া। মানুহৰ বসতি পাতল। অতীতত ইয়াতে ধৰ্ম্যপুৰ মন্দিৰ আৰম্ভ আছিল বুলিও কয়। এই সৰু পৰ্ব্বতটোৰ দক্ষিণে-পশ্চিম উদ্ভিত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰতে গোপেশ্বৰ শিৱমন্দিৰ অৱস্থিত। জাত শিৱমন্দিৰ নাই। মন্দিৰৰ প্ৰায়তলৰ পানী থাকে। বাৰিষা সেই পানী কাৰকট মান ৭ হয়। পূজাৰীয়ে পানীতে পূজা কৰে। শিৱ-মন্দিৰ নথকাৰ কাৰণে মন্দিৰৰ মান গোপেশ্বৰ হয়। ভোটবিলাকৰ কভে ই বৌদ্ধ মন্দিৰ। তেওঁলোকে তাত পূজা দি, শিঙৰি পৰ্ব্বতৰ ওপৰত নুৰ ধুৱায়। এই মন্দিৰত আহোমৰ বৰাই দিয়া ৬৩৭৮ নিশিখোৱাৰ মাটি আছে। মন্দিৰটো পূৰ্বণি নামজীৱ সৈতে মজুমতৈ

বায়বাহাদুৰ ৩পদানাথ গোহাঁই বৰমহাই “ অসম বুৰঞ্জী ” ত লিখিছে :-
 “ চাহাবুদ্দিনে কনৌজ আক্রমণ কৰাত, লণ্ডোদেৱ প্ৰমুখ্যে ১২ বাৰষৰ কায়স্থ
 আৰু সাতশৰ বামুণ তাৰ পৰা কমতাপুৰৰ ওচৰৰ গৌড় ৰাজ্যলৈ উঠি আহে।
 তাৰ পাচত, গৌড়েশ্বৰ ধৰ্ম্মনাৰায়ণ আৰু কমতেশ্বৰ দুৰ্লভ নাৰায়ণনাজত
 বিশেষ বহুতা ধৰ্ম্মকান স্থলতে চণ্ডীৰ প্ৰমুখ্যে বাৰষৰ কায়স্থ ভূঞা আৰু
 ২ দুশৰ বামুণ কনৌজীয়া মানুহ ১২২০ শকত (১২৯৮ ষ্ৰ:) কমতেশ্বৰ
 দুৰ্লভ নাৰায়ণৰ ৰাজ্যলৈ উঠি আহি খিতাপিত হয়। চণ্ডীৰ আৰু
 দুই চাৰি জনত বাজে উক্ত ১৪ ঘৰ কনৌজীয়া মানুহৰ আটাইবিলাক
 ভূঞা নামেৰেই জনাজাত হল। সিবিলাকৰ ভিতৰত চণ্ডীৰ সৰাতকৈ
 চতুৰ আছিল কাৰণে, তেওঁক কমতেশ্বৰ দুৰ্লভ নাৰায়ণে ‘শিনোমণি ভূঞা
 খিতাপ দি, কমতাপুৰৰ পূৰ্ব্বঞ্চলৰ শাসনকৰ্তা পাতিলে।”

ওপৰত কোৱা হৈছে যে সৰু বাৰভূঞাবিলাক লক্ষ্মীপুৰৰ পৰা
 নগাওঁলৈ উঠি গৈছিল। মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ উপৰি পুৰুষ
 সকলো নগাওঁলৈ উঠি আহি আলিপুখুৰীত বসতি কৰিছিল। লক্ষ্মী-
 পুৰৰ বৰ বাৰভূঞা আৰু সৰু বাৰভূঞা সকল কায়স্থ আছিল। গৌড়লৈ
 পৰা মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱৰ পূৰ্ব্বপুৰুষকে আদি কৰি কমতাপুৰলৈ
 উঠি অহা ১৪ ঘৰ মানুহৰ ভিতৰত সাত ঘৰ কায়স্থ আছিল। চৰিত্ৰ
 পুথিয়ে মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱৰ পূৰ্ব্বপুৰুষক ক্ষেত্ৰিয় বুলি কৈছে।
 নগাওঁত এই সকলৰ বাহিৰেও কমতেশ্বৰে পতা আৰু কিছুমান ভূঞা
 আছিল। এই সকলোবিলাক ভূঞা পাচত কায়স্থ বুলি জনাজাত হৈছিল

কৰা যেন অনুমান হয়। ইয়াৰ চাৰুৰ ওপৰত ধকা শিলৰ পদ্ম তেজপুৰৰ কোল পাৰ্শ্বত
 পৰি ধকা শিলৰ পদ্মৰ সৈতে একে। তাৰপৰা অনুমান হয় যে প্ৰথমে এই শিলৰ ৮ ৰ
 কি ৯ৰ শতিকাত নিৰ্মিত হৈছিল।

কথিত আছে যে কুন্তলমৰৰ ৰূপিনী গাই ৰাতি ৰাতি গাতুৰি শ্ৰদ্ধপুত্ৰ পাৰ হৈ উজ্জ্বল
 পাৰৰ শিঙৰি পৰ্শ্বতৰ তলিৰ বিৰিণাৰ জোপাএটাত নিজ ওহাৰৰ পৰা গাৰীৰ যোগাইছিল।
 সেই কথা কুন্তলমৰৰে জানিব পাৰি বিৰিণাৰ জোপা ধঙাই শিৱলিঙ্গ ব্যাহৰ কৰি জাতে
 স্থাপনা কৰিলে। সেই শিৱ বা শঙ্কৰকে আৰাধনা কৰি কুন্তলমৰৰে পুত্ৰ লাভ কৰিছিল।
 মন্দিৰত শিৱলিঙ্গ নোহোৱাৰ বাবে কুন্তলমৰৰে এই শিৱক পূজা কৰিছিল বুলি কোৱা
 হয়। লি:।

আৰু তেওঁবিলাক মান মিহলি হৈ পৰিছিল। গৌড়ৰপৰা অহা বি কেইজন ব্ৰাহ্মণক কমতেশ্বৰে ভূঞা পাতিছিল সেই কেইজন ব্ৰাহ্মণৰ সতি-সঙ্কতি কি হ'ল জনা নাযায়। কোনোদ মতে তেওঁবিলাকে “ভিঞা” লিখিছিল; কিন্তু বৰ্ত্তমান “ভিঞা” লিখা ব্ৰাহ্মণ পাবটো নাই। * নগৰাৰ্ত্ত শাসন কৰা ভূঞাসকলৰ নাজ্যৰ পূৰ্বে কছাৰী ৰাজ্য আৰু তাৰ পূৰ্বে জাহোৰ সাম্ৰাজ্য আছিল।

১৪৯৮ খৃঃত গৌড়ৰ বজা ছছেন চাহে কমতেশ্বৰ নীলাঘৰক বুঢ়ত ঘটুয়াই কমতাপুৰ ৰাজ্য ধ্বংস কৰিলে। কিন্তু তেওঁক জাহোৰ সকলে অসমৰপৰা খেদি দিলে। (Sir E. A. Gait)। জাহোৰ সকলে ছছেন চাহক যদিও অসমৰপৰা খেদি দিলে তত্ৰাচ কমতাপুৰ দখল নকৰিলে। সেই কাৰণে কমতাপুৰ ৰাজ্য অৰাজকতাত পৰিণত হল। কমতাপুৰ বজাৰ তাত থকা ভূঞাসকল স্বাধীন হল আৰু লগে লগে অসংখ্য সৰু সৰু বজা বা ভূঞাৰ উৎপত্তি হল।

“কামাখ্যা দেবীয়ে যেৰে তাক (কমতেশ্বৰ) শাপ দিলা।

আপুনাৰ ৰাজ্য এৰি বিদেশক গৈলা ॥ ২৫২৭ ॥

দেখিলেক লোকে যেৰে ভৈলেক অৰাজ।

গাৱেঁ গাৱেঁ ভৈলতহেৰে সবে ভূঞাৰাজ ॥”

(ৰামচৰণ ঠাকুৰ কৃত শঙ্কৰ চৰিত।)

নামনি অসমৰ ভূঞাসকলক পৰাস্ত কৰি বিশুসিংহই বৰনদীৰ পৰা কবতোৱাতলৈকে কোচৰাজ্য প্ৰতিস্থা কৰি ১৫১৫খৃঃত বজা হল। ধ্বংস হোৱা কমতাপুৰৰ ৰাজ্যত কোচ ৰাজ্য গঢ়ি উঠিল। Sir E. A. Gait চাহাবৰ মতে বিশুসিংহই উগুৰি (Uguri)লুকি আৰু সৰু ভূঞাবিলাক আৰু ফুলগুৰি আৰু বিজনি আদিৰ নামকসকলক পৰাস্ত কৰিছিল। Dr. J. P. Wade চাহাবৰ মতে

* স্কুৰাৰ মহন্তৰ দ্বৰত পোৱা অসম বুৰঞ্জীত লিখিছে—“চিলাৰামৰ অসম অভিযান।—ভেবেহে ১৪৮৪ শকত [১৫৬২ খৃঃ] সেনাপতি চিলাৰাইক আগ কৰি ৰাজ্য লবিল। পাচে যি অৱণ ভূঞা আছিল সকলো মিলিল, ডোঁট ডকলাও মিলিল। পাচে সৰাকৈ সীমা কৰি পাওঁ-ভুই দিলে। তাৰো লোণা বেঁমাশাল দাখিলে। এহিমতে বাই নাৰাণপুৰ পালে। ডাচে বামুণ জুৱে হাতী এটা নিৰাজাত মিলিল।” [৩৮-৩৯ পৃঃ]

বিশ্বসিংহই সৰু ভূঞা, নাৰায়ণ ভূঞা, আৰু অন্যান্য ভূঞাসকলক পৰাস্ত কৰিছিল। ৩ৰামচৰণ ঠাকুৰ প্ৰণীত “শঙ্কৰ চৰিত”ত পোৱা যায় যে বিশ্বসিংহই ৰাউসীয়াৰায় বা গঙ্কৰ্বৰায়, চিৰামখা আৰু অন্যান্য ভূঞাসকলক বশ কৰিছিল। কিন্তু প্ৰতাপখা আৰু তেওঁৰ ভতিজাক গাভৰুখা পলাই গৌড় পালেগৈ। গৌড়েশ্বৰৰ অনুপস্থিতিৰ সুযোগ লৈ তেওঁলোকে গৌড় লুট কৰি কোচ ৰজা নৰনাৰায়ণৰ (১৫৪০-৮৪ খৃ:) লগ ললে। প্ৰতাপ খাই জীয়েকক নৰনাৰায়ণলৈ বিয়া দিলে। গাভৰু খা আৰু চিৰাম খাৰ পুতেকে আহোম ৰাজ্য দখল কৰোঁতে কোচ ৰজা নৰনাৰায়ণক সহায় কৰিছিল। ভূঞাসকলে “খা” উপাধি গ্ৰহণ কৰাৰ পৰা অনুমান হয় যে মুছলমান সভ্য-তাৰ প্ৰভাৱ তেওঁলোকৰ ওপৰত পৰিছিল।

মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ কাল ১৪৪৯ খৃ:ৰ পৰা ১৫৬৯ খৃ:লৈ বুলি বহুতে ধৰি লৈছে। “শঙ্কৰ চৰিত” মতে মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ কথা তলত লিখা হল :—৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ ১৩ মাহ বয়স হওঁতে অৰ্থাৎ ১৪৫০ খৃ:ত কছাৰীবিলাকে ভূঞাবিলাকৰ ৰাজ্য তিনদিন লুটপাত কৰিছিল ; কিন্তু ভূঞাবিলাকে কছাৰীবিলাকক তেওঁলোকৰ ৰাজ্যৰপৰা খেদি দিলে। ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ ১৭ বছৰ বয়সত অৰ্থাৎ ১৪৬৬ খৃ:ত নিজ গাৱৰ ভূঞা হল। সেই সময়ত বুঢ়াখা, জয়ন্ত, মাধৱ, কৰ্ণপুৰ, চতুৰ্ত্ত্বজ আদি ভূঞা নগাঁৱত আছিল। তেতিয়া শাক্ত ধৰ্ম্মৰ প্ৰধান্যতা আছিল। ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্ম প্ৰচলন কৰাত ব্ৰাহ্মণসকলে তেওঁৰ বিপক্ষে ভূঞা বুঢ়াখাৰ আগত গোচৰ দিয়াত বুঢ়াখাৰ ৰাজসভাত তেওঁৰ বিচাৰ হৈছিল। সেই বিচাৰত ব্ৰাহ্মণসকল তৰ্কত পৰাস্ত হল। ব্ৰাহ্মণসকলৰ ঘাৰাই ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে হৰিভক্তিৰ প্ৰাধান্য স্বীকাৰ কৰাইছিল। ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ প্ৰথমবাৰ বাৰ বছৰ তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰি আহি, পুনৰ নিজ স্থানৰ ভূঞা হল। তেওঁ তীৰ্থক্ষেত্ৰত থাকোঁতে ৪০ বছৰ বয়স হৈছিল। এতেকে তেওঁ ১৪৮৯ খৃ: ৰ কেইবছৰ মানৰ পাচত দ্বিতীয় বাৰ ভূঞা হৈছিল। তেওঁ বিশ্বয় ৰাব লবলৈ জাল নাপাই ভূঞাপদ জোৱায়েক হৰিক গতাই দিলে। কছাৰীবিলাকে ভূঞাবিলাকৰ ৰাজ্য পুনৰ আক্ৰমণ কৰাত ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ-

দেৱ অন্যান্য ভূঞাসকলৰ সৈতে গৈ আহোম সম্ৰাজ্যৰ বৰগাঁও (তেজপুৰৰ পৰা প্ৰায় ৩৬ মাইল পূবে) আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সঙ্গত স্থল বৰগাঁওৰ পূব পাৰে গাৰ্গ মুখত গাংনৌ নামে সত্ৰ পাতি থাকিল। বৰ্তমান সেইস্থান দুইনৈয়ে খহাই নিলে। কোচবিলাকে যুৱৰাজ চিলাৰায়ৰ তল (১৫৪৬খৃঃত) সেই ঠাই আক্ৰমণ কৰি আগুৱাই গৈ নাৰায়ণ পুৰত (উত্তৰ লক্ষীমপুৰ নগৰৰপৰা ২৮ মাইল পশ্চিমে) কোঠ বৰাত ৬শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱ উদ্ধৰলৈ গল। একেৰে ৬শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ অন্যান্য ভূঞাসকলৰ সৈতে নগাওঁ এৰি আহোম সাম্ৰাজ্যলৈ ১৪৮৯ পৰা ১৫৪৬ খৃঃৰ ভিতৰত আহিছিল। (তেওঁ উজাইটৈ নবোৱাত উত্তৰ লক্ষীমপুৰ নগৰৰ বাৰ মাইল পূবে মাটিৰ তলত “বাসুদেৱ” মূৰ্ত্তি পাই তাতে স্থাপন কৰিলে বুলি কোনোৱে কয়। সেই মূৰ্ত্তি তাতে আন্নিও আছে। কোনোৱৰ মতে এই মূৰ্ত্তি সদিন্না বা কুঞ্জিলৰপৰা আনি আহোম ৰজাই মাটি মূৰ্ত্তি দি স্থাপন কৰিছিল।) তাৰ পাচত তেওঁ বাৰ ভূঞাৰ সৈতে লগ লাগি আহোম ৰজাক মঙ্গলা দি কোচ সকলক আহোম সম্ৰাজ্যৰপৰা খেদি পঠোৱাত সহায় কৰিছিল। (১৫৪৭খৃঃত আহোমসকলে গিচলা নৈৰ-উত্তৰ লক্ষীম-পুৰ নগৰৰ পৰা প্ৰায় ৩৩ মাইল পশ্চিমে-যুদ্ধত সবুলে ধ্বংস কৰিছিল) তেতিয়া ৬শ্ৰীমন্তশঙ্কৰ দেৱে ধুঞা হাতত থাকিবলৈ ললে। (ধুঞাহাত আহত-গুৰিৰ পশ্চিমে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণে আছিল। বৰ্তমান সেই অঞ্চল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ গৰ্ভত।) তেওঁ তাত থাকোঁতেই তেওঁৰ জোৱায়েক হৰিক হাতী ধৰি বাৰিৰ নোৱাৰা অপৰাধত কোনো এক সন্দিকৈ বৰাই কটালে। (এজন বৰাই মানুহ কাটি মৃত্যুদণ্ড দিয়া কথা বুৰঞ্জীয়ে সমৰ্থন নকৰে। ৰজা, তিনিজন মন্ত্ৰী আৰু বৰ ফুকনৰ বাহিৰে আহোম সম্ৰাজ্যত কোনোৱে মৃত্যু দণ্ড দিব নোৱাৰিছিল। ৰজাৰ বাহিৰে আনে ৰজা পাত কৰি মৃত্যু দণ্ড দিয়া আইন নাছিল।) বাহওক সেই ঘটনাৰ পাচতো ৬ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱ সেই ঠাইতে ১৪ বছৰ আছিল। তাত থাকোঁতেই ৬ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱে ব্ৰাহ্মণ সকলক আহোম ৰাজসভাত তৰ্কত ঘটুৱাত আহোম ৰজাই প্ৰশংসা কৰিছিল। (১৫৬৩ খৃঃত) চিলাৰায়ে পুনৰ অসম জয় কৰাত তেওঁ ধুঞাহাত এৰিকোচ ৰাজ্য বৰপেটালৈ গল আৰু জীৱনৰ বাকিছোৱা কাল বৰপেটা আৰু কোচবেহাৰত কটালে। চিলাৰায়ে দ্বিতীয়বাৰ অসম আক্ৰমণ কৰিবলৈ স্থিৰ কৰি ৬শ্ৰীমন্ত-

শঙ্কৰদেৱক স্মৰিলে—“চিলাবায়ো বোলে, ‘গোঁমোখা শঙ্কৰ আৰু কি উপায় আছে ?’ শঙ্কৰদেৱে বোলে,—‘আৰু উপায় আছে। সেই দেশৰ পাত্ৰ-মন্ত্ৰীৰ মনক বুজি অনেক ৰূপ-সুৱৰ্ণ, বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ দি বৰাব লাগে। যদি এনে কৰিবা তেবে অনায়াসে পাৰিবা।’” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ৭২পৃঃ)। সেই কথামতে চিলাবায়ু বুকু কাৰ্য্যিক বেপাৰ কৰাৰ ভাও ধৰি পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসকলক বৰাবলৈ তিনি লাখ ৰূপ, দহ হাজাৰ সোণ দি অসমলৈ পঠাইছিল। চিলাবায়ক দিয়া উপদেশৰ পৰা ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱৰ কুট বুদ্ধিত কিমান পাৰ্গত আছিল বুজা যায়।

ব্ৰাহ্মণসকলে কোচৰজা (শাজ) নৰনাৰায়ণৰ (১৫৪০-৮৪ খৃঃ) আগত ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱৰ (বৰ পেটাত থাকোতে) বিপক্ষে লগোৱাত কোচ ৰাজ সভাত তেওঁৰ বিচাৰ হৈছিল। সেই সভাত তেওঁ ব্ৰাহ্মণ সকলক তৰ্কত পৰাস্ত কৰিছিল। কোচ ৰজা তেওঁৰ গুণত মুগ্ধ হৈ তেওঁক বৰ পেটা মহলৰ ভূজা পাতিছিল। তেওঁ পাট বাউসিত (বৰপেটাৰ পৰা চাৰি মাইল দক্ষিণ পশ্চিমে) থাকিবলৈ লৈছিল আৰু তাতে এখন সত্ৰ পাতিছিল। সেই সত্ৰ এতিয়াও আছে। তাত থাকোতেই তেওঁ তাতীকুচিত ব্ৰাহ্মণবনীয়া কাপোৰ বোৱাই কোচ ৰজা নৰনাৰায়ণক উপহাৰ দি লগতে ভূঞা পদো ইস্তাফা দিছিল। কোচ বেহাৰৰ পৰা তেওঁ দ্বিতীয় বাৰ তীৰলৈ গৈছিল আৰু কোচ বেহাৰতে তেওঁ ১৫৬৯ খৃঃত ইহলীলা সম্বৰণ কৰিলে।

মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্তশঙ্কৰদেৱে অসমত উদাৰ, নিৰ্ধন, ভাগৱতী বৈষ্ণৱ ধৰ্ম বা মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম প্ৰচলন কৰি থৈ গল। এই ধৰ্ম অসম উপত্যকাৰ আজিও প্ৰধান ধৰ্ম। নগা পৰ্ব্বততো এই ধৰ্মই শিপাইছে। বৰ্তমান এই ধৰ্মৰ শাখা-শ্ৰাখা বহুত। মহাপুৰুষে অসমত এক নতুন ধৰ্ম যুগ প্ৰবৰ্তন কৰি থৈ গল। তেওঁৰ দান অপৰিমেয়। তেওঁ অসমীয়ক ধৰ্ম, গীত, পদ, গদ্য, পদ্য, নাট, সাহিত্য, নৃত্য, বাদ্য, ভাওনা, সংস্কৃতি, সমাজ ব্যৱস্থা সকলো দি গল। তেওঁ ধৰ্মপুথি, নাট, বৰগীত, আদি ভূঞা, আহোম আৰু কোচ তিনিও ৰাজ্যতে ৰচনা কৰিছিল। তেওঁৰেই অসমত প্ৰথমে বলি প্ৰথা বন্ধ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল, সমাজৰ সকলোৰে ধৰ্ম কৰ্মত সম অধিকাৰ আছে বুলি প্ৰচাৰ কৰিছিল, শাস্ত্ৰ অধ্যয়নত সক-

লোৰে দাবী স্বীকাৰ কৰিছিল। সংস্কৃতৰ পৰিৱৰ্ত্তে মাতৃভাষাৰ অবিয়তে ধৰ্ম চৰ্চা কৰিবলৈ অসমক তেওঁৱেই প্ৰথমে শিকালে। এই বিষয়ত তেওঁক তেওঁৰ সমসাময়িক (ষোৰণ শতিকাৰ আগ ছোৱাৰ) প্ৰটেষ্টাণ্ট ধৰ্ম প্ৰবৰ্ত্তক জাৰ্ভেনিৰ মাষ্ট্ৰন লুঠাৰৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। তেওঁ ধৰ্ম পুথি, নাট, গীত, আদিৰ যোগেদিয়েই পাটকাই পৰ্ব্বতৰপৰা কৰতোৱা নৈ লৈকে ৰুজাৱলী অসমীয়া ভাষাৰে চোৱাই পেলাইছিল; সেই চোৱে অতীজ কামৰূপত সেই সময়ত থকা বিভিন্ন ৰাজ্যত এক সাৰ্ব্বভূমিন অসমীয়া ভাষাক প্ৰতিস্থা কৰিলে। মহামানৱ মহাৰা গান্ধীৰ প্ৰায় চাৰি শ বছৰৰ আগেয়ে তেওঁ ধৰ্মজগতত সকলোকে সমধিকাৰ দিবলৈ আৰু অস্পৃশ্যতাৰঞ্জন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। ভূঞাসকলৰ ভিতৰত মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ দানব ওচৰত অসম চিৰ ধনী হৈ থাকিব। স্বৰ্গদেৱসকলে ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱে অসমক দিয়া দান সমূহে প্ৰতিস্থা লাভ কৰাত যথেষ্ট স্তুবিধা দিছিল আৰু যৎপৰোনাস্তি সহায় কৰিছিল। স্বৰ্গদেৱসকলে স্তুবিধা নিদিয়াহেতেন আৰু সহায় নকৰাহেতেন ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱ অসম এৰি কোচ ৰাজ্যলৈ যোৱাৰ লগে লগে তেওঁৰ দানসমূহ ও মৰহি শুকাই গলহেতেন। চাৰিসত্ৰকে আদি কৰি অসমৰ ভালেমান বৈষ্ণৱ সত্ৰ স্বৰ্গদেৱ সকলে আৰু ভালেমান সত্ৰ ডাঙ্গৰীয়া আৰু বিষয়াসকলে স্থাপন কৰিছিল। অসমত এনে কোনো সত্ৰ, ধৰ্মানুস্থান, মন্দিৰ, দেৱালয় নাই যাক স্বৰ্গদেৱ সকলে পৃথ্বপোষকতা নকৰিছিল আৰু নিহকৰ মাটি-বৃত্তি আৰু তাত কাম কৰিবলৈ পাইক নিদিছিল। স্বৰ্গদেৱ সকলে দান দিয়া মাটি আজিও সত্ৰ, ধৰ্মানুস্থান, দেৱালয়, মন্দিৰ আদিয়ে নিহিৰখোৰাজ (আধা খাজনা) আৰু লাখেৰাজ (খাজনা নাই) হিচাবে ভোগ কৰি আছে। স্বৰ্গদেৱ সকলৰ অনুগ্ৰহতে অসমত হিন্দু ধৰ্মৰ সকলো শাখা প্ৰশাখা ঠন ধৰি উঠিল আৰু আজিও সজীৱ হৈ আছে। অতি পৰিতাপৰ বিষয় যে বহুতে এই কথা স্বীকাৰ কৰিব নোখোজে, বৰঞ্চ, স্বৰ্গদেৱ সকলক দোষা-ৰোপ কৰাহে দেখা যায়। ইয়াকে কয়—

“যাৰ পৰা শাক, সেলুৰ; তাকে পাতে ভোকোবা এলুৰ।”

“দেখ বুলিলেও নেদেখে; কণা বুলিলেও জগৰ।”

চাওফা ছুছু ওৰফে স্বৰ্গদেৱ দিহিজীয়া ৰজাৰ (১৪৯৭-১২৩৯ খৃঃ) দিনত ১৫৩৬ খৃঃত চাওফাছেঞমুঙ বৰগোহাঁয়ে কছাৰী ৰজাৰ ৰাজধানী দিমাপুৰ ধ্বংস কৰি কছাৰী ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যত চামিল কৰিছিল। কছাৰী বিলাকে ধনশিৰী উপত্যকা আৰু দিমাপুৰ ত্যাগ কৰি কাছাৰলৈ গুচি গল। তেতিয়াৰপৰা ধনশিৰী উপত্যকা আৰু দিমাপুৰ অঞ্চল বৰ্ত্তমান নৈকে হাবি হৈ আছে। ধনশিৰী উপত্যকাতে বৰ্ত্তমানৰ নামৰৰ ফৰেষ্টে বিজাৰ্ড। স্বৰ্গদেৱে কছাৰী ৰাজকুমাৰ মদনক নিৰ্ভয়নাৰায়ণ (Dr.J.P.Wade চাহাবৰ মতে দুৰ্লভ নাৰায়ণ) নাম দি লক্ষীশ্ৰপুৰত ১৫৪০ খৃঃত স্থাপন কৰিছিল। সেই হেতুকে কছাৰী ৰজাক আহোম ৰজাৰ স্থাপিত-সন্ধিত বুলি কৈছিল। কছাৰীসকলে কাছাৰত ৰাজ্য স্থাপন কৰি মায়-বজ্জত ৰাজধানী পাতিছিল। কছাৰী ৰাজ্য আহোম সকলে দখল কৰাত আহোম সাম্ৰাজ্যৰ পশ্চিম সীমাই নগাৰ্ৰৰ ভূঞা ৰাজ্য চুলগৈ। চাওফা-ছুকেন মুঙ ওৰফে গড়গঞা ৰজাৰ দিনত (১৫৩৯-৫২ খৃঃ) নগাৰ্ৰৰ ভূঞা সকলক আহোম সকলে বশ কৰিলে। ভবিষ্যতে ভূঞাবিলাকে বিদ্রোহ কৰে বুলি তেওঁলোকক আহোম ৰাজধানীৰ ওচৰলৈ স্থানান্তৰিত কৰা হ'ল। এইসকল ভূঞাৰ বাহিৰে যদি কোচ ৰাজ্যত অন্য ভূঞা আছিল তেনে আহোম ৰজাই অসমৰ কোচ ৰাজ্য দখল কৰাৰ লগে লগে তেওঁলোক আহোমৰ তললৈ আহিল। ১৬১৬ খৃঃত মক্ৰমখাই কোচ ৰজা পৰিক্ৰিতৰ কোচ হাজো ৰাজ্য মোগল সাম্ৰাজ্যৰ লগত চামিল কৰিছিল; কিন্তু তেনেতে আহোম ৰজা চাওফা ছুছেঙ ওৰফে বুদ্ধিস্বৰ্গ নাৰায়ণ ওৰফে প্ৰতাপসিংহই (১৬০৩-১৬৪৩ খৃঃ) মুছলমানসকলক পৰাস্ত কৰাত পৰীক্ষিতৰ ভায়েক ধৰ্মনাৰায়ণে দুৱৰীয়া ৰজাসকলৰ সৈতে স্বৰ্গদেৱৰ শৰণাপন্ন হল। স্বৰ্গদেৱে ধৰ্মনাৰায়ণক কামৰূপ আৰু দৰজত আৰু তেওঁৰ ভায়েক গজনাৰায়ণক বেলতলাত কৰতলীয়া ৰজা পাতিলে। উজনি কোচৰাজ্য আহোম ৰজাৰ হাতলৈ অহাৰ লগে লগে অসমত ভূঞাসকলৰ আধিপত্য শেষ হল।

দিমাপুৰ ধ্বংস হোৱাৰ পাচত কছাৰীবিলাকে মায়বজ্জত ৰাজধানী স্থাপন কৰি কাছাৰত ৰাজত্ব কৰিছিল। খাচপুৰ কছাৰী ৰজাৰ তললৈ অহাত ছিলতৰ পৰা হিন্দু আৰু মুছলমান বিলাক উঠি আহি, খাচ-

পূৰ্বত বসতি কৰিবলৈ ললে। এই বাসীন্দাবিলাকে কছাৰী বৰ্জাক ঝাৰনা উঠাই দিয়া এটি পদ্ধতি চলাইছিল। সেই পদ্ধতি মতে বৰ্জাই একো অক্ষত ঝাৰনা তোলা একোজন বিষয়া নিৰ্ব্বাচন কৰিছিল। বিষয়াসকলৰ অক্ষলৰ আয়তন আৰু প্ৰাধান্য হিচাবে তেওঁলোকক চৌধাৰী, মজুমদাৰ, লক্ষৰ, বৰভূঞা, চোতভূঞা আদি বোলা হৈছিল। এই বিষয়বিলাক হিন্দু আৰু মুছলমান দুয়ো ভোগ কৰিছিল। এই উপাধিবিলাক মাটি বিষয়ৰ প্ৰতিনিধিৰ আছিল; কিন্তু পাচত দামলৈ বিক্ৰি কৰা হৈছিল- চৌধাৰী-১৩৩ টকা, মজুমদাৰ-১০৭ টকা, লক্ষৰ-৮০ টকা, বৰভূঞা-৬৭ টকা, আৰু চোতভূঞা- ৫০ টকা। এই উপাধি বিলাক বংশগত হৈ পৰে আৰু বংশৰ সকলোৱে গ্ৰহণ কৰে।

অসম উপত্যকাৰ ভূঞাসকল হিন্দু আৰু কাইয়ামতী। অসম উপত্যকাত ব্ৰাহ্মণৰ মাজতো দুই, এজন ভূঞা আছিল। আহোম বৰ্জাৰ তললৈ অহাৰ আগতে এই ভূঞাবিলাক সময়ত স্বাধীন আৰু সময়ত কৰতলীয়া বৰ্জা আছিল। কাছাৰৰ ভূঞাবিলাক বৰ্জা নাছিল। তেওঁবিলাক কছাৰী বৰ্জাৰ ঝাৰনা তোলা বিষয়াহে আছিল। কাছাৰৰ ভূঞাৰ ভিতৰত হিন্দু আৰু মুছলমান দুয়ো আছিল। অসম উপত্যকাৰ ভূঞাবিলাকৰ কাছাৰৰ ভূঞাৰ লগত কোনো সম্বন্ধ নাছিল। অসম উপত্যকাৰ ভূঞাবিলাকৰ ৰাজ্য আহোম সাম্ৰাজ্যত ভুক্ত হোৱাৰ পাচতহে কাছাৰৰ ভূঞাৰ উৎপত্তি হৈছিল।

সহায় লোৱা হয়-

Lakhimpur District Gazetteer. }
 Cacher District Gazetteer. } Mr.B.C. Allen, C S. (1905)
 A History of Assam. Sir E. A. Gait
 An Account of Assam. Dr. J. P. Wade.
 Ahom Buranji. Translated and edited by Rai Sahib Golap
 chandra Barua.

- ৬। আদি চৰিত।
- ৭। বংশাৱলী পুথি।
- ৮। লক্ষৰ চৰিত।   ৷ৰামচৰণ ঠাকুৰ।
- ৯। অসম বুৰঞ্জী।   বায়বাহাদুৰ ৷পদ্মনাথ গোহাঁই বৰুৱা।

১০। নিজ ভ্রমণৰ অভিজ্ঞতা।

১১। অসম বুৰঞ্জী। (ভৃক্ষুমাৰ মহন্তৰ দ্বৰত পোৱা।) বাৰবাৰাসুৰ
ড: ভৃক্ষুমাৰ ভূঞা এম, এ, বি, এল (কেল), পি, এইচ, দি (লণ্ডন)
দেৱৰ দ্বাৰা সম্পাদিত।

১২। সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ড: ভৃক্ষুমাৰ ভূঞা, এম, এ, বি, এল
(কেল) পি-এইচ দি (লণ্ডন), দি, লিট্ (লণ্ডন) দেৱৰ দ্বাৰা সম্পাদিত।

মটক ৰাজ্য

“মটক ৰাজ্য”ৰ বিষয়ে লিখিবলৈ যোৱাৰ আগতে “মটক” শব্দৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে লিখা অপ্ৰাসঙ্গিক নহব। এই শব্দৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে নানা ঋষিৰ নানা মত। আনৰ কথাকে নালাগে “মটক” বুলি পৰিচয় দিয়াসকলেও “মটক” শব্দৰ নিৰ্ভুল ব্যাখ্যা দিব পৰা নাই। ডিব্ৰুগড় মহকুমাত বহুতে নিজক “মটক” বুলি চিনাকি দিয়ে। এনেদৰে চিনাকি দিয়া লোক অসমৰ অন্য ঠাইত পোৱা মনত নপৰে। “মটক” বুলি চিনাকি দিয়া লোকসকলৰ ভিতৰত কোচ, কলিতা, চুটিয়া, বানুণ, কায়েস, মৰাণ, আহোম, কছাৰী, কৈবৰ্ত্ত, বণিয়া আদি অসমৰ প্ৰায় সকলো জাতৰে মানুহ পোৱা যায়। এতেকে “মটক” শব্দই কোনো এটা বিশেষ জাতিক বুজায় বুলি কব নোৱাৰি। ই মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ দৰে এটা ধৰ্ম সম্প্ৰদায় মাথোন। সকলো মটকেই মায়ামৰীয়া ধৰ্ম সম্প্ৰদায়ত ভুক্ত। আনহাতে সকলো মায়ামৰীয়াই নিজক “মটক” বুলি চিনাকি নিদিয়ে। বহুত মায়ামৰীয়াই “মটক” শব্দৰ ঠাইত “মতেক” শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি তাৰ এটা বিশেষ ব্যাখ্যা দিয়ে।

মায়ামৰীয়া :—অনিকঙ্কদেৱে অসমত মায়ামৰীয়া ধৰ্ম প্ৰৱৰ্ত্তন কৰে। তেওঁ উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ নাৰায়ণপুৰ অঞ্চলৰ ষালিকুচি গাঁৱৰ কায়েস গোলাগিৰি আৰু ৬শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ খুৰাকৰ জীয়েক আজলীদেৱীৰ পুত্ৰ। তেওঁ ১৫৫৩ খৃঃত জন্ম গ্ৰহণ কৰি ১৬২৬ খৃঃত ইছলীলা সম্বৰণ কৰিলে। তেওঁ মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ শিষ্য ডৱানী-পুৰীয়া (১) গোপালদেৱৰপৰা কালজাৰত (২) শিক্ষা লাভ কৰি, তেওঁৰ শিষ্য হৈছিল। “বংশৱলী পুৰি”য়ে কয় যে তেওঁৰ পুৰাণ পুৰুষ ভগৱন্তৰ চৰণত ভক্তি থকা বাবে আৰু গোপালদেৱৰ ওচৰলৈ ন বাট এৰি পুৰণি বাটে অহাৰ কাৰণে গোপালদেৱে তেওঁক “পুৰণি ভক্ত” বোলে।

(১) বৰপেটা নগৰৰপৰা ১৪ বাইল উত্তৰ-পূবে। দিঃ।

(২) বৰপেটা নগৰৰপৰা ১০ বাইল উত্তৰ-পূবে। দিঃ।

এই কাৰণেই মায়ানবীয়া সত্ৰৰ শিষ্যসকলে নিজক “পুৰণি ভকত” বুলি চিনাকি দিয়ে। কোনোৱে কয় যে ১৭৬৯ খৃঃত যেতিয়া চাওফা ছুঞেউ ওৰফে স্বৰ্গদেৱ লক্ষ্মীসিংহৰ পৰা মায়ানবীয়া-নবাণে বাহ্য কাটি লৈছিল, তেতিয়া নবাণৰ বাঘৰ বববন্দা হৈ “বজাৰ ধৰ্ম্মই প্ৰজাৰ ধৰ্ম্ম” কবিবৰ অৰ্থে অমায়ানবীয়াবিলাকক জোৰ কৰি, ধৰি আনি, মায়ানবীয়া মহন্ত অষ্টভুজৰ শৰণ লোৱাইছিল। আগৰ মায়ানবীয়াবিলাকে নতুনকৈ মায়ানবীয়া হোৱাবিলাকক “নতুন ভকত” আৰু নিজৰ অস্তিত্ব বন্ধা কবিলৈ নিজক “পুৰণি ভকত” বুলি চিনাকি দিছিল। স্বৰ্গদেৱ লক্ষ্মীসিংহই ছবাহৰ মৃত্যু নিজৰ ৰাজ্যলাভ কৰাত নতুনকৈ মায়ানবীয়া হোৱাসকলে মায়ানবীয়া ধৰ্ম্ম এৰি পুনৰ নিজ নিজ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰাত “নতুন ভকত” নোহোৱা হল কিন্তু “পুৰণি ভকত” থাকি গল।

বাৰ ভূঞাৰ আদি পুৰুষ শান্তনু আৰু স্নমন্তক ৰজা আৰিমন্তৰ মন্ত্ৰী সৰুত্ৰৰ পুতেক মনোহৰৰ জীয়েক লক্ষ্মীদেৱী আৰু সূৰ্য্য দেৱতাৰ পুত্ৰ বুলি কয়। সূৰ্য্য দেৱতাই সকলো দেৱতাৰ বীজমন্ত্ৰ থকা “ধাতু তাম্ৰাক্ষৰী কল্পতৰু শাস্ত্ৰ” নামে এখন শাস্ত্ৰ লক্ষ্মীদেৱীক দিছিল। স্নমন্তৰ বংশধৰ-সকল নগাৰলৈ উঠি গল আৰু তেওঁলোকে “ধাতু তাম্ৰাক্ষৰী কল্পতৰু শাস্ত্ৰ”খন কোনো প্ৰকাৰে হস্তগত কৰিছিল। সেই শাস্ত্ৰ নগাৰলৈ বাস কৰা শিৱোমণি ভূঞাৰ বংশধৰ মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ হাতত পবিল। তেওঁ সেই শাস্ত্ৰ তেওঁৰ প্ৰধান আৰু প্ৰিয় শিষ্য মহাপুৰুষ ৰামদেৱক দিছিল। তেওঁ সেই শাস্ত্ৰ তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য ভৱানীপুৰীয়া গোপালদেৱক আৰু তেওঁ তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য অনিৰুদ্ধদেৱক দিলে। সেই শাস্ত্ৰৰ সহায়ত অনিৰুদ্ধদেৱে অনেক অলৌকিক কাৰ্য্য কৰিছিল। বৰ্ত্তমান সেই শাস্ত্ৰ লোপ পালে বুলি কয়। কামজাৰত শিক্ষা সাং কৰি, অনিৰুদ্ধদেৱ উজাই আহি, লক্ষীমপুৰৰ বালিকুচিত্ৰ সত্ৰ পাতিছিল; কিন্তু তাত দফলাই উপত্ৰ কৰাত নাহৰআটাত সত্ৰ পাতিলে। এই নাহৰণি ধান আজিও আছে আৰু ই আজিও মায়ানবীয়াসকলৰ তীৰ্থক্ষেত্ৰ। এই ধান উত্তৰ লক্ষীমপুৰ নগৰৰ পৰা প্ৰায় কুৰি মাইল পশ্চিম দক্ষিণে অৱস্থিত। “বংশাৱলী পুঁথি”য়ে কয় যে (চাওফা ছুখাম ওৰফে) স্বৰ্গদেৱ খোৰা ৰজাই (১৫৫২—১৬০৩ খৃঃ) অনিৰুদ্ধদেৱক

ধৰাই নি তেওঁৰ মহাশয়ৰ পৰীক্ষা কৰিছিল। অনিৰুদ্ধদেৱে বাজসজ্জাত মায়া-সৰ্প সৃষ্ণ কৰি সেই সৰ্প নাইকিয়া কৰাত স্বৰ্গদেৱে তেওঁক “মোৱামৰা” উপাধি দিলে। তেতিয়াৰ পৰা তেওঁৰ ধৰ্ম, সত্ৰ আৰু শিষ্যসকল “মোৱামৰা” নামে জনাজাত হল।

মোৱামৰীয়া :—কিছুমানে কয় যে অনিৰুদ্ধদেৱৰ শিষ্যসকলক “মোৱামৰীয়া”*হে বোলে। এই ধৰ্ম প্ৰৱৰ্ত্তকজন নগাৰ্ৰৰ “মোৱামৰী” বিলম্ব কাষত থকাৰ কাৰণে তেওঁৰ ধৰ্ম আৰু শিষ্যসকলক “মোৱামৰীয়া” বোলে। কোনোৱে আকৌ কব খোজে যে এই ধৰ্ম সম্প্ৰদায়ৰ মানুহবিলাকে মোৱা মাছ মাৰি খাইছিল কাৰণে তেওঁলোকক ঠাটা কৰি “মোৱামৰীয়া” বোলা হয়।

মতেক :—“মতেক” শব্দৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে “বংশাৱলী পুৰি”ত তলত লিখা আখ্যানটি পোৱা যায়। (চাওকা ছুছেঙু ওবকে) স্বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহ (১৬০৩—৪১ খৃ:) অসম ৰাজসিংহাসনত। তেওঁৰ ৰম্বী মায়া-মৰাৰ শিষ্য মৰাণষৰীয়া লাকু বৰপাত্ৰ গোহাঁই আৰু গুঁইমেলা মোলা বৰগোহাঁই আৰু ৰাজবিষয়া নেওগ ফুকন আৰু আন এজনে নিজ গুৰুৰ বাহিৰে আনকি ৰজাকে সেৱা নজনায় বুলি স্বৰ্গদেৱে জানিব পাৰিলে। সেই কথাৰ প্ৰমাণ চাবলৈ স্বৰ্গদেৱে ৰাটত পথলিয়াটক চোকা তৰোৱাল পাতি তেওঁলোকক সেইফালে যোৱা চেকুৰাই দাবলৈ কলে। নেওগ ফুকন আৰু গুঁইমেলা বৰগোহাঁয়ে যোৱা চেকুৰাই যাওঁতে মূৰ দৌৱাই পথলি তৰোৱালৰ তলে সৰকি নোযোৱাত তৰোৱালত লাগি কটা গল। স্বৰ্গদেৱে ৰাকী দুজনক যোৱা চেকুৰাবলৈ নিদিলে। তেওঁলোক সকলোৰে একতৰ হোৱা দেখি, স্বৰ্গদেৱে তেওঁলোকক “মতেক” বোলে। তেতিয়াৰ পৰা

* “Three explanations of the origin of the name are current. According to one, the original founder lived near MOAMARI BIL in Nowgong; according to another, the people were called Moamarias in contempt because they were in the habit of catching and eating ‘Moa’ fish; while others say that the original Gosain Anirudha convinced the Ahom king of the truth of the new religion by a display of magic ‘maya.’ (Imperial gazetteer of India. Eastern Bengal and Assam. PP,34 and 35.)

মায়ামবীয়াসকলক “মতেক”ও বোলা হয় । এই “মতেক” শব্দ বিকৃত-
কাৰ হৈ “মটক” হৈছে ।

“বংশাবলী পুথি”ত দিয়া এই আখ্যান প্রকাশিত কোনো বুৰঞ্জীত পোৱা
নায়ায় । “সেই ন পাম সত্ৰই আজি কালি দিনজয় মদাৰ ষাট নামে পৰি-
চিত । সিবিলাকৰ শিষ্য আৰু গোসাঁয়ে নিজে ‘মটক’ বুলি পৰিচয় দিবলৈ
কুণ্ঠাবোধ নকৰে । ‘মোৱামবীয়া মটক’ নাম একমত হৈ অসম বড়াল
লগত বুদ্ধ কৰি চলে বলে আৰু কোশলে বাজপাট হস্তগত কৰি দোৱাৰ
পৰাই ‘অসমত মটক’ শব্দৰ প্ৰয়োগ হৈছে । যেনেকৈ (কেনেকৈ ?) কি
আলম লগাই ‘মটক, মতেক’ শব্দৰ ব্যাখ্যা আৰু শুদ্ধ বৰ্ণবিন্যাস কৰি
তাত কল্পিত গধুৰ অৰ্থ সন্মাই প্ৰয়োগ কৰিলেও আমি ‘মটক’ নাম ঘৃণা
কৰো আৰু তাক গোৰৰ বুলিও নাভাবো ।” (“তীব্ৰ প্ৰতিবাদ”—১ম পৃঃ
—শ্ৰীশ্ৰীউৎসৱানন্দ অধিকাৰ গোস্বামী, মায়ামবা পুৰণি মাটি সত্ৰ ।) একে
মায়ামবা পত্ৰৰ একে বংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা “পুৰণি মাটি” * সত্ৰ আৰু
“নপাম” বা “দিনজয়” সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ সকলৰ একে “মতেক” বা
“মটক” শব্দৰ অৰ্থ একে নহল ।

মটক :— চাওফা ছুহিটপুঙু ডাম্ মুঙু ওবফে স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহৰ
দিনত (১৭৮০-৯৪ খৃঃ) মায়ামবীয়াবিলাকে বিজোহ কৰি ভালেমান অঞ্চলত
নিজৰ নিজৰ ৰজা পাতিছিল । সেই ৰজা বিলাকক “স্বয়ন্ত্ৰৰজা” বা
“নপতা কুকন” বোলে । সেই অৰাজক অৱস্থাৰ সন্নিবিধা লৈ চিংকৌ-
বিলাকে অসম সীমান্ত অতিক্ৰম কৰি, খামাটি সকলৰ মাজে মাজে আৰু ওচৰে
পাজৰে অসমৰ পূব-উত্তৰ সীমান্তত বসতি কৰিবলৈ লয় । মায়ামবীয়া-
বিলাকৰ অত্যাচাৰবৰপৰা উদ্ধাৰ কৰোঁতা বুলি প্ৰথমে অসমবীয়াবিলাকে
চিংকৌ বিলাকক আদৰি লৈছিল । পাচলৈ খামাটি আৰু চিংকৌ বিলাকে
অসমৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলবৰপৰা মানুহ ধৰি নি তেওঁলোকক নিজৰ বন্দী-
বেটী কৰিছিল আৰু বুদ্ধদেশত বন্দী-বেটীৰূপে বিক্রি কৰিছিল । চিংকৌ-
বিলাকে নিজে কোনো শাৰীৰিক পৰিশ্ৰম নকৰি বন্দী-বেটীৰ হতুৱাই যাত্ৰ-

* অনিৰুদ্ধ দেৱৰ বংশধৰ সকলে “পুৰণি মাটি” “নপাম” বা “দিনজয়” “মদাৰ
ষাট” আৰু “গড় পাবা” নামে বাদ্য বৰা সত্ৰ স্থাপন কৰে ।

তীয় কাম কৰাই লৈছিল। সেই সময়ত সদিয়াৰ দক্ষিণ অঞ্চল বৃদ্ধপুত্ৰ, ডিব্ৰু আৰু ডাঙৰী নৈৰ পৰা দিহিং নৈলৈকে “বৰ সেনাপতি”ৰ তলত আছিল। এই অঞ্চলৰপৰা চিংফৌবিলাকে বৰকৈ মানুহ ধৰি নিব বা লুটপাত কৰিব নোৱাৰিছিল কিন্তু ইয়াৰ পূবে থকা ভৈয়ামৰগুৰ মানুহ অৰাজকতাৰ সুবিধা লৈ অবাধে ধৰি লৈ গৈছিল। সেই কাৰণে চিংফৌবিলাকে বৰ সেনাপতিৰ এলেকাৰ মানুহক “মটক” অৰ্থাৎ “বলী” আৰু তাৰ পূব অঞ্চলৰ মানুহক “মলুং” অৰ্থাৎ “দুৰ্বলী” বুলিছিল। (Imperial Gazetteer of India. Eastern Bengal and Assam.)

বোধ হয় বৰ সেনাপতি এলেকাৰ মায়ামৰীয়াসকলে নিজকে বলী বুজাবলৈ চিংফৌবিলাকে ব্যৱহাৰ কৰা “মটক” শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰাত বৰ সেনাপতিয়ে শাসন কৰা এলেকাক “মটক ৰাজ্য” আৰু তাৰ বাসীন্দাবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধানকৈ মায়ামৰীয়া বিলাক “মটক” নামে জনাজাত হয়। এই হিচাপে “মটক” কোনো জাতি বা ধৰ্ম সম্প্ৰদায়ৰ নহয়; কিন্তু এটি বিশেষ এলেকাৰ বাসীন্দা। বৰ্তমান ধৰ্মত মটকসকল মায়ামৰীয়া আৰু ইয়াৰ ভিতৰত অসমৰ প্ৰায় সকলো সম্প্ৰদায়ৰে মানুহ আছে। মায়ামৰীয়াৰ প্ৰধান সত্ৰ কেইখন পুৰণি মাটিৰ বাহিৰে ডিব্ৰুগড় মহকুমাত অৱস্থিত। এই “মটক” শব্দ ডিব্ৰুগড় মহকুমাত বহুল ভাৱে প্ৰচলন হয়। চিংফৌ সকলে কোৱাৰ দৰে যদি “মটক” শব্দই “বলী” বুজায়, তেনে “মটক” নাম ঘৃণনীয় বা নিন্দাসূচক হব নোৱাৰে। আনহাতে বুৰঞ্জীয়ে কয় যে বৰ-সেনাপতিয়ে শাসন কৰা এলেকাই “মটক” নামে জনাজাত হৈছিল। এতেকে বৰ সেনাপতিয়ে শাসন কৰা এলেকাৰ বলী মায়ামৰীয়া সকলেই “মটক” বুলি কব পাৰি।

মায়ামৰীয়া ধৰ্ম মহাপুৰুষ ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে প্ৰবৰ্ত্তন কৰা ভাগৱতী বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰে এটি শাখা। ৩শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিবোধানৰ পাচত তেওঁৰ প্ৰবৰ্ত্তিত ধৰ্ম কেইবাটাও শাখা, প্ৰশাখাত বিভক্ত হয়। মায়ামৰীয়া ধৰ্মৰ বাহিৰে বাকীবিলাক শাখা-প্ৰশাখাৰ মাজত ভেদ ভাৰ নাট; আনকি অমায়ামৰীয়াই শাক্ত, শৈৱ, আদি অন্য পন্থৰ হিন্দুৰ সৈতেও ভেদ ভাৰ নাৰাখে। মায়ামৰীয়া আৰু অমায়ামৰীয়াৰ ভেদভাৰ কেতিয়াৰ পৰা হল আৰু কিয়

হল কোরা টান। “আদি চৰিত” নামৰ পুথিখনত পোৱা যায় যে অনিৰুদ্ধদেৱে ৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ হাতত থকা “ৰাভুভাৱাবক্ষৰী কৰপতক শাস্ত্ৰ” খন চুব কৰি নিয়াৰ বাবে ৮শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে তেওঁৰ লগত সম্পূৰ্ণৰূপে সঘৰু ছেদ কৰিলে আৰু তেতিয়াৰপৰা মায়ামৰীয়াৰ লগত আনৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই। এই মত ডুল বুলি ৮ৰজনীকান্ত বৰদলৈদেৱে “বংশাৱলী পুথি”ৰ পাতনিত যুক্তিতৰ্কৰ সৈতে বাহুল্যৰূপে আলোচনা কৰিছে। অসমৰসকলো হিন্দু মহাপুৰুষীয়া বা ভাগৱতী বৈষ্ণৱ ধৰ্মী নহয়। এই অ-মহাপুৰুষীয়া হিন্দুসকলৰো মায়ামৰীয়াসকলৰ লগত কোনো সামাজিক সম্পৰ্ক নাই। যদি “আদি চৰিত”ৰ কথাই সঁচা হয় তেনে অ-মহাপুৰুষীয়া অসমীয়া হিন্দুসকলে মহাপুৰুষীয়াৰ লগত সামাজিক সঘৰু ৰাখি মায়ামৰীয়াসকলৰ লগত নৰখাৰ কোনো যুক্তি নাই। অ-মহাপুৰুষীয়া অসমীয়া হিন্দুৱে মায়ামৰীয়াৰ লগত সামাজিক সঘৰু নৰখা কথাই বুজায় যে “আদি চৰিত”ৰ কথাৰ বাহিৰেও অন্য কোনো কাৰণ আছে। মায়ামৰীয়াসকলে অসম ৰাজ্যজিৰ বিৰুদ্ধে চাওফা ছুঞেট ওৰফে স্বৰ্গদেৱ লক্ষীসিংহৰ (১৭৬৮-১৭৭৯ খৃ:) দিনৰপৰা কেইবাবাৰো বিদ্ৰোহ কৰে আৰু স্বৰ্গদেৱ লক্ষীসিংহ আৰু চাওফা ছুহিটপুঙ ওৰফে স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহক (১৭৭৯-১৭৯২ খৃ:) সিংহাসন চ্যুত কৰি কিছুদিন ৰাজত্ব কৰিছিল। ১৭৬৮ খৃ:ত বিদ্ৰোহী মায়ামৰীয়া মৰাণে স্বৰ্গদেৱ লক্ষীসিংহক বন্দী কৰি মায়ামৰীয়া মহন্ত অষ্টভুজৰ পুতেক বায়ণক ৰজা পাতিছিল; কিন্তু মায়ামৰীয়া মহন্তই পুতেকক ৰজা হবলৈ নিদিয়াত মায়ামৰীয়া মৰাণ নাহৰ খোৰাৰ পুতেক ৰমাকান্ত ৰজা আৰু বাঘৰ মৰাণ বৰবৰুৱা হল। বাঘৱে অ-মায়ামৰীয়াসকলক ধৰাই আনি মায়ামৰীয়া মহন্ত অষ্টভুজৰ শৰণ লোৱা হৈছিল আৰু চাৰি সত্ৰীয়াক অৰ্থ দণ্ড কৰিছিল। স্বৰ্গদেৱ লক্ষীসিংহই ছমাহৰ মূৰত বগলুৰুৱৰী কুৰঙ্গনয়নীৰ কুট কৌশলত পুনৰ সিংহাসন পোৱাত যিবিলাক অ-মায়ামৰীয়াক জোৰ কৰি মায়ামৰীয়া কৰা হৈছিল, তেওঁবিলাকে স্বৰ্গদেৱৰ আদেশত প্ৰায়শ্চিত্ত হৈ পুনৰ নিজ নিজ ধৰ্মত ভুক্ত হল। (ভু: বু:)। তেতিয়াৰপৰা অ-মায়ামৰীয়াই মায়ামৰীয়াৰ লগত সকলো সঘৰু ছেদ কৰে। এই ঘটনাৰ পাচতো বতে যেতিয়াই মায়াম-

মবীয়াবিলাকে বাজশক্তি আনয় কৰিছিল ততে তেতিয়াই তেওঁলোকে অ-মায়ামবীয়াৰ ধৰ্মৰ ওপৰত হাত দিছিল আৰু ধৰ্ম নশিৰ আৰু বিগ্ৰহ কংসে কৰিছিল আৰু পাওঁ-ভুই পুৰি প্ৰজাৰ ওপৰত বখেচ্ছা অত্যাচাৰ কৰিছিল। বোধ হয় এনেবিলাক কাৰণতেই অ-মায়ামবীয়াই মায়ামবীয়াৰ লগত কোনো সম্পৰ্ক নৰখা হল। “বংশাবলী পুৰি”ত লিখিছে যে স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ দিনত (১৮১০-১৮ খৃ: আৰু ১৮১৯-২১ খৃ:) চাৰিদিনতই মায়ামবীয়া বিলাকে বাজড্ৰোহ কৰি ল’ৰা, বুঢ়া, তিবোতা, ব্ৰাহ্মণ আদি হত্যা কৰি পঞ্চপাতকত লিপ্ত হোৱাৰ কাৰণে বিচাৰ হব লাগে বুলি বাজ সভাত গোচৰ দিছিল। সেই গোচৰ অনুসৰি বাজ সভাত সাত দিন বিচাৰ হৈছিল আৰু আৰু বিচাৰৰ শেষত স্বৰ্গদেৱে মায়ামবীয়া আৰু অ-মায়ামবীয়া দুয়ো বিজ্ৰোহ কালত নবহত্যা কৰাৰ কাৰণে প্ৰায়শ্চিত্ত হব লাগে বুলি মত দিলে। সেই মত অনুসৰি কোনো পক্ষই প্ৰায়শ্চিত্ত নহৈ ভেদ হৈ বল। এই কথা কোনো বুৰঞ্জীত নাই। মুঠতে বুৰঞ্জীৰ কালৰপৰা চালে মায়ামবীয়াই বিজ্ৰোহ কৰি, অ-মায়ামবীয়াৰ ধৰ্মত হাত দিয়াৰ কাৰণেই অ-মায়ামবীয়াই তেওঁলোকৰ লগত সকলো প্ৰকাৰ সম্পৰ্ক ছেদ কৰে বুলি কব পাৰি। আজি একে সম্প্ৰদায়ৰ আৰু একে হিন্দু ধৰ্মত ভুক্ত এজন মায়ামবীয়াৰ লগত এজন অ-মায়ামবীয়াই খোৱা-লোৱা, বিয়া-বাৰু, উঠা-বহা, একো নকৰে। একে হিন্দু ধৰ্মা-বলম্বী মায়ামবীয়া আৰু অ-মায়ামবীয়া অসবীয়া দুভাগ হৈ থকা জানো উচিত হৈছে ?

স্বৰ্গদেৱ লক্ষীসিংহৰ দিনত হোৱা প্ৰথম মায়ামবীয়া বিজ্ৰোহৰ ভেৰ বছৰৰ পাচত ১৭৮২ খৃ:ত স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহৰ দিনত দ্বিতীয় মায়ামবীয়া বিজ্ৰোহ হৈছিল। স্বৰ্গদেৱ ১৭০৪ শকৰ (১৭৮২খৃ:) ২ বহাগত কুৰি আহি নগৰ সোমাওঁতে তেওঁৰ লগত জোৰ ধৰা মানুহৰ বেশ ধৰি কিছুমান মায়ামবীয়া নগৰ সোমাই, পোলাঘৰীয়া চ’ৰা, বৰচ’ৰা, হোলোংঘৰ আৰু বৰপাত্ৰ ডাঙৰীয়াৰ ঘৰত জুই দিলে, পোলাঘৰীয়া বৰুৱা লেকেৰা আৰু চেকীয়াল কুকনক দাবে ঘৈয়ালে আৰু নিবিসলিটেকৰ দিহিঙ্গীয়া আৰু কিছুমান মানুহক হত্যা কৰিলে। তাৰ পাচ দিনা বিজ্ৰোহী মলে নগোংগাই, লানমাখৰুৰ (লান্মাখ্ৰ) ভিতৰুৱাল কুকণ আদিৰ ঘৰত জুই দিলে আৰু

পৰ্বতীয়া গোঁসাঁইক দুৰ্ব্ৰচন বুলিলে। বিদ্রোহী দলে কৈ কুৰিবলৈ ধৰিলে যে ওপৰ চাৰিজনীয়া বজাই বজা আৰু আদামবীয়া ভগ্না বববৰুৱা হৈ বববৰুৱা।

বুঢ়া গোঁসাঁই ডাঙৰীয়াই বিদ্রোহ দমন কৰি বিদ্রোহীক ক্ষমা কৰিবলৈ উপদেশ দিলে; কিন্তু স্বৰ্গদেৱে বিষয়াসকলক পৰামৰ্শত মায়ামবীয়াক মানিবলৈ আদেশ দিলে। স্বৰ্গদেৱৰ এই আদেশৰ স্তুৰিধা লৈ অ-মায়ামবীয়াই মায়ামবীয়াক হত্যা কৰাত গড়গাওঁৰ কাষৰ ভালেমান গাওঁ জনশূন্য হ'ল। স্বৰ্গদেৱে কুৰিবলৈ গৈ সেই গাওঁবিলাক দেখি খেদ কৰি, মায়ামবীয়াবিলাকক নিজ নিজ ঠাইত পুনৰ স্থাপন কৰিবলৈ আদেশ দিলে। তেনেতে মৰাণদ বদল আৰু চৰালে এটা ন চতীয়া হাতী ধৰি স্বৰ্গদেৱক উপহাৰ দিলে আৰু মনবৰ নামেৰে এজন সেন মেলি তামাচা দেখুৱালে। তাত্তে স্বৰ্গদেৱ সন্তুষ্ট হৈ তেওঁলোকক পুৰস্কৃত কৰিব খোজাত তেওঁলোকে স্বৰ্গদেৱ লক্ষীসিংহৰ দিনৰপৰা পলাই ধক। মায়ামবীয়া মহন্ত এজনক সত্ৰাধিকাৰ পাতিবলৈ প্ৰাৰ্থনা জনালে। স্বৰ্গদেৱে পূৰ্বে মায়ামবীয়া মহন্ত অষ্টভুজে মনোনীত কৰি যোৱা পীতাম্বৰক পাচটনৰ (লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ দিৰ্জু ৰাগানৰ ওচৰত) পৰা আনি ১৭০৬ শকত (১৭৮৪ খৃঃ) সত্ৰাধিকাৰ পাতিলে। তেওঁ খুটীয়া পোতাতে (যোৰ হাটৰ ওচৰত) সত্ৰ পাতিলে। (বংশাৱলী পৃষ্টি)।

এই বিদ্রোহৰ কথা আহোম বুৰঞ্জীৰ ৩৩৭ আৰু ৩৩৮ পৃষ্ঠাত উল্লেখ কৰিছে। তাত তলত লিখা মতে ঘটনাৰ বিৱৰণ পোৱা যায়। ১৭৮২ খৃঃৰ জ্যৈষ্ঠ মাহত মোৱামবীয়া-মটকবিলাকে বিদ্রোহ কৰি, বাতি ৰাজধানীৰ ঘৰবিলাক জুই দি পোৱাত স্বৰ্গদেৱে পকীষৰৰ ভিতৰত আশ্ৰয় ললে। কুৱেঁগঞা বুঢ়া গোঁসাঁই আৰু বাইলুং চিৰিং ফুকনে ততালিকে সৈন্য সংগ্ৰহ কৰি যুদ্ধলৈ পঠালে। সেই যুদ্ধত দিহিজনীয়া ফুকন আৰু ডুলুৱাহাজৰিকা পৰিল আৰু কেলুৰীয়া বৰপাত্ৰ গোঁসাঁই গুৱাহাটীলৈ, বববৰুৱা তিলাওঁলৈ, (লুইত) আৰু মাদুৰীয়াল, বৰ গোঁসাঁই পলায় গল। ৰাজ্যত ভয়ে দেখা

“যক্ষাৰ বুঢ়া গোঁসাঁইৰেণ কৰি বৰকুকুৰে সহিতে মোৱামবীয়াক খেদি বংপুৰ মোকোলাদে।” [মাতঙ্গবী অ: বৃ: ১৫৫ খৃঃ]

দিলে। সৰু বব-বিষয়াবিলাক পলাবলৈ ধৰিলে। স্বৰ্গদেৱে বুঢ়াগোহাঁই আৰু বাইলুঃ চিৰিং ফুকনক যুদ্ধৰ ডাৰ দিলে। তেওঁবিলাকে সৈন্য পোতাটাই বিদ্রোহীক বংপুৰৰ দুৱাৰ মুখত সমূলে যুদ্ধত ঘটুৱালে। বিদ্রোহীদলক, কি কৰা যাব সেই লৈ ৰাজ্য গতা ৰহিল। বিষয়াসকলে মটকক মাৰিবলৈ স্বৰ্গদেৱক পৰামৰ্শ দিলে। সেই পৰামৰ্শ মতে স্বৰ্গদেৱে মটকবিলাকক হত্যা কৰিবলৈ আদেশ দিয়াত বহুত মটক নিধন হল।

গেইট চাহাবৰ বুৰঞ্জীত পোৱা যায় যে তেনেতে জখলাবৰীয়া মহন্তই জয়গাপনত আৰু মায়ামৰীয়াৰ বাদল গাওঁবুঢ়াৰ তলে মৰাণে পূব গীমান্তত বিদ্রোহ কৰিছিল। সেই দুই বিদ্রোহ দমন কৰি জখলাবৰীয়া মহন্তৰ চকু কটা হল।

বিদ্রোহৰ জইন নমবিল। তুঁহ জুই জলা দি উমি উমি বিদ্রোহ জলি থাকিল। সেই বিদ্রোহ হঠাৎ অসমত ব্যাপকভাৱে দেখা দিলে। মায়ামৰীয়াৰ লগতে অমায়ামৰীয়াসকলেও সুবিধা বুজি বিদ্রোহ কৰিছিল। মায়ামৰীয়া বিদ্রোহ অগ্নীয়া বিদ্রোহত পৰিণত হৈছিল। ৰাণী, লুকি, বেলতলা, টোপাকুচিয়া মণিপুৰ আদিৰ সীমন্ত আৰু কৰতলীয়া ৰজাসকলে বিপদত স্বৰ্গদেৱক সহায় কৰিছিল; কিন্তু খামটি, দৰঙ্গী, কছাৰী আৰু জয়ন্তীয়া ৰজা স্বাধীন হবলৈ মূৰ দাঙি উঠিল। মাজুলীত মায়ামৰীয়া হাওহা ৰজা হল, দিচিঙৰ পূবে বেঙমৰাত মায়ামৰীয়া সৰ্ব্বানন্দ ৰজা হৈ স্বৰ্গদেৱ উপাধি ললে আৰু বংপুৰত ভগদত্তৰ বংশধৰ বুলি চিনাকি দি মায়ামৰীয়া মহন্ত ভবধে ভবধ সিংহ নাম লৈ ৰজা হল। মায়ামৰীয়া মহন্ত পীতাধৰে ভবধ সিংহৰ পক্ষ ললে। ইয়াকে কয় “উপকাৰীক অজগৰে খায়।” নগাৰত বৰাগী ৰজা আৰু পানীকলীয়া লাহন বববৰুৱা আৰু কামৰূপত হৰদত্ত আৰু বীৰদত্তই বিদ্রোহ কৰিছিল। “ছল পালে বল দিয়া” আৰু, “হলা গছক ছেছোঁকা” সনাতন নীতি। ঠায়ে ঠায়ে নপতাকুকন বা স্বয়ম্ভু ৰজা হল।

১৭৮৪ খৃঃৰ পৰা এই বিদ্রোহ আৰু তাৰ অননুসঙ্গিক উৎপীড়ন, অত্যাচাৰ, হত্যা, লুণ্ঠন, ধ্বংস, মহামাৰি, আকাল আদিত অসমে ১৭৯৪ খৃঃলৈকে

ভালকৈয়ে ভুগিলে। সেই সময়ত আৰাল বৃদ্ধ, বন্ধিতাকে ধৰি কিমান মানুহ কাৰ হাতত হত্যা হল, কিমান নাৰী কলুষিত হল, কিমানৰ জাতি ধৰ্ম্ৰ ব্ৰষ্ট হল, কিমান পৰ্ব্বতে কন্দবে পলাই গল, কিমান মহানামি আৰু আকালত মৰিল তৰ কোনো হিচাপ নাই। অসমীয়াই নিজৰ ভৰিতে নিজে কুঠাৰ মাৰিলে।

১৭৮৪ খৃঃত উত্তৰফালে দফলাই উৎপাত কৰাত স্বৰ্গদেৱে দফলাক দমাবলৈ বৰচেতিয়া, মাজু দিহিঙ্গীয়া ফুকন, আৰু লেফেৰা চাওদাঙ বন্দ্যাক পঠালে। জাপৰিভিটাত দফলাৰ সৈতে ৰণ হল। সেই ৰণত বৰচেতিয়া আৰু মাজুদিহিঙ্গীয়া ফুকন পৰিল আৰু চাওদাঙ বন্দ্যাক পলাই গল। দফলাৰ পৰাছ, তমাই, মিনু, তাবু আৰু মই মায়ামৰীয়াবিলাকক গোটাই স্বৰ্গদেৱৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ দিবলৈ কলে। সেই সময়তে মায়ামৰীয়া শিষ্য হৰিহৰ তাঁতীয়ে স্বৰ্গদেৱৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ লবৰ মনেৰে উত্তৰলক্ষীমপুৰৰ হাবমতী বাগিচাৰ ওচৰত দিক্ৰঃ নৈৰ পশ্চিম পাৰে থকা বান্দৰদোৱা পৰ্ব্বতত পাঁচ বছৰ শঙ্কৰক আৰাধনা কৰি, সিদ্ধি লাভ কৰি, জাপৰিভিটাত বিদ্ৰোহ তুলিবলৈ মানুহ গোটাই মায়ামৰীয়া মহন্ত পীতাধৰ দেৱৰ আদেশ বুজি পঠালে। যি ৰজাই তেওঁক পাতিছিল, সেই ৰজাৰ বিপক্ষে অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰিবলৈ পীতাধৰে মানা কৰা সত্ত্বেও হৰিহৰ তাঁতীয়ে বিদ্ৰোহ কৰি জাপৰিভিটাত নিজকে ৰজা বুলি ঘোষণা কৰিলে। বান্দ দোৱা পৰ্ব্বতৰ দক্ষিণ পশ্চিমে তাঁতীবাহাৰ বুলি এটি অঞ্চল আছে। তাৰ স্থানীয় মানুহে কয় যে তাত তাঁতী ৰজা আছিল। বোধহয় হৰিহৰ তাঁতী তাতে ৰজা হৈছিল। সেয়ে হলে বৰ্ত্তমানৰ তাঁতীবাহাবেই অতীজৰ জাপৰিভিটা। বৰ দিহিঙ্গীয়া ফুকন আৰু নাওশলীয়া ফুকনক মায়ামৰীয়াৰ বিপক্ষে পঠোৱা হৈছিল; কিন্তু তেওঁবিলাক যুদ্ধত ঘাটিল। পুণৰ ভাটি দিহিঙ্গীয়া ফুকন আৰু নকুকনক মায়ামৰীয়াৰ বিপক্ষে পঠাইছিল; কিন্তু তেওঁবিলাকে যুদ্ধত ঘাটিল। তাৰ পাচত কেন্দুগুৰীয়া বৰপাত্ৰ গোহাঁই আগবাঢ়ি গৈ হেলছি নৈৰ কষত কোঠ মাৰি বল। বহুত দিনৰ মূৰত তেওঁ যুদ্ধত ঘাটিল টিলাও (জুইত) লৈ ছহঁকি আহিল। ১৭৮৫ খৃঃত বৰপাত্ৰ গোহাঁই পলাই

গল* আৰু মায়ামবীয়াবিলাক টেঙাবাৰীলৈ আগ বাঢ়িল। বাইজ ভাগি আহি নগৰত আশ্রয় ললেহি। স্বৰ্গদেৱে বাণীৰ সৈতে ভাগি অহা বাইজক অন্ত্যৰ্শনা জনালে আৰু মায়ামবীয়াৰ লগত বুদ্ধ দিবলৈ সোণাই দেওধাই কুকন আৰু বাইলুঙ কুকনক পঠালে। সোণাই বুদ্ধত পবিল আৰু বাকীবিলাক ভাগি গ'ল। মায়ামবীয়াবিলাক নাতিনিছিগাত বলহি। স্বৰ্গদেৱে পুৰুষীপবীয়া বুঢ়াগোহাঁই কৈদৰ কলীয়াক ডেকাকুকন পাতি মায়ামবীয়াৰ লগত বুদ্ধ দিবলৈ পঠালে; কিন্তু তেওঁ তেলীদোঙাৰ বুদ্ধত পবিল। তাৰ পাচত বৰহাট-খোৱাৰ তলে বকটা, টিপাম আৰু বৰহাটৰ মানুহে মায়ামবীয়াৰ সৈতে বণ দিলে; কিন্তু বৰহাটখোৱা বণত পৰাত সকলো ভাগি গল। দিহিং গোঁসাঁইয়ে মায়ামবীয়াক ভেটা দিছিল; কিন্তু বলে নোৱাৰি ভাগি গল। দিহিঙ্গীয়া খেলৰ খাবঘৰীয়া ফুকন আৰু হিলৈদাৰী খেলৰ দোলাকাঘৰীয়া

** “মোৱামবীয়া মিলি ডফলা-বহুতাৰে বণ কৰাত মৰজিখোৱা দিহিঙ্গীয়া ফুকন পবিল। পৰে বৰপাত্ৰ গোহাঁই গুৱাহাটীয়া দিহিঙ্গীয়া সৈতে ইবোৰক ডঙ্গাই গড়মূৰে দি পাৰ হৈ সত্ৰ বৰখনৰ বহুত ভকত কাটি সত্ৰত জুই দিলে। সকলোৱাই মৌৱামবীয়াক পাৰ কৰা আপাহত সেই সত্ৰ নুপুৰিল। তাৰ মহন্ত পীতাম্বৰে সিহঁতৰ লগ লগত বহুত মানুহ সিহঁতৰ হল। আজনী আটা দক্ষিণপাটকে মোক্ষ কৰি মাজুলিৰ (মাজুলীৰ) সত্ৰবোৰ পুৰি সত্ৰে সত্ৰে বহুত ভকত কাটিলে। পৰে দিহিঙ্গ পাৰ হৈ সোণাই নৈ পোৱাত বুঢ়া গোহাঁইজি, নাওবৈচা কুকন, চোলাধৰা কুকন, খাবঘৰীয়া কুকন ইত্যাদি অনেকক যুদ্ধলৈ পঠোৱাত মৌৱামবীয়াক দেখিয়ে লৰ মাৰিলে। পাচে নদুৱাৰৰ মুখতে অনেক অবচনীৰ বাক্য স্বৰ্গদেৱক বুলি মাধৰ বিহু খাওঁ বুলি উভতি আহিল। পাচে আমাৰ নামভিন্নাল বৰকুকনাই নগৰৰ ইটাৰ চাৰিও গড়ৰ বাজে কাঠেৰে তিনিভৰপীয়াটক গোজু ৰুই বাদলি চিলিকি কেটেলা লোৰ সিঙ্গৰী সিচি দি সৈষ্টৰে আছিল। বণ পলবীয়া বুলি বৰপাত্ৰক গোহাঁই ভাগি খেছিল। পৰে মৌৱামবীয়াই মাধৰ বিহু খাই চাৰিভৰবতলা পুৰি পুনৰ বজপুৰৰ বৰদুৱাৰৰ মুখত বণ ৰবি নগৰৰ চাৰিও কালৰ কুকন বৰুৱাৰ ঘৰবোৰ পুৰিলে।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী— ১৫৫-১৫৬ পৃ:)

** “ৰাজ্য ভৱ খাই দিহিঙ্গৰ বাপক ভকতে সহিতে বণ কৰিবলৈ বোলাত বাপেও তেওঁৰ শিষ্যক শপত দি বণলৈ পচাওঁ সিহঁতৰ ভিত্তৰ হাবী এটাই বণ কৰি বুদ্ধত পৰে তে ইমগা লৰ মাৰিলে। বকটীয়ালৰ বৰ সেনাপতি পৰিলে। দেওধাইহঁত লৰ মাৰিলে। হাটীৰ ৰবৰবাৰ হাত ভৰি কাটি নগৰলৈ পঠালে।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৫৬ পৃ:)

বক্সাক স্বৰ্গদেৱে যুদ্ধলৈ পঠালে ; কিন্তু তেওঁবিলাক যুদ্ধত বাঢ়িল । মায়ামৰীয়াবিলাক আগবাঢ়ি মাছখোৱা হাট পালেহি । ৰাইলুঙ ফুকনে অতৰ্কিতে মায়ামৰীয়াবিলাকক আক্ৰমণ কৰি কিছু মায়ামৰীয়াক বন্দী কৰিলে । সেই বন্দীবিলাকক ছেবেঙা পখানত হত্যা কৰা হ'ল । ৰাইলুঙ ফুকন পাজিকটা পুখুৰী আৰু তান পাচত হাকাম পখানলৈ আগ বাঢ়িল । স্বৰ্গদেৱে তেওঁক সহায় কৰিবলৈ সৈন্য পঠাইছিল ; কিন্তু তেওঁবিলাকে মায়ামৰীয়াবিলাকক ঘটুৱাব নোৱাৰিলে । মায়ামৰীয়াই নগৰ, গাওঁ সকলো ঠাইৰে ঘৰ আৰু উঁৰালত জুই দিবলৈ ধৰিলে । দিহিঙ্গীয়া খেলৰ নাওবৈছা ফুকন, নফুকন আৰু ডাচিয়লীয়া ন্যায়শোধা ফুকনে মায়ামৰীয়াৰ সৈতে হাতীখোকত যুদ্ধ দিলে । সেই যুদ্ধত নাওবৈছা ফুকন আৰু নফুকন পবিল আৰু ন্যায়শোধা ফুকনে শিৱসাগৰ পুখুৰীৰ দৌলত আশ্ৰয় ললে । মায়ামৰীয়া বংপুৰ নগৰত সোমাল । * নামকপত খেদি খোৱা স্বৰ্গদেৱ ৰাধেশ্বৰ সিংহৰ পুতেক পাটকোঁৱৰে সাতশ টিপমীয়া লগত লৈ নিজক বজা বুলি ঘোষণা কৰি বকতিয়ালৰ বৰসাতোলাক বনবৰা পাত্ৰি, টিপামেদি অভয়পুৰলৈ আগ বাঢ়িল । তাৰ পৰা পাটকোঁৱৰ বকতালৈ আহি কোঠ মাৰি বল । মায়ামৰীয়াবিলাকে পাটকোঁৱৰক আক্ৰমণ কৰিলে , কিন্তু বলে নোৱাৰি হুঁকি আহিল । বহুত মানুহ পাট কোঁৱৰৰ লগ ললে । পাট কোঁৱৰ ৰাইলুঙলৈ আহিল । তাৰ পাচত তেওঁ দিখৌৰ কাষত কোঠ মাৰি, জপৰা কোঁৱৰক টেঙাবাৰীত কোঠ মাৰি থাকিবলৈ পঠালে । কালুগঞা বৰপাত্ৰ গোহাঁই আৰু হিলৈদাবী কোঁৱৰ জাৰ মায়ামৰীয়াৰ বিপক্ষে আগবাঢ়ি হাকাম পখানত কোঠ মাৰি বল । পাট কোঁৱৰে টেকেলা বক্সাক বৰগোহাঁই পাত্ৰি ৰাজমাও পুখুৰীৰ কোঠ দিবলৈ পঠালে । ** পূৰ্বে স্বৰ্গদেৱ লক্ষী-

* “পাচে ৰজাদেৱে বৰদৰাৰত বৰপাত্ৰ গোহাঞি, নদৰাৰত বুঢ়াগোহাঞি, পানীদুৱাৰত নাওবৈছা ফুকন, ওঁঙৰি চকীত বৰগোহাঞি এইবোৰক দি যুদ্ধ কৰোৱাত মৰাণে যুদ্ধত জিকে।” (সাতসৰী অগৰ বুৰঞ্জী। ১৫৬ পৃঃ)।

** “পৰে পাট কোঁৱৰ ৰজা হৈ গড়গাঞা সোমাই কালুগঞাক বৰপাত্ৰ পাত্ৰিলে জোলা কাচনি হাজৰিকাক বৰগোহাঞি পাত্ৰিলে, মনজইক বৰবক্সা পাত্ৰি ললে । চাঙিপাজৰ মুলুক শইকা নাওশলীয়া ফুকন হৈ

সিংহই কন্থাখ আঃ লাখুই নামে দুজন কটকী নবা বাজ্যতে পঠাইছিল। বাজ্য বিভাগের খবর পাই নবাবজাই এজন কোঁরব আৰু চাবিজন ফুকনৰ তলে এহেজ্জাৰ সৈন্যৰে সৈতে কটকী দুজনক ঘূৰাই পঠালে; কিন্তু তেওঁবিলাক আহি মাযানবীয়াৰ লগ ললে; বিদ্রোহীয়ে নগৰ আক্রমণ কৰিলে। স্বৰ্গদেৱ চাপাঙৰীয়া কৈদৰ ডমবল বাইলুঙ ছিৰিঙ ফুকন, দিহিঙ্গীয়া খেঁৱৰ ডপৰি চোলাধৰা ফুকন, নগোসাঁই, লানবাখুৰ কৈদৰ টিপৰীয়া বাজখোৱা আৰু ছনববৰ সৈতে বাতি নাৱত পলাই ডাট্ৰাই গল।** বিদ্রোহীয়ে নগৰ অধিকাৰ কৰিলে। পেলন বাইলুঙে চোমচেঙৰ মুক্তি লৈ পলাই গল। পাতমটক চৰাইদেঙতৈ গৈ মলিৰবিলাক জুই দি পুৰিলে। তাৰ পৰা তেওঁ বকটাতৈ গল। দিহিঙ্গীয়া বৰকুঁৱৰীয়ে বকতীয়াল বৰবৰুৱা মনজয়ক বিদ্রোহীৰ বিপক্ষে যুদ্ধতৈ পঠোৱাত তেওঁ প্ৰথমে চটাই-নগৰ আৰু তান পাচত পানীচকুৱাতৈ আগ বাঢ়িল। বিদ্রোহীয়ে বৰবৰুৱাক যুদ্ধত ঘটোৱাত তেওঁ পলাই গল আৰু বিদ্রোহীয়ে চটাই নগৰ পুৰি ধ্বংস কৰিলে।* স্বৰ্গদেৱক সহায় কৰিবতৈ পূব কালবপৰা দৈমান আগবাঢ়ি

প্ৰধান খাটনীয়াৰ হল। পাচে আলিকেকুৰি পানীচকীত কোঠ দি যোৱা-মৰীয়াক যুদ্ধ কৰি উল্লে। জপৰা গোহাঁই, বৰমুৰা গোহাঁই, ইবোৰ বগ্নী হৈ ঠায়ে ঠায়ে বণ কৰি ফুৰিছিল।” (সাতসৰী অসম বৰগ্নী। ১৫৭ পৃঃ)।

* “পানীদুৱাৰে চিন মাৰি বজাদেৱ ওলাই দিখৌৰ আৰম্ভৰি ঘটত নাৱত উঠিলগৈ। লগত গৈছিল নগোসাঁই মাজুজনাৰ বাপেক-পতেক ২, চিনিঙ্গ ফুকনৰ দদায়েক-ভতিজাক ৪, ভিত্তকুৱাল ফুকনৰ বাপেক-পতেক ২, ডপৰি চোলাধৰ ফুকনৰ ভায়েক-ককায়েক ২, কাঠমিয়া নাওবৈচা ২০, এঞ সহিতে ডাট্ৰাই গুৱাহাটী পালেগৈ। ই ঠাইত মোৱামৰীয়া ভিত্তৰ সোমাই বাজমাজদেৱক মাৰিলে। আইকুঁৱৰীদেৱসকল পলাল, নাপালে। গঞা ভণ্ডাৰ ভাঞা বাচত ৰূপ সোণ তাম পিতল কাপড় সিচি দিছিল। কেতবোৰ ৰূপ সোণ গোহাঁই সেৱা কৰা সোণৰ ৰূপৰ বাচন সহিতে বহত নিলে।” (সাতসৰী অসম বৰগ্নী। ১৫৬ পৃঃ)

** “উত্তৰপৰীয়া ডকলা বহতীয়াহঁতে পৰে বকতীয়ালৰ মনজয়ক বৰজনা আই কুঁৱৰীদেৱে বৰবৰুৱা পাতি পঠোৱাত হে এই কেতবোৰ মানুহ লৈ গড়গাওঁ সোমাই ধনৰ গোলা চোৱাত গড়কাখৰীয়াই কুঠাৰ মাৰি দুৱাৰ ভাঙি বহুত সোণ ৰূপৰ পেড়া নিলে। আৰু ভোগবৰীয়া, গোলাপৰীয়া, টংচু, নাজিৰা, বেৱতীগঞা, লংককীয়া ইত্যাদি অনেক গোলাৰ ৰূপ সোণ নিলে। যি অৱশেষ আছিল তেওঁৰ লগৰ মানুহে নিলে। পাচে যোৱা-

আহি নামককত আনিব পাৰিলে যে স্বৰ্গদেৱ পলাই গল। পাট কোঁৱৰ বজা হোৱা শুনি নৰাবজা টিলাওলৈ (নুইত) আগবাঢ়ি আহিল। পাটকোঁৱৰে নৰাবজাক তেওঁৰ পক্ষ লবলৈ জনালে। নৰা আৰু অসমৰ মানুহৰ সৈতে গঠিত ৰাজকীয় সৈন্যই হৰু পৰাৰত বিদ্ৰোহীৰ সৈতে ৰণ দিলে; কিন্তু ৰণত পৰাস্ত হল। পাট কোঁৱৰে কনখাম্ কটকী আৰু লখুট ফুকনক চাৰি হাজাৰ মানুহৰ সৈতে বিদ্ৰোহীৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ পঠালে। ছমাহ ধৰি জয়-পৰাজয় নোহোৱাকৈ যুদ্ধ চলিল।

স্বৰ্গদেৱৰ বৰপুত্ৰ কেৰুগুৰিত কোঠ দি বল। এই ৰাজকুমাৰৰ সৈতে পাট কোঁৱৰৰ বিবাদ হল। পাটকোঁৱৰে তেওঁৰ বৰ বৰুৱাক পঠাই টিপামৰ পৰা এদল সৈন্য সংগ্ৰহ কৰাই আনি দাৰিকাত কোঠ মৰালে। তেনেতে মনজয় বৰ বৰুৱাই পুনৰ মায়ামৰীয়াৰ লগত ৰণ দিলে; কিন্তু ৰণত ঘাটি পলাই গল। পাট কোঁৱৰ দৰিকালৈ গল। মায়ামৰীয়াই তেওঁক তাত বেচি ধৰিলে। তেওঁ পলাই মাওঁতে নিহত হল। * তেওঁ ছমাহ ৰাজ্য চলাইছিল।

সকলোৱে গঢ়মিল কৰি পাটকোঁৱৰৰ বৰপুত্ৰক ৰজা বুলি স্বীকাৰ কৰি, দিখৌয়েদি উজাই গৈ বৰ ষাটত কোঠ মাৰি বল। নৰাবজা আগ বাঢ়ি আহিল; কিন্তু যুদ্ধ কৰিবলৈ এৰি দিলে। ১৭৮৬ খৃ: ত বুঢ়া-গোঁহাই, বৰগোঁহাই আৰু দিহিজীয়াৰ পানী ফুকনে দাৰিকাত কোঠ মাৰিলে। মায়ামৰীয়াই তৎক্ষণাত সেই কোঠ অৱৰোধ কৰিলে। তাৰ ফলত আকাল হল। ঘোৰা, হাতী আদিকে মাৰি খালে। মায়ামৰীয়াই কোঠ আক্ৰমণ কৰি বৰগোঁহাই, পানী ফুকন আদিক হত্যা কৰিলে; কিন্তু লৰ্ধন বৰকলীয়া বৰুৱাই বুঢ়া গোঁহাইক ৰচালৈ পলুৱাই নিলে।

মৰীয়াই পানী চকীত ৰণ কৰি পুৰণিমেলীয়া ভোগাট নেওগক মাৰি গড়গাওঁ সোমাই মঞ্জাইক ভজাই নগৰ জুই দিলে। মানুহে বহুত কাটিলে।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ১৫৬-৫৭ পৃ:)

* “পাচে শিৱসাগৰত কোঁঠ দি সেই কোঁঠত পাট কোঞৰ সোমালত কোনোবা দটে কোঁঠৰ পৰা উলিয়াই লিখন কোঠালৈ নিওতে ৰাটতে কাটিলে। পাচে কোঁঠ ভাগি সকলো প্ৰাণী গুচি গল।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ১৫৭ পৃ:)

০ তেওঁৰ বাচত এটা কোঠ বনালে। সকলোৱে বুঢ়া গোহাঁই পক্ষ ললে। জাবৰ শইকীয়াই বিয়োগ কৰাত তেওঁক হত্যা আৰু অপৰাধ কৰ্মেৰে অপ-
বাধ লগোৱাত তেওঁৰ চকু কঢ়া হল। সেই বছৰতে কালীবন অভয়পুৰীয়া
ৰাজখোৱাই চকুহীন কোঠ বনাই পাট কোঁৱৰৰ বৰ পুত্ৰক তালৈ নিয়াই
বজা পাতিলে। মায়ামীয়াই সেই কোঠ আক্ৰমণ কৰি বজাক হত্যা
কৰিলে। কিন্তু, অভয়পুৰীয়া ৰাজখোৱা পলাই গল। মায়ামীয়াই পাট-
বিলাকৰ ঘৰ-দুৱাৰ, ডবাল সকলো পুৰি ধ্বংস কৰিলে। ১৭৮৭ শ্বু:ত
জৰকাত কৰ্ত্তা নামে এক ধেকেৰি বেজৰ আৰ্হিৰাৰ হল। তেওঁ বহুত
মানুহ গোচাইছিল আৰু তেওঁবিলাকক উপৰাল কৰিবলৈ কৈছিল। মায়ামীয়াই
আক্ৰমণ কৰি, তেওঁক হত্যা কৰিলে। * বালুক ধেনুধৰীয়া
নিজে বনবন্ধা হৈছিল; কিন্তু বিহু ৰাই আত্মহত্যা কৰিলে। সেই সন্-
য়ত উজনি অগ্নয়ত উত্তৰ আৰু দক্ষিণ পাৰে উন্নয়ন আকালে দেখা দিলে।
কথিত আছে যে এটোমি চাউলৰ দাম এটকা হৈছিল। জাতি ধৰ্ম নিষ্কি-
শেষে বাসুণকে আদি কৰি সকলোৱে সেই আকালত গৰু, মহ, ঘোঁৰা,
কুকুৰ, গাভৰি আদিকো ৰাইছিল। বহুত মানুহ মৃত্যুৰ মুখত পৰিল আৰু
বহুত পৰ্বতে ভৈয়ামে আৰু অন্য দেশলৈ ভাগি গল। সেই সময়তে

“..... দিহিঙ্গীয়াৰ সকলোৰে বন বন্ধা, নাওবৈচা কুকুৰ, বহুত দিহিঙ্গীয়া
আহোমৰে গোট ৰাই ৰূপ কৰাত দুয়োকে কাটিলে। বনপাত্ৰ গোহাঁইয়ে
দিহিঙ্গীয়াৰ ডোলা সেনাপতিক বনবন্ধা পাতি পুতেক হেলনক চোলধৰা কুকুৰ,
চোটাৰ জাবৰক চেকিয়াল কুকুৰ, কোঁঞৰ ধনক নেওগ কুকুৰ, বিবি সন্দিকৈৰ
গোবিন্দক ডেকা কুকুৰ, দিহিঙ্গীয়া নিয়াগাধা কুকুৰৰ পুতেকক নাওবৈচা কুকুৰ,
এটোবৰ সহিতে লগৰ বৰতি ৫০০ সহিতে যুদ্ধ দিয়াত মোৱামীয়া বেজমীয়াই
ডাঙৰীয়াক মাৰিলে, তেওঁৰ পুতেকক মাৰিলে। পৰে কোঁঞৰ নেওগ কুকুৰকো
মাৰিলে আৰু আগৰে বাবে ঘৰৰ, বৃধৰাৰীৰ, দুই মহন্তক ডকতে সহিতে কাটিলে।
পৰে চবাই মৰিয়া চাংমায়ে শিলা কুটি বন্ধাৰ সহিতে যুদ্ধ দিয়াত সিহঁতক
ভজালে। পাচে বুঢ়া গোহাঁই পানী কুকুৰনেৰে যুদ্ধ কৰি কোঁঠ ভজালে।
বুঢ়া গোহাঁই পলাই গাৰিল। পানী কুকুৰক কঁঠীয়াই মাৰিলে। বন-
গোহাঁই পলাই যাওঁতে বাটতে কাটিলে। (সাতসৰী অগ্নয় বৃহতী। ১৫৭-৫৮পৃ)

* “পৰে মোৱামীয়াই গৌৰীসাগৰ নাম ডাঙৰ পানী কুকুৰ বুঢ়া-
গোহাঁইয়ে দিন দিন যুদ্ধ কৰে। অভয়পুৰত ধেকেৰি মহাজন গণকৰ
কৰ্ত্তা ওলাই অভয়পুৰীয়াৰে যুদ্ধ কৰাত অভয়পুৰীয়া জিলিকে দুবাৰ।
পৰে কৰ্ত্তাক মোৱামীয়াই মাৰিলে।” (সাতসৰী অগ্নয় বৃহতী। ১৫৭ পৃ:)

মায়ামবীয়াই কলীয়া গোসাঁই আৰু বৃন্দবাৰী মহন্তক হত্যা কৰিলে। সেই বছৰতে কেশুগুৰীয়া পোৱালি বৰপাত্ৰ গোহাঁয়ে কিছু মানুহ গোঁটাই উজাই গৈ ডিব্ৰুগড়ৰ অমৰাতলিত কোঠ মাৰিলে। তাতে মায়ামবীয়াৰ সৈতে যুদ্ধ হল আৰু বৰপাত্ৰ গোহাঁই নিহত হল। তেনেতে এক লক্ষীম-পুৰীয়াই নিজক গোড়া বজা বুলি ঘোষণা কৰিলে। বুঢ়া গোহাঁয়ে এজন যবকলীয়াক সেনাপতি পাতি তেওঁৰ বিপক্ষে পঠোৱাত তেওঁ পলাই গল।

চাবণ আৰু চিকিৰিয়ে বৰনলী, বান্টুঙ, আৰু তিঙৰাঙৰ বহুত মানুহ গোঁটাই পৰ্ব্বতৰ কাষত কোঠ মাৰি তাত বৰভোজ পাতি মায়ামবীয়াৰ সৈতে যুদ্ধ দিবলৈ সাজু হল। মায়ামবীয়াবিলাকে সেই কোঠ আক্ৰমণ কৰি পৰাজিত হল। তিৰুপলীয়া বাইলুঙ দাম ফুকন, সুলৰ আহোম টেকেলা, হৰুকুৰি বৰা, আৰু বিণ্কাণ তামুলীয়ে দইপটঙত মায়ামবীয়াৰ বিপক্ষে কোঠ দি বল। তেওঁলোকে বহুত দিন নিৰাপদে আছিল।

কেশুগুৰীয়া বৰপাত্ৰ পোৱালি গোহাঁয়ে পেতকুটা দেওধাই চেহুধোৱা ফুকনক ডেকা ফুকন পাতি মায়ামবীয়াৰ বিপক্ষে যুদ্ধ কৰিবলৈ পঠালে। তেওঁ বহুত মানুহ গোঁটাই কোঠ মাৰি বল। মায়ামবীয়াই তেওঁক বহুত দিন আক্ৰমণ কৰা নাছিল। তেওঁ ওচৰৰ গাওঁবিলাকত লুটপাত কৰিছিল। দিহিঙ্গীয়া গাওঁৰ হেলন ফুকনে নিজকে বৰবৰুৱা বুলি ঘোষণা কৰি পাঁচ খেল হাতীমুৰীয়া মানুহ গোঁটাই লাদৈগড়ৰ কাষত কোঠ দি বল। তেওঁও ওচৰৰ গাওঁবিলাকত লুটপাত কৰি পোহপাল গৈছিল। ধনুধৰীয়া গাওঁৰ ডকলাশিলা বৰবুঢ়াই নিজক বৰবৰুৱা বুলি ঘোষণা কৰি মায়ামবীয়াৰ বিপক্ষে যুদ্ধ কৰিছিল। তেওঁও গাওঁবিলাক লুটপাত কৰিছিল। তেওঁ পুৰাহাটত কোঠ দি আছিল। নঙ্গঠা নামে এজনে কিছুমান বৰতিয়া গোঁটাই মায়ামবীয়া সৈতে যুদ্ধ দিছিল; কিন্তু তেওঁও গাওঁ লুটপাত কৰিছিল। তাৰ, পাচত কিছুমান চেকনি কোবোৱা ওলাই দেওপানী নৈৰ কাষত কোঠ মাৰি বল। তেওঁবিলাকে মাটিত চেকনি কোবাই শত্ৰুক ভয় খুৱাইছিল। তেওঁবিলাকো বৰতিয়া হল আৰু কাকদোঙালৈ আগ-বাঢ়িল কিন্তু মায়ামবীয়াই তেওঁলোকৰ সকলোকে হত্যা কৰিলে। মায়ামবীয়াই লুট-পুতি পোৱা সকলো বয় বস্ত আৰু ল'ৰা-ছোৱালী লগত লৈ

স্বাহি যোবহাটৰ কোঠ অৱস্থেৰ কৰিলে। ত্ৰৈৰ কলত কোঠৰ ভিতৰত খাদ্যৰ নাটনি হ'ল। বুঢ়াগোহাঁয়ে ভৰালত ধান-চাউল, দাইল আদি গোটাই জোখ কৰি বাইজৰ, মাজত বিলাই দিয়াইছিল। তেওঁ মাজে মাজে কোঠৰ বাজ কৰি সৈন্য পঠাই মায়ামবীয়াবিলাকক আক্ৰমণ কৰাইছিল। সেই অনুক্ৰমে যুদ্ধ দীঘলীয়াতকৈ চলিছিল। চক্ৰাই মূৰীয়া মোহন খেলৰ নাকুৱা, আৰু চাৰিঙ্গীয়া দেওধাই লেফেৰাই কিছু সৈন্য গোটাই বুঢ়াগোহাঁইক সহায় কৰিবলৈ আহিছিল। কিন্তু মায়ামবীয়াই বাটতে তেওঁলোকক হত্যা কৰিলে। কিছুমান কোঁৱৰ আৰু কিছুমান মঠনে পৃথক ভাবে দুটা কোঠ মাৰি, মায়ামবীয়াৰ সমুখ হৈ ব'ল। তেনেতে ৰাণী, বেলতলা, মণিপুৰ আৰু লুকিব পৰা অহা সৈন্যবিলাকে বুঢ়াগোহাঁইৰ লগত যোবহাটত যোগ দিলে। বুঢ়াগোহাঁয়ে তেওঁলোকক যুঁজলৈ পঠোৱাত তেওঁবিলাকে শিলৰ মাকোঁত কোঠ দি ব'ল; কিন্তু, মায়ামবীয়াই, আক্ৰমণ কৰি তেওঁলোকক পৰাস্ত কৰাত সকলো ভাগি পলাই গ'ল। * মায়ামবীয়াবিলাকে গাওঁ-তুই ভৰাল আদি জুই দি পুৰি, আৰাল, বৃদ্ধ, বনিভা যাকে যতে পালে হত্যা কৰিলে। বাইজ বজদেশ, নৰা দেশ, দফলা পৰ্বত আদিলৈ ভাগি গ'ল আৰু কিছুমানে যোবহাটত বুঢ়া গোহাঁইৰ আশ্ৰয় ললে। মায়ামবীয়া বিলাকে মঠ, মন্দিৰ, মূৰ্ত্তি আদিও ধ্বংস কৰিবলৈ নেবিলে। বুঢ়াগোহাঁইৰ কোঠ বাবে বাবে আক্ৰমণ কৰিও মায়ামবীয়াবিলাক বিকল হ'ল। বুঢ়াগোহাঁয়ে সকলো বিষয়াৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰি তুঙুখাঙ পৰ্বতৰ পৰা যোবহাটৰ চৰাই পানী নৈৰ কাষেদি ধনশিৰী নৈলৈকে এটা গড় মাৰাই "মনেশাৰি গড়" নাম দিলে। মায়ামবীয়াবিলাকে অশেষ চেষ্টা কৰিও সেই গড় অতিক্ৰম কৰিব নোৱাৰাত তাৰ নাম দিলে "বিবুধি গড়"। মায়ামবীয়াবিলাক ককদোঙা আৰু তাৰ পাচত দৈয়া; আৰু বচালৈ গ'ল। তেওঁবিলাকে সেই অঞ্চলবিলাকৰ ঘৰ-দুৱাৰ পুৰি মানুহ-দুনুহ মাৰি খাস্তাং কৰিলে।

* "ইয়াৰ পৰে মণিপুৰীয়াই যুদ্ধ দিয়াত বণে নেৰাৰি পুনৰ স্বদেশলৈ গ'ল। বুঢ়াগোহাঁইক দীঘলা গোহাঙে পুনৰ দিচৈত কোঁঠ দি ৰলছি।" (সাতসৰী অসৰ বুৰঞ্জী। ১৫৮ পৃঃ)

স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহই এমল সৈন্যগোষ্ঠাই বংপুৰত মায়ামৰীয়া বিলাকৰ লগত যুদ্ধ দিলে ; কিয় যুদ্ধত পৰাস্ত হৈ মগাৰলৈ হুহুঁকিগৈ তাতে কোঠ মাৰিছিল। স্বৰ্গদেৱে জোৰজবৰ কৰি বচল পাতি গোটাৰ লগা হৈছিল। সেই কাৰণে এক শবাগী বজা আৰু পানীকলীয়া লাছন বৰ বৰবৰুৱাই স্বৰ্গদেৱৰ কোঠ আক্ৰমণ কৰিলে। স্বৰ্গদেৱে আক্ৰমণ প্ৰতিৰোধ কৰিব নোৱাৰি গুৱাহাটীলৈ পলাই গল। স্বৰ্গদেৱে নাৰনি অসমৰ বিষয়াসকলৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰি বুঢ়া চোটিয়া ফুকনক বন্ধুকন পাতিলে আৰু সহায় ৰুজি কলিকতাত থকা ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ গৱৰ্ণৰজেনেবেললৈ কটকী পঠালে। লৰ্ড কৰ্ণৱালিছে ১৭৯২ খৃঃ ত (১৭৯১ খৃঃ আহোম বুঃ) কেপ্টেইন ৱেলছ আৰু লেকুটেনেণ্ট মেক্লেগৰৰ তলত ছয় কোম্পানী চিপাহী (এহেজাব কিৰিজি চিপাহী—আহোম বুঃ) পঠালে আৰু তেওঁবিলাকৰ লগত ছাৰ্ভেয়ৰ এনছিল উড্ পত্নী সহ আছিল। স্বৰ্গদেৱ কোম্পানীৰ সৈন্যৰ সৈতে মহগড়লৈ উজাই আছিল। বুঢ়াগোহাঁয়ে স্বৰ্গদেৱক তাতে সেৱা জনাই ৰাজ্যৰ সকলো কথা জনালে। বুঢ়াগোহাঁয়ে লখন শৰফলীয়া বৰুৱাক কোম্পানীৰ সৈন্যৰে সৈতে আগবাঢ়ি যাবলৈ দিলে। বুঢ়া গোহাঁই কেপ্টেইনৰ সৈতে দিখৌয়েদি উজাই গৌৰীসাগৰত বলগৈ। তেতিয়া মায়ামৰীয়াবিলাক নামদাং শিলৰ সাঁকোত কোঠ মাৰি আছিল। কিৰিজি চিপাহীয়ে মায়ামৰীয়াৰ কোঠ আক্ৰমণ কৰাত মায়ামৰীয়াবিলাক যুদ্ধত ঘাটি পলাই গল। স্বৰ্গদেৱ বুঢ়াগোহাঁই আৰু কেপ্টেইনৰ সৈতে ১৭৯৪ খৃঃ ৰ ২১ মাৰ্চত বংপুৰ নগৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। গোধা মটক বৰবৰুৱা চেবেকা পাবলৈ আগ বাঢ়ি আছিল। তেওঁ যুদ্ধত ঘাটি উজনিলাই পলাই গল।

চাৰ জ'ন ছো'ৰ ১৭৯৩ খৃঃ ত কোম্পানীৰ গৱৰ্ণৰ জেনেবেল হৈ আহি, অন্য ৰাজ্যত হস্তক্ষেপ নকৰা নীতি গ্ৰহণ কৰি কোম্পানীৰ চিপাহীক ঘূৰি যাবলৈ আদেশ দিলে। সেই আদেশমতে কেপ্টেইনে ১৭৯৪ খৃঃ ৰ ২৫ মে' তাৰিখে বংপুৰ এৰি জুলাইৰ ৩ তাৰিখে কোম্পানীৰ ৰাজ্য পালেগৈ। কোম্পানীৰ সহায়ত স্বৰ্গদেৱে পুনৰ সিংহাসন লাভ কৰিলে ; কিন্তু পুলিন-পুখাণ্ডৰ ডাঙাৰ কোম্পানীক শোধাই দিব লগা হুজ—সাত সাগৰ তেৰ নদীৰ সিপাৰৰ ৰেপেকুৱা বগা বঙালে অসমৰ বৰষৰ লুককি নিলে, ছাৰ্ভেয়ৰ উডে অসমৰ

মান চিত্ৰ তৈয়াৰ কৰি নিলে, কেপ্টেইন ব্ৰেডছে অসমৰ আভ্যন্তৰীণ অঞ্চল
কোম্পানীৰ বৰ সুবীৰ্য্যক জনাই, অসমত কি কৰিব লাগে পৰামৰ্শ দিলে,

Dr. J. P. Wade চাহাবে অসমৰ বুৰঞ্জী লিখি নিলে, বিদেশী
সৈন্যৰ লগত অহা আৰু খেতিয়ে অসম শিপাই পেলালে। স্বৰ্গদেৱে
কোম্পানীৰ সুলক্ষ ফৌজ দেখি, সেই আহিৰে পলটন গঠন কৰাইছিল।

কোম্পানীৰ সৈন্যই অসম এৰি গল ; কিন্তু ৰাজ্যত শান্তি স্থাপন
নহল। বংপুৰৰ উজ্জ্বলিত মায়ামৰীয়াৰ প্ৰতিপত্তি থাকি গ'ল। সদিয়া অক্ষয়
খামৰিৰ দখলত বল আৰু নামনি অসমত কোম্পানী ৰাজ্যৰ ভাৰতীয়া বৰফালদ
বিনাকে ধেয়ে টকা দিয়ে তেওঁৰ তলে কাম কৰিবলৈ গাত লৈ দেশত উৎপাত
লগাবলৈ ধৰিলে। বিদ্রোহী বৰাগী বজা আৰু পানী কলীয়া লাহন বৰ-
বৰম্ৰাক ধৰি হত্যা কৰা হল। বুঢ়া চেটিয়া ফুকনে বিদ্রোহ কৰাত স্বৰ্গ-
দেৱৰ নতুনকৈ গঠিত হোৱা পলটনে কেওঁক ধৰি আনি স্বৰ্গদেৱক শোৰালে।
স্বৰ্গদেৱে তেওঁক প্ৰাণ দণ্ড দিলে। বঙাচিলা দুৱৰাৰ ঘিণাই বৰফুকন হল।
হৰদত্ত আৰু বীৰদত্তই কোচবেহাৰ আৰু বিজ্ঞানী বজাৰ সহায়ত কছাৰী,
পঞ্জাবী আৰু হিন্দুস্থানী চিপাহী লগতলৈ স্বাধীনতা ঘোষণা কৰিলে।
সেই বিদ্রোহক দুমদুমীয়া বিদ্রোহ বোলা হৈছিল। সেই বিদ্রোহ সন্দিকৈ
কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকনে দমন কৰাত তেওঁ প্ৰতাপ বল্লভ নাম পালে।
মায়ামৰীয়াৰ উৎপাতৰপৰা বক্ষা পাবলৈ স্বৰ্গদেৱে বংপুৰৰ পৰা ঘোৰ-
হাটলৈ ৰাজধানী স্থানান্তৰিত কৰিলে। বিচক্ষণ বুদ্ধিসম্পন্ন, আত্ম নিৰ্ভৰ-
শীল, অক্লান্ত কৰ্মী, ৰাজনীতিজ্ঞ পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁয়ে ৰাজ্যত শান্তি বিস্তাৰ
কৰাত মন দিলে। তেওঁৰ সেইকামত প্ৰধান সহায়ক আছিল বিচক্ষণ যোদ্ধা
আৰু স্ননিপুন কৰ্মী কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকন। দুয়োজন অক্লান্ত দেশ-
সেৱকৰ কৰ্ম নিপুনতাত স্বৰ্গদেৱ কৰলেপুৰ সিংহৰ দিমত (১৭৯৫-১৮১০
খৃঃ) ৰাজ্যত শান্তি বিস্তাৰ হল।

ভাৰত বিজয়ী মোগল ৰাজ শক্তিক পৰাস্ত কৰিব পৰা আহোম ৰাজ শক্তি
অপৈনত যোদ্ধা মায়ামৰীয়া বিদ্রোহীৰ হাতত পৰাস্ত হল। হিলৈ, বৰতোপ
হেৰুদাৰু আদি অচল হল টাঙোন-টোকোন, দা আৰ্হিৰ আগত। এয়ে
হৈছে “গছত গৰু উঠা, হোলোঙাৰে কাণ বিছা” কথা। ইয়াকে কয়

“কালবো কাল বিপৰীত কাল, হৰিণাই চেলেকে বাঘৰ গাল।” এই বিদ্রোহ অকল মায়ামবীয়া বিলাকে কৰা নাছিল—অসমৰ সকলো জাতিয়েই বিদ্রোহত লিপ্ত আছিল। “কাকনো বুলিম ককা, সকলোবে দাঢ়ি চুলি পকা।” ঘুড়াল, এডাল চুলি পকিলে উভালি পেলাব পাৰি; কিন্তু গোটেই মূৰটো বগা হলে উভালিব নোৱাৰি। সেয়ে হল অসমৰ অৱস্থা। পৰব শত্ৰুক চিনিব পাৰি, ঘৰৰ শত্ৰুক চিনিব নোৱাৰি। কোন শত্ৰু, কোন মিত্ৰ চিনিব নোৱাৰা হলে কাকো বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰি। মায়ামবীয়া কোনো বিশেষ সম্প্ৰদায় নহৈ এক বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ এটি বিশেষ পন্থ হোৱাত মায়ামবীয়া, অমায়ামবীয়া চিনা টান হল। ৰাজসৈন্যৰ মাজত যে মায়ামবীয়া নাছিল তেনেও নহয়। ৰাজসৈন্যৰ সৈন্যাধক্ষক সকলৰ মাজতো যে মায়ামবীয়া নাছিল তেনেও নহয়। সেইসকলৰ “মুখে নৌ, পেতে গবল।” সেই সকলে পঞ্চম বাহিনীৰ কাম কৰিছিল। ধৰ্ম্মভিকু জাতিৰ মাজত ধৰ্ম্মৰ নামত মায়ামবীয়া সকলৰ অলৌকিক শক্তি প্ৰচাৰ হল। সেই চৌৰ প্ৰভাৱত “বনৰ বাঘে নাখালেও মনৰ বাঘে খালে।” “ছাঁটোকে বাঘটো দেখিলে।” খেদিথোৱা ৰাজকোঁৱৰসকলে ৰজা হোৱাৰ স্মৰণ স্মৰোগ দেখিলে। তেওঁলোকে “নিজৰ ভৰিতে নিজে কুঠাৰ মাৰিলে।” “হলা গছক সকলোৱে হেছোকে।” সেই কাৰণে “যি নাপাইছিল চৰণৰ ধূলি, সি মাতিলে কটাৰ পো বুলি।” ৰজা পূৰ্বল হোৱাত মন্ত্রী, বিষয়াসকলৰ মাজৰ সম্বন্ধ শিথিল হল। ৰাজ্যৰ গুৰি ধৰোঁতা এক ৰাজমন্ত্রী বুঢ়া গোহাঁই বাহিৰে নোহোৱা হল। ৰাজকীয় সৈন্যক উৎসাহ, উদ্দীপনা দিওঁতা, ৰচপ পাতি যোগাওঁতা নোহোৱা হল। সৈন্যাধক্ষকসকলে ঠায়ে ঠায়ে মায়ামবীয়াৰ সৈতে অকলসবীয়াতকৈ যুজিলে। তেওঁলোকক এক মিলিত শক্তিত পৰিণত কৰিবলৈ কোনো নাছিল। স্বাৰ্থই আগ ঠাই ললে। দেশ প্ৰেম, স্বজাতি প্ৰেম স্বাৰ্থৰ আগত উটি গল। “পামৰ গালেকে সামৰ।” এই হল নীতি ৰচন। বুঢ়াগোহাঁয়ে বিবুধি গড় মৰাই মায়ামবীয়া বিলাকক আগ ভেটা দিয়াত তেওঁ বিলাক আগ ৰাঢ়িব নোৱাৰা হল। তাৰ পৰাই মায়ামবীয়াৰ শক্তি অনুমান কৰিব পাৰি। যাহওক এই বিদ্রোহে মায়ামবীয়া অমায়ামবীয়া তথা অসমীয়াৰ অপূৰণীয় ক্ষতি সাধন কৰিলে। ৰাজ্যহল “চাকোন নোহোৱা চক” আৰু প্ৰজা হল “ৰখীয়া

নাহোৱা গৰু।” “বজা নাই পাটত, ধৰি কিলার বাটত।” তেওঁৰে মাৰবশি মাৰিবলৈ গৈ অচিন কাঠৰ চোৰা বগা বঙালক বৰ ধৰত সুবুৱাই নিখ ইচ্ছাত বৰ ধৰ লুককি নিৰলৈ দিয়া হল। “ভায়ে ভায়ে দন লাগে, পৰে পায় আশ। মজা তিবোতাই দন লাগে ঘৰেই পৰবাস ॥” দেশ উচন হ'ল।

ওপৰত কৈ অহা হৈছে যে বেঙ মৰাত মায়ানবীয়া সৰ্ব্বানন্দ সিংহ আৰু আৰু বংপুৰত মায়ামৰা মহন্ত ভৰথ সিংহ বজা হৈছিল। তেওঁবিলাক কোন চনত বজা হৈছিল সঠিক জনা নাযায়। ভৰথ সিংহৰ ৰাজ্য স্থায়ী নহল; কিন্তু সৰ্ব্বানন্দ সিংহৰ ৰাজ্য বৃষ্টিৰ দিনলৈকে আছিল। তেওঁৰ ৰাজ্যই মটক ৰাজ্য নাম পাইছিল। বৰ্তমানৰ তিনিচুকীয়াই আগৰ বেঙমৰা। দেশত অনাবৃষ্টি হৈ পানী নোহোৱাত সৰ্ব্বানন্দ সিংহই এটি পুখুৰী খনালে। সেই পুখুৰীত পানী নোলাল; কিন্তু পানী বিচাৰি কুৰা অসংখ্য বেং পৰি মৰিল। সেই কাৰণেই পুখুৰীৰ নাম বেঙমৰা পুখুৰী হল। এই পুখুৰী বৰ্তমানৰ তিন চুকীয়া টাউনৰ ৪০২ নং দাগত আছে। তাৰ পানীৰ কালি ৩৩/১৯ আৰু পাৰৰ কালি ৩৬০ (৪০১ আৰু ৫৯৩ নং দাগ)। পুখুৰীৰ নাম অনুসৰিয়েই ঠাইৰ নাম বেঙমৰা হয়। বেঙমৰাতেই সৰ্ব্বানন্দ সিংহৰ ৰাজধানী আছিল। ৰাজধানীৰ গড়ৰ চিন তিনিচুকীয়া নগৰত এতিয়াও আছে। ৰাজধানী থকা এক অংশত ২০০৭, ২০১০, ২০১৮ ২০৩৫, ২০৩৪, ২০৩৬, ২০১৪, ২০১৭, ২০১৫, ২০১৬, ২০৮৭, ২০১২, ২০১৩, ২০১৭ আদি দাগৰ ৫৯/৪ মাটিত চেনেহীৰাম ডুঙ্গৰল কাৰ্মৰথ ম্যাডি পটা আছে আৰু ২০০৪ চৰকাৰী দাগৰ ১৮ বিঘা মাটিত সপ্তাহিক বজাৰ বহে আৰু কুচৰল ফিল্ড আছে। সৰ্ব্বানন্দ সিংহৰ বৰ ধৰৱা গোঁধা গোঁপীনাথে আহোমক অনুকৰণ নকৰি এটি তিনচুকীয়া পুখুৰী খনায়। এই পুখুৰী ডিব্ৰুগড়ৰ পৰা তিনচুকীয়ালৈ গলে তিনচুকীয়া নগৰৰ মুখতে পায়। এই পুখুৰীৰ নাম অনুযায়ী সেই অঞ্চল তিনচুকীয়া নামে জনাজাত হোৱাত বেঙমৰা নাম তুল পৰিল। বৰ্তমান চৰকাৰে পুখুৰীৰ পাৰত পাৰ্ক পাতি পুখুৰীটো যতকৈ ৰাখিছে। সৰ্ব্বানন্দ সিংহৰ ৰাজ্যৰ পশ্চিম আৰু উত্তৰ সীমা বৃন্দাপুত্ৰ, ডিব্ৰু আৰু ডাঙৰী নৈ দক্ষিণ সীমা বৃটীদিহিং আৰু পূব সীমা চৈখোৱাৰ পৰা বৃষ্টি দিহিং নৈলৈ আছিল। এই ৰাজ্যখনো প্ৰায় তিনি চুকীয়াই আছিল।

অস্বাভাবিকতাৰ সুবিধা লৈ চিংকৌ বিলাকে এই বাজ্যত উৎপাত কৰিব আৰু ইয়াৰপৰা বন্দী-বেচী ধৰি নিব নোৱাৰিছিল। সেয়েহে চিংকৌবিলাকে এই ষড়ক “মটক” অৰ্থাৎ “বন্দী” বুলিছিল। সেই নাম অনুসৰিয়েই বাজ্যৰ নাম আৰু তাৰ বাসিন্দাৰ নাম “মটক” হল। সেই সময়ত এই ষড়কত মায়ামৰীয়াৰ সংখ্যাই অধিক আছিল। সেই কাৰণেই মায়ামৰীয়া বিলাকেই “মটক” নামে জনাজাত হল। ডিব্ৰুগড় মহকুমাৰ মায়ামৰীয়া সকলে নিজক “মটক” বুলিহে চিনাকি দিয়ে।

কিছুমান বুৰঞ্জীয়ে সৰ্ব্বানন্দ সিংহক মৰাণ বুলিছে। বৰ্তমান ডিব্ৰুগড় মহকুমাৰ চাবুৱা পোলোঙা মৌজাৰ পোলোঙা গাৱঁত বাস কৰা সৰ্ব্বানন্দ সিংহৰ বংশধৰ শ্ৰীলঙ্কেশ্বৰ গোহাঁয়ে আমাক জনায় যে তেখেত বিলাক “মৰাণ” নহয়, “বুবক চুটিয়া”হে। আমি জনাত তেখেতসকলৰ মৰাণৰ লগত কোনো সামাজিক সন্ধি নাই। আহোম বজাক অনুকৰণ কৰি সৰ্ব্বানন্দ সিংহই “স্বৰ্গদেৱ” উপৰি গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু তেওঁৰ বংশধৰ সকলে আহোমক অনুকৰণ কৰি “গোহাঁই” উপাধি গ্ৰহণ কৰে। এইদৰেই খামটিৰ ৰাজবংশই আৰু অন্যান্য খামটি, ফাকিয়াল আদিয়ে “গোহাঁই” উপাধি গ্ৰহণ কৰে। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁয়ে সৰ্ব্বানন্দ সিংহক “বব সেনাপতি” উপাধি দিছিল। সেয়েহে আজি তেওঁৰ বংশধৰ সকলে “সেনাপতি” নাইবা “গোহাঁই সেনাপতি” লিখে।

ভৰথসিংহই ১৭৯২ খৃঃৰ পৰা ১৭৯৭ খৃঃ লৈ আৰু সৰ্ব্বানন্দ সিংহই ১৭৯৪-৯৫ খৃঃত নিজ নিজ নামে মোহৰ মৰাইছিল। কোনোৱে কয় যে মায়ামৰীয়া বজাই আহোমৰ আহিৰে আঠ চুকীয়া মোহৰ নমৰাই ন-চুকীয়া মোহৰ মৰাইছিল। ন চুকীয়া মোহৰ কোন মায়ামৰীয়া বজাই মৰাইছিল বুৰঞ্জীত পাবলৈ নাই। এনে মোহৰ আমি নিজ চকুৰে দেখিবলৈ পোৱা নাই। যদি কোনোৰ হাতত তেনে মোহৰ আছে, তেনে তাৰ বিবৰণ প্ৰকাশ কৰি ৰাইজক জানিবলৈ দিলে পৰম বাঞ্ছিত হয়। উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ লালুকৰ শ্ৰীশম্ভৰাম গাওঁৰুচাৰ হাতত ১৯৪০-৪১ খৃঃত সৰ্ব্বানন্দ সিংহই মৰোৱা এটা আঠচুকীয়া ৰূপৰ-টুকীয়া মোহৰ দেখা পাইছিলো। মোহৰৰ এপিঠিত আছে—“শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গদেৱ সৰ্ব্বানন্দ সিংহ নাৰেজস্য শাকে ১৭১৬” আৰু ইপিঠিত আছে—“শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণ পাদপদ্ম বন্দু

বকৰন্দ-বুল বধুকৰস্য'। ১৯৫৫ কি ১৯৫৬ খৃ: ত ডিব্ৰুগড় মহকুমাৰ এখন বাগিচাৰ মাটিৰ তলত আহোম ৰজাৰ কিছুমান ৰূপৰ মুদ্ৰা ওলাইছিল। সেই মুদ্ৰাবিলাক সেই সময়ৰ উপায়ুক্ত শ্ৰীলক্ষেশ্বৰ শৰ্মাই চৰকাৰৰ বৰলৈ পঠাই দিলে। সেই মুদ্ৰাবিলাকৰ মাজত ভবতসিংহই মৰোৱা আঠচুকীয়া এটি আঠ অনীয়া মুদ্ৰা পাইছিলোঁ।

স্বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহ ওৰফে চাও ছুহিঙকাৰ দিনত (১৭৯৫-১৮১০ খৃ:) পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই কোম্পানীৰ আহিবে কৰা কোজ পঠাই ভবতসিংহৰ ৰাজ্য পুনৰ আহোম সাম্ৰাজ্যত চানিল কৰিলে। * ভবতসিংহ আৰু তেওঁৰ সেনাপতি কোকাই যুদ্ধত পৰিল আৰু পীত্ৰ-স্বৰ বন্দী হল। * আহোম সাম্ৰাজ্য মটক ৰাজ্যলৈকে বিস্তৃত হল।

* * "লাক্ৰি লাভপ্ৰাণ বা ১৭১৬ শকত (১৭৯৪খৃ:), উত্তৰকোলে পুৰণিৰটীয়া মটকে আমাৰ গাওঁ মাৰি বস্ত লুড়ি নিলে, আৰু ধৰ-বাৰী জুই দি পুৰিলে। "

(সাতসৰী অসম বুৰহী। ১৭১৬খৃ:)

"মটকৰ ভবধী ৰজা। লাক্ৰি কাচেও বা ১৭২০-২১ শকত (১৭৯৮-৯৯ খৃ:), বেংকৰাত পুৰণি মটীয়া মটকে স্বৰ্গদেৱক জ্ৰোহ কৰি ৰণ উলিয়ালে। (বেংকৰাত সৰ্ব্বনন্দ সিংহ ৰজা হৈ থাকোতে ৰংপুৰত ভবত সিংহ ৰজা হৈছিল। বেংকৰাত ভবধী ৰজা নাছিল তেওঁ ৰংপুৰতহে আছিল। লি:) ভবধী নামে ৰজা এটা ওলাল। ডেকা কুকণ, কাপ্তান গোহাঁই, ৰাজধোৱা হাজৰিকা, শইকীয়া, বৰা, বনুধৰীয়া কাড়ী, ভবৰচিং চুৰাদাৰ, ৰাজপুৰী ৰূপসিং, বীপাসিং, আৰু খেলুং, খেনবান, তিংখাং, বানট, এই চাৰি গাৱঁৰ মানুহ, বোহৰণ কুকণ, দেওধাই, চেংধোৱা কুকণ, বাইলুং, বামুণ, গনক আৰু কিছু বেজ মানুহক ৰশলৈ ৰাখিলে স্বৰ্গদেৱে আজ্ঞা কৰিলে। এইবোৰে দিনে ৰাতি গৈবেংকৰা পালেগৈ। পুৰণি-মটীয়া মটকৰ ভবধী ৰজা মটকে সৈতে কোঠৰ পৰা ওলাই আমাৰ সৈন্যেৰে সৈতে ৰণ ৰখিলে। এটাই ভবধী ৰজালৈ বশুক টোৱাই গুলি দিলে, তাতে ভবধী ৰজা মৰিল।"

(সাতসৰী অসম বুৰহী। ১৭৬ পৃ:)

* পীত্ৰাশ্বৰ মহন্ত। —আতপাচে ডাল দিন বাৰ চাই বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই কুকণ, ৰাজ-ধোৱা, হাজৰিকা, শইকীয়া, বৰা, বনুধৰীয়া কাড়ী আৰু বৰুৱা এইসকলক একলগ কৰি পোটালে। এইসকলৰ সৈতে আৰু লগত ভবৰচিং ১, ৰাজপুৰীয়া ১, ৰূপসিং ১, বীপাসিং-১, হাতীধৰীয়া পাঁচ খেল, নকুৱা মহাই কুকণ ১, মেবেলা দেওধাই কুকণ ১, শিবলুঙৰীয়া বৰবাইলুং ১, আৰু কেচাবাইলুং ১, এইবোৰলৈ যাত্ৰা কৰি উজাই খেৰকটা মুখ পাই তাতে বহিলগৈ। তাতে থাকি বুঢ়াগোহাঁয়ে পুৰণি মটীয়া মটকৰ গাওঁ মাৰি নষ্ট কৰিলে। মটকক জীয়াই জীয়াই ৰখি লিহঁতৰ ৰন, সোণ, ৰূপ আৰু অন্যান্য মুখ পাই লুড়ি আনিলে। বুঢ়াগোহাঁয়ে মটকক লুড়ি অনা বস্ত মানে নাৱত তৰাই গৈলেনো বহিতে ধুটীয়াপোতালৈ আহিল। তাতে পীত্ৰাশ্বৰ মহন্তক পাই পুত্ৰ ৰূপা গহিতে ধৰি আনিলে। আতপাচে

যুদ্ধত বন্দী কৰি অনা মায়ামৰীয়া বিলাকক স্বৰ্গদেৱে টুটিয়া পোতাতে (যোৰহাটৰ ওচৰত) আৰু মায়ামৰীয়াৰ লগ এৰি স্বৰ্গদেৱৰ লগ লোৱা কছাৰীবিলাকক বেবেজিয়াত (উত্তৰ লক্ষীমপুৰ) স্থাপন কৰিলে। সেই সময়তে কোনো এক বৰসেনাপতি আৰু শগুণকণিপৰা বজাৰ বিপক্ষে বুঢ়াগোহাঁই নিজে আগবাঢ়ি গৈ লোহিতৰ পাৰত বাসকটাত কোঠ মাৰি তেওঁবিলাকৰ বিপক্ষে সৈন্য পঠালে। যুদ্ধত বৰসেনাপতি গুলি লাগি মৰিল আৰু শগুণকণিপৰা বজা পলাই গল। বুঢ়াগোহাঁইয়ে তেওঁলোকৰ চৌল ধ্বংস কৰি, সকলো বস্তু লৈ আহিল আৰু শগুণকণিপৰা বজাৰ চৌলত চাৰিজনী তিবোতা পাই, মোহন কুকন, দেওধাই কুকন, বাইলুঙ কুকন আৰু চুবোৰাক একোজনীকৈ দিলে। * বৰ্ত্তমান দিক্ৰং নৈ

নাৱেৰে ভটিয়াই যোৰহাটলৈ উভতি আহিল। সেই বণত বুঢ়াগোহাঁইয়ে বিস্তৰ জৰা-আছিল। পালে, কিছুদিনৰ পিছত বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই পুৰণিমটীয়া মটকক ধৰিবলৈ ঋটিয়া পোতা আৰু জ্ঞান ৰনা মুৰলৈ একোজ আৰু মহগড়লৈ একোজ সেনা পঠিয়ালে। ৩১১।।”(সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ১৭৪-৭৫ পৃঃ)।

* “বৰসেনাপতি বধঃ— লাঞ্ছিত বৃত্তি বা ১৭১৭-১৮ শতক, (১৭৯৫-৯৬) পাত্ৰ মহীসকলে সমালোচন হৈ শগুণ কণিপৰা বজাৰে সৈতে মিত্ৰভাৱ হৈ বণ কৰা বৰসেনাপতিক ধৰিবলৈ সৈন্য পঠিয়াবলৈ বৃত্তি কৰিলে। কিছুদিনৰ পিছত বুঢ়াগোহাঁইয়ে মৰন আৰু কোনো এই দুইক কলে, বোলে—“চিপাহী, চুৰাধাৰ, কুকণ, লেকেৰা দেওধাই কুকণ, টেকা বৰবাইলুঙ, বামুণ বৰকটকী, বেজবৰুৱা, বামুণ গণক, আৰু দলৈ, এইবোৰক একেলগ কৰি গোটাৰ লাগে।” সেইদৰে সিৰোৰক গোটালে। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই বিক্ষোভান পূজা পাতি দেৱতাসকলক ভুট্ট কৰিলে। আতপাচে বুঢ়াগোহাঁইয়ে ভাল দিনৰাৰ চাই উত্তৰে ডিলাও বা লুহিত নৈৰ পাৰলৈ গল। আতপাচে বাচকটা পথাৰ পাই তাতে কোঠ দি ৰহিলগৈ। বৰসেনাপতিৰ সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ আমাৰ এক ফৌজ সৈন্য পঠিয়ালে। বৰসেনাপতি বণত ঠাৱৰিব নোৱাৰি পলাই ডাঠ হাৰিত সোমালগৈ। আমাৰ সৈন্যই ডাক ধৰিবলৈ পাচে পাচে খেদি গ’ল। এটা চুৰাধাৰে বৰসেনাপতিলৈ গুলি মাৰিলে, সেই গুলি সেনাপতিৰ গাত লাগিল, ডাক টানি আনি বুঢ়াগোহাঁইৰ আগত ধলেনি। বুঢ়াগোহাঁইয়ে সেনাপতিক মৰালে। ৩০৮।।”

“শগুণ কণিপৰা বজা। —শগুণ কণিপৰা বজাৰ ধান আৰু জ্ঞান বয় বস্তু ধোৱা ডৰালবোৰ আমাৰ সৈন্যই আগুৰি লৈ অধিকাৰ কৰিলে। শগুণ কণি পাৰা বজা পলাই সাৰিল। তাৰ সম্পত্তি আৰু ঘৰ-ঘৰোৱাহ মানুহ আমাৰ সৈন্যৰ হাতত পৰিল। বজাৰ চাৰিজনী ধীয়েকো আমাৰ সেনাৰ হাতত পৰিল। বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই তাৰে এজনীক দিলে মহাই কুকনক, এজনী দেওধাই কুকনক, এজনী বৰ বাইলুঙক আৰু এজনী চুৰাধাৰক দিলে। .....।৩০৯।।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ১৭৩-৭৪ পৃঃ)

উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাৰ বিহপুৰীয়া নৌজাৰ মাজে বি সূতি বৈ গৈছে সেই সূতিৰ নাম অতীতত শঙণ সূতি আছিল। সত্তৰ শঙণকশিপৰা বজা সেই অঞ্চলতে আছিল।

১৮০৫ খৃ: ত সৰ্ব্বানন্দ সিংহই মায়ামৰীয়া মৰাণৰ সৈতে লগলাগি পুণৰ আহোম ৰাজশক্তিৰ বিপক্ষে উঠিল। তেওঁ ৰামনাথ বৰবৰুৱাক পঠাই অসমৰ বিপক্ষে দুৰাৰ মান অনাইছিল। অসমলৈ প্ৰথম মান আনোজা বদনচন্দ্ৰ বৰকুকন নহয়; কিন্তু স্বয়ম্ভুবজা সৰ্বানন্দ সিংহহে। ৰাজমন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ তীক্ষ্ণ দৃষ্টি আৰু কটু-কৌশলত মানসেনাক দুয়োৰাৰ হাত কৰা হ'ল। বহাটীয়া চিহ্নত মায়ামৰীয়া-মৰাণ পৰাস্ত হৈ হোলোঙা গুৰিলৈ পলাই গ'ল। বাৰিষা খোৱা বস্ত্ৰৰ অভাৱ হোৱাত তেওঁ বিনাক স্বৰ্গদেৱৰ শৰণাপন্ন হ'ল। স্বৰ্গদেৱে তেওঁবিলাকক শিলাৰাত (উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাত) স্থাপন কৰিলে। বুঢ়াগোহাঁয়ে মটক ৰাজ্য হস্তগত কৰিব নোৱাৰি, বিত্ৰোহীৰ প্ৰতি কোমলতা প্ৰকাশ কৰি, তেওঁলোকৰ বজাক বৰ সেনাপতি উপাধি দি, বৃদ্ধপুত্ৰ আৰু বুঢ়ীমিহিং নৈৰ মাজৰ ভূখণ্ডত (বৰ্ভমানৰ ডিব্ৰুগড় মহকুমাৰ ঢক্ষিণ ভাগৰ অধিক অংশত) স্থাপন কৰিলে। বৰ সেনাপতিয়ে এই ভূখণ্ডৰ প্ৰজাবিলাকৰ পৰা ৰাজনা আদায় কৰি, স্বৰ্গদেৱক শোধাবলৈ গাত ললে। কোনো কোনোৱে কয় যে সৰ্বানন্দ সিংহই তেওঁৰ পুতেক মাটিবৰক তেওঁৰ সৈন্য দলৰ বৰ সেনাপতি পাতিছিল। যদি সেয়ে হয় তেনে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই মাটিবৰৰ 'বৰ-সেনাপতি' উপাধি স্বীকাৰ কৰি লৈছিল। ১৮৮১ খৃ: ত বৃটিছ বিষয়া-সকলে ভাৰত গৱৰ্ণমেণ্টলৈ দিয়া বিপৰ্টত "সৰ্বানন্দ বৰ সেনাপতি" বুলি উল্লেখ কৰিছিল। এতেকে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁয়ে পতা বৰ সেনাপতি সৰ্বানন্দ সিংহহে।

১৮১৬ খৃ: ৰ শেষ ভাগত বদনচন্দ্ৰ বৰকুকনে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ বিপক্ষে অসমলৈ মান আনিলে। ৰাজ্য ৰক্ষাৰ উপায় মেদেখি বুঢ়াগোহাঁয়ে কালহিৰা চেলেকি আত্ম-হত্যা কৰিলে। স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহই পূৰ্ণানন্দৰ পুতেক ৰচিনাথক ৰাজমন্ত্ৰী বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে। স্বৰ্গদেৱক ৰচিনাথে বিপদত এৰি গুৱাহাটীলৈ পলাই গ'ল। বদনে ৰাজধানী অধিকাৰ কৰি

স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহকে পুণৰ ৰজা পাতি নিজে মন্ত্ৰী কুকন হল আৰু বৰ্হী ৰজালৈ বগা কোঁৱৰৰ জীয়েক হেমো আইদেউক বিয়া দিলে। ৰাজমাও-দেওতাই ধনী ববৰকুৱাৰ সৈতে মন্ত্ৰণা কৰি হিন্দুস্থানী চিপাহী ৰূপসিং ৰঙালৰ হতুৱাই বদনক গুপ্তভাবে হত্যা কৰালে আৰু ৰুচিনাথক মাতি পঠালে। ৰুছিনাথে স্বৰ্গদেৱ ৰাজেশ্বৰ সিংহৰ পৰিনাতি বৃজনাথ গোহাঁইক ৰজা বুলি ঘোষণা কৰি ১৮১৮ খৃঃৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত ৰাজধানী দখল কৰিলে। স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহ পলাই গল। ৰুচিনাথে বৃজনাথৰ পুতেক পুৰন্দৰক ৰজা পাতিলে। চন্দ্ৰকান্ত সিংহই আলুমিদ্ৰিৰ তলে মান আনি ১৮১৯ খৃঃ ত পুনৰ সিংহাসন আৰোহন কৰিলে। পুৰন্দৰ সিংহ আৰু ৰুচিনাথ পলাই গল। মানে পাতাল নামে এজন কছাৰীক * (কোনোৰ মতে চুটিয়া) ববৰকুৱা পাতি, কিছুমান মানসেনা অসমত থৈ অসম লুটি ধন সম্পত্তি লৈ দেশলৈ গল। চন্দ্ৰকান্ত সিংহই বিদ্রোহী সৰ্বানন্দ সিংহৰ পুতেক কলিবৰক বুঢ়াগোহাঁই খেলত ডুঙ কৰি, মন্ত্ৰী বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে। এইঘৰ বুঢ়াগোহাঁইৰ ফৈদক “মটক” বুলি বুঢ়াগোহাঁইৰ খেলত ডুঙ কৰা হল। যি সৰ্বানন্দ সিংহই ৰাজদ্রোহ কৰিছিল, সেই সৰ্বানন্দ সিংহক স্বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহৰ দিনত পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইয়ে “বৰসেনাপতি” পাতি মটক খণ্ডত খাজনা তুলিবলৈ দিলে আৰু স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহই সৰ্বানন্দ সিংহৰ পুতেক কলিবৰক বুঢ়াগোহাঁইৰ খেলত ডুঙ কৰি, মন্ত্ৰী পাতিলে। এনে পটন্তৰে শত্ৰুৰ প্ৰতি আহোম সকলৰ উদ্ভাৱতা আৰু যোগ্যতাক পুৰস্কৃত কৰা বুজায়। যি বিশ্বাসত স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহই কলিবৰক মন্ত্ৰী বুঢ়াগোহাঁই পাতিছিল, সেই বিশ্বাস কলিবৰে অটুত ৰাখিলে।

স্বৰ্গদেৱে মানৰ সহায়ত সিংহাসন পালেও মানৰ পাশৰিক কাৰ্য্যক সমৰ্থন কৰা নাছিল। তেওঁ ভৱিষ্যতে মানে অসম আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰাকৈ পাতাল ববৰকুৱাৰ হতুৱাই জয়পুৰৰ সিপাবে মান অহা বাট দীৰ্ঘলি ঘাটত গড় ৰখাইছিল। সেই কাম কৰোঁতে পাতাল ববৰকুৱাই

---

* “আতপৰে স্বৰ্গদেৱে পতাল নামে কছাী এটাক ববৰকুৱা পাতিলে।” (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। ১৯৩ পৃঃ)

জয়পুৰৰ ওচৰত নগৰ পাতি আছিল। সেই নগৰৰ চিন আজিও আছে আৰু বৰ্তমান “পাতলাং” নগৰ নামে জনাজাত। গড় দৰা কাৰত কিছুমান, মান সৈন্যও ঋচোৱা হৈছিল। মানসেনাই স্বৰ্গদেৱৰ মনোভাব বুজি, সেই কথা মান ৰজাক শুপতে জনোৱালে। তেন্তে মান ৰজাৰ পৰা স্বৰ্গদেৱলৈ ৰাজযোগা উপহাৰ আদি লৈ অহা মিত্ৰিমাহা ত্ৰিলোৱাই বাচত গড় দেখি স্বৰ্গদেৱৰ অভিপ্ৰায় বুজিব পাৰি পাতাল ৰবৰকন্ডাক হত্যা কৰিলে। মানে হঠাৎ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাত স্বৰ্গদেৱে কলিৰৰ বুঢ়াগোহঁ ইক ৰাজ্য ৰক্ষাৰ ভাৰ দি ভাট্টিয়াই গল। মান সেনাপতিয়ে যুদ্ধত বুঢ়াগোহঁ-ইক পৰাস্ত কৰি হত্যা কৰিলে। ৰাজপাটত কাকো নাপায় মান সেনাপতিয়ে (মিঙিমাহা বনু দুলা-আহোম বু:) হেমোআইদেউৰ ককায়েক যোগেশ্বৰ সিংহক ১৮২১ খৃ: ত আহোম ৰাজ সিংহাসনত বহুৱালে। কলিৰৰৰ যি পৰিয়াল যোৰহাটলৈ উঠি গৈছিল, সেই সকলোকে মানে হত্যা কৰিলে। কিন্তু তেওঁ মটকত এৰি যোৱা পৰিয়ালৰ বংশধৰসকল আজিও আছে।

মানে আহোম সাম্ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাৰ সময়ত মটক ৰাজত সৰ্ব্বা-নন্দসিংহৰ পুত্ৰ মাটিবৰ বৰসেনাপতি স্বৰ্গদেৱৰ কবজলীয়া ৰজা আছিল। মটক ৰজাই স্বৰ্গদেৱক হাতী দাঁত, মুগা-কাপোৰ আদিয়ে কৰ শোৱাইছিল। ব্ৰিটিছৰ দিনত মি: হোৱাইত ব(Mr. White) আগত বংপুৰ আৰু যোৰহাটত কোৱা হৈছিল যে মটক ৰজাই স্বৰ্গদেৱক বছৰি ১০,০০০ টকা কৰ শোৱাইছিল। এই কথা মাটিবৰ বৰসেনাপতিয়ে সম্পূৰ্ণৰূপে অস্বীকাৰ কৰিছিল। মটক ৰাজ্যৰ উত্তৰ আৰু পশ্চিমে বৃদ্ধপুত্ৰ, দক্ষিণে বুঢ়ীদিহিং আৰু পূবে কুণ্ডিল নদীৰ মুখৰপৰা বুঢ়ী দিহিঙলৈ আছিল। আৰু তাৰ কালি প্ৰায় ১৮০০বৰ্গ মাইল। ১৮২৬ খৃ: ত মটক ৰাজ্যৰ লোকসংখ্যা প্ৰায় ৯৬,০০০ জন আছিল। ৰঙাগড়া (তিনি চুকীয়াৰ পৰা প্ৰায় পাঁচ মাইল উত্তৰে) এই ৰাজ্যৰ ৰাজধানী আছিল বুলি “The Annexation of Assam” ত ড: বেৰতী মোহন নাহিড়ি, M.A, B.L, D.phil দেৱে উল্লেখ কৰিছে। (৩৬পৃ:) আৰু জনাত আৰু মটক ৰাজ্যৰ সকলোৰে মতে বেঙমৰা ওৰফে তিনিচুকীয়াত হে মটক ৰাজ্যৰ ৰাজধানী আছিল। মটক ৰাজ্যৰ পশ্চিম

খণ্ডৰ পৰা বছৰি ১২,০০০ খাজনা আদায় হৈছিল। কিন্তু পূব খণ্ডৰ পৰা অৰ্থাৎ চিংফোবিলাকে অধিকাৰ কৰা এলেকাত লাগি থকা খণ্ডৰপৰা বৰসেনাপতিয়ে টকাৰে খাজনা আদায় নকৰি হাতী-দাঁত, মচলা আৰু ধানেৰে খাজনা আদায় কৰিছিল। বৰসেনাপতি চালাক, উদ্যোগী, সবল, কাৰ্য্যক্ষম আৰু সাজপাৰত সাধাৰণ কিন্তু মাত-কথাত ছটা আছিল। সি: বৰাৰ্ট ব্ৰুচৰ মতে বৰসেনাপতি সদায় অসন্তোষীয়া আৰু যেই কোনো গোপনীয় বিদ্ৰোহত যোগ দিবলৈ সাজু আছিল; কিন্তু কেপ্তেইন হোৱাইটৰ মতে তেওঁ বিশ্বাসী আছিল। মানে অসম আক্ৰমণ কৰোঁতে তেওঁ আক্ৰমণকাৰী বিলাকক খাদ্য আৰু মজুদৰ দি সহায় কৰিছিল কিন্তু সৈন্য দিয়া নাছিল আৰু এজন মান কটকী তেওঁৰ ৰাজদৰবাৰত ৰাখিছিল। তেওঁৰ বংশধৰ সকলে কয় যে তেওঁ এজনীজীয়াৰী মান ৰজালৈ বিয়া দিছিল আৰু সেই জীয়াৰীৰ বংশ ব্ৰহ্ম-দেশত এতিয়াও আছে।

যোগেশ্বৰ সিংহ মান সেনাপতিৰ হাতৰ পুতলা মাত্ৰ আছিল। মান অসমৰ ভাগ্য বিধাতা হল। মানে অসম চাবখাৰ কৰিলে। আহোম সাম্ৰাজ্য পাব হৈ মানে বৃটিছ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ ৰাজ্যত প্ৰবেশ কৰাত বৃটিছে মানৰ বিপক্ষে যুদ্ধ ঘোষণা কৰি, অসমৰ পৰা মানবিলাকক খেদি, ব্ৰহ্মদেশৰ কিছু অংশ অধিকাৰ কৰিছিল। মান ৰজাই উপায় নাপাই, ১৮২৬ খৃ:ৰ ২৪ ফেব্ৰুৱাৰীৰ দিনা ইয়াণ্ডাবুত বৃটিছৰ লগত সন্ধি স্থাপন কৰি, “বেতনিত ঔপবিল বাসুদেবায় নমঃ।” বুলি অসম বৃটিছক দি দিলে আৰু বৃটিছেও “যথালভ” ভাৰি, সাদৰৰে গ্ৰহণ কৰিলে। “চোৰে চোৰে পিতল ৰাতিলে।” স্বৰ্গদেৱৰ লগত কোনো কথা পৰামৰ্শ কৰা উচিত বিবেচনা নকৰিলে। “চৰুক স্মৃতি চাউল সিজোৱা” নহল।

ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ পাচত বৃটিছে ১৮২৬ খৃ:ৰ ১৩ মে’ তাৰিখে বৰসেনাপতিৰ লগত এক সন্ধি (Agreement of allegiance to the British Government No. C. dt. 13.5. 1826) স্থাপন কৰিলে। সেই সন্ধিমতে বৰসেনাপতিয়ে বৃটিছৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰাত বৰসেনাপতিক মটক খণ্ডৰ অধিনায়ক পাতিলে। বৰসেনাপতিয়ে যুদ্ধ আৰু শান্তিৰ সময়তো বৃটিছক

১০০ সৈন্য দি সহায় কৰিবলৈ গাত ললে ; কিন্তু বৃটিছে এবাৰত ১০০ সৈন্যহে নিব পাৰিব। তাৰ বাহিৰে বৰসেনাপতিয়ে বৃটিছক একো দিব নালাগিছিল, কিন্তু বৃটিছৰ এলেকাৰ পৰা উঠি গৈ তেওঁৰ এলেকাত বাস কৰা প্ৰজাৰ পৰা পাইকাৰী কৰ আদায় কৰি দিব লাগিছিল। সেই উদ্দেশ্যে এখন বৃটিছ বিষয়া তেওঁৰ ৰাজ্যত বৰা হৈছিল। বৰসেনাপতিক সৰু সৰু দেৱানী আৰু ফৌজদাৰি মকৰ্দ্দমা স্মৃতিবলৈ ক্ষমতা দিছিল আৰু পলিটিকেল এজেন্টি ৫০ টকাৰ ওপৰৰ চুৰি, হত্যা, ডকাইতি, গুৰুতৰ জখম আদিৰ মকৰ্দ্দমা স্মৃতিছিল। এই বলবন্ত মতে কাম সুবিধাজনক নহৈছিল।

মটক ৰাজ্যৰ পূবে পাটকাই পৰ্ব্বতলৈকে চিংফৌবিলাক সিঁচৰতি হৈ বাস কৰিছিল। মানৱ আক্ৰমণৰ সুবিধা লৈ চিংফৌবিলাকে মটক ৰাজ্যৰ পূব খণ্ডত লুটপাত কৰিছিল আৰু মানুহ ধৰি নি হয় ব্ৰহ্মদেশত দাস হিচাবে বিক্ৰি কৰিছিল নহয় নিজৰ দাস হিচাবে ৰাখিছিল। তেওঁবিলাকৰ কোনো বজা নাছিল, কিন্তু তেওঁলোকৰ একোটিহঁত পৃথক খেল একোজন নায়ক বা গামৰ তলত আছিল। তেনে গামৰ সংখ্যা প্ৰায় আঠাইশজন আছিল। তেওঁবিলাকে ৰেতি-ৰাতি, বেপাৰ-বাণিজ্য আদি একো নকৰিছিল আৰু শাবীৰিক পৰিশ্ৰমক ঘিণ কৰিছিল। দাসবিলাকেই তেওঁবিলাকৰ প্ৰধান সম্পত্তি আৰু লুটপাতেই প্ৰধান ব্যৱসায় আছিল। কেপ্তেইন নিউক্ভাইলে ১৮২৫ খৃঃত চিংফৌবিলাকৰ লগত ভালেমান খণ্ড যুদ্ধত জয় লাভ কৰি বহুত দাসক মুক্তি দিলে। অৱশেষত তেওঁবিলাকৰ ষোলজন গামে বৃটিছৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰি ১৮২৬ খৃঃৰ মে' মাহত এটি চুক্তি কৰিলে আৰু বাৰজন গাম পলাই গল। সেই চুক্তিমতে চিংফৌবিলাকে ব্ৰহ্মদেশৰ বজা বা অন্য কোনো বিদেশীৰ লগত সকলো সন্মত ছেদ কৰিব, বৃটিছ সৈন্যক বিদেশীৰ লগত যুদ্ধ হলে ৰচদ যোগাব আৰু পাটকাই পৰ্ব্বতৰ পূৰ্বৰ পৰা আক্ৰমণকাৰী আহিলে বৃটিছক জনাব লাগিব। চিংফৌবিলাকক নিজৰ নিজৰ এলেকা তেওঁলোকৰ ৰীতি অনুসৰি শাসন কৰিবলৈ দিয়া হ'ল আৰু তেওঁলোকে তাৰ পৰিৱৰ্ত্তে কেৱল বৃটিছৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিব লাগিছিল আৰু কোনো কৰ দিব নালাগিছিল। কিন্তু ধৰি নিয়া দাসবিলাকক—বৃটিছৰ

লগ লোৱা প্ৰথম দুজন গামৰ বাহিৰে—এবিদিৰ লগা হৈছিল। আনহাতে বৃটিছবিলাকে তেওঁবিলাকক ৰক্ষা কৰা ভাৰ লৈছিল আৰু তেওঁবিলাকে বাতে চুক্তি ৰক্ষা কৰে সেই অৰ্থে তেওঁবিলাকৰ ওচৰ সৰ্বস্বত্বীয়া কিছুমান জামিন ৰখা আৰু তেওঁবিলাকৰ শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল।

তানত পৰি বৃটিছৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিলেও চিংফোবিলাক অসন্তুষ্টীয়া আছিল আৰু সুবিধা পালেই বৃটিছৰ বশ্যতা দলিয়াই পেলাবলৈ সাজু আছিল। খামটিৰ ৰণুৱা গোহাঁই আৰু চিংফোৰ ৱাকুন-খুনজুন (Wackun Khoonfun) দুয়ো গোটেই চিংফো বিদ্ৰোহ কৰিছিল। বিদ্ৰোহী দলে খাচি বিদ্ৰোহী আৰু স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ লগতো যোগাযোগ কৰিছিল। সেই বিদ্ৰোহত প্ৰায় সকলো চিংফো গামৰ দেখুৱাই নহলেও তলে তলে যোগ আছিল আৰু বৰসেনাপতিও তাত লিপ্ত আছিল বুলি সন্দেহ কৰা হৈছিল। বৰসেনাপতি আৰু সদিয়াখোৱা গোহাঁই কেপ্তেইন নিউফ্ৰাইলৰ লগত ১৮৩০ খৃঃৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত সদিয়াত যোগ দিলে। কেপ্তেইনে তেওঁলোকৰ আৰু কিছুমান চিংফো গামৰ সহায়ত ১৮৩০ খৃঃৰ মাৰ্চ মাহত চিংফো বিদ্ৰোহীক সম্পূৰ্ণৰূপে দমন কৰিলে।

১৮৩৩ খৃঃত উজনি অসম স্বৰ্গদেৱ পুন্সৰ সিংহক কবতলীয়া ৰূপে বৃটিছে শাসন কৰিবলৈ দিলে। সেই সময়তে ৰঙাগড়াত ৰখা বৃটিছ কৰ্ম-চাৰীৰ পদ উঠাই দিয়া হল। স্বৰ্গদেৱ পুন্সৰ সিংহই তেওঁৰ ৰাজ্যৰপৰা উঠি যোৱা পাইকবিলাকৰ পাইকাৰী কৰ উঠাবৰ কাৰণে সেই বৃটিছ কৰ্মচাৰী-জনৰ পদ উঠাই নিদিবলৈ আবেদন কৰিছিল; কিন্তু বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে তেওঁৰ আবেদন ৰক্ষা নকৰিলে আৰু তেওঁৰ ৰাজ্যৰপৰা মটক ৰাজ্যলৈ পাইক উঠি যোৱাও বন্ধ কৰিবলৈ যত্ন নকৰিলে। পলিটিকেল এজেন্ট মিঃ ববাৰ্টচনৰ দিনৰপৰা মটক ৰাজ্যৰ পৰা কৰ আদায় কৰা চেষ্টা চলিছিল। তেওঁৰ মতে বৰসেনাপতিয়ে স্বৰ্গদেৱক বছৰি ১২,০০০ টকা কৰ দিছিল আৰু সেই কাৰণে তেওঁ সদিয়াত ৰখা বৃটিছ সৈন্যৰ খৰচৰ ভাৰ বৰসেনাপতিৰ ওপৰত জাপি দিবলৈ আৰু তেওঁৰ পৰা বছৰি ৫০,০০০ টকা কৰ আদায় কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছিল। ১৮৩৫ খৃঃত পাইকে বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ কাম নকৰাৰ বাবদ বছৰি ১৮০০ টকাকৈ বৰসেনাপতিক

সোম্বৰলৈ কোৱা হ'ল। দুৱৰীয়া নামকৰ বহুতকৈ মটকা মূল্যবান নহয় বুলি বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে এই প্ৰস্তাৱ মানি নললে। মি: জেন্‌কিন্সে (Mr. Jenkins) মটক ৰাজ্যত কৰ লগাবৰ অভিপ্ৰায়ে মটক ৰাজ্যৰ আভ্যন্তৰীণ অৱস্থা তদন্ত কৰিবলৈ ১৮৩৮ খৃ:ত মি: হোৱাইটক (Mr. White) মটক ৰাজ্যলৈ পঠালে। সেই সময়ত বৰসেনাপতি বৃদ্ধ হেৱাত তেওঁৰ ৰাজ্য সাত ভাগ কৰি, তেওঁৰ সাতোজন পুতেকক শাসন কৰিবলৈ দিছিল। মি: হোৱাইটে ১৮৩৮ খৃ:ৰ মাৰ্চ মাহত দাখিল কৰা ৰিপ'ৰ্ট মতে জনা যায় যে মটক ৰাজ্য শস্যপূৰ্ণ আৰু নদন-বদন আছিল। মি: হোৱাইটে বৰসেনাপতিৰ জীৱিত কালত কৰ খাৰ্যা কৰা উচিত বিবেচনা কৰা নাছিল আৰু বৰসেনাপতি পৰলোক হলে তেওঁৰ সাত পুতেকে ভোগ কৰা সাত খণ্ড ৰাজ্যত বৃটিছক আধা স্বাধীনতা সোধালে তেওঁলোকক ভোগ কৰিবলৈ দিবলৈ অনুমোদন কৰিছিল। সেই প্ৰস্তাৱ এজেন্ট মি: জেন্‌কিন্সে সমৰ্থন কৰিছিল; কিন্তু বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে বৰসেনাপতি পৰলোক হলে তেওঁৰ ৰাজ্যৰ বিষয়ে কি কৰা হ'ব তাক বৰসেনাপতিৰ জীৱিত কালত কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে। ১৮৩৮ খৃ:ৰ শেষৰ ফালে বৰসেনাপতিয়ে তেওঁৰ তৃতীয় পুত্ৰ (কোনোৰ মতে ষষ্ঠীয় পুত্ৰ) মাজু গোহাঁইক তেওঁৰ কাৰ্য্যবিৰূপক মনোনীত কৰি ৰাজ্য চলাবলৈ দি বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ অনুমোদন বিচাৰিছিল। তেওঁৰ এই কাৰ্য্যত তেওঁৰ সকলো পুতেক আৰু নিষয়াসকলে মত দিছিল। বৰসেনাপতিৰ জীৱিত কালত বৰসেনাপতিয়ে মাজু গোহাঁইক ৰাজ্য চলাবলৈ দিয়া কাৰ্য্য বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে অনুমোদন কৰিছিল।

১৮৩৯ খৃ:ৰ জানুৱাৰী মাহৰ আৰম্ভণিতে বৰসেনাপতি পৰলোক হোৱাত সেই মাহৰ ২০ তাৰিখে মেজৰ হোৱাইট ৰঙাগড়া পালেগৈ। বৰসেনাপতিয়ে মাজু গোহাঁইক উত্তৰাধিকাৰী পাতি থৈ গৈছিল। বৰ গোহাঁইকে আদি কৰি বৰসেনাপতিৰ সকলো পুতেক আৰু বাইজে বৰসেনাপতিৰ এই কাৰ্য্যক সমৰ্থন জনাইছিল। মেজৰ হোৱাইটে ভাবিছিল যে মটক ৰাজ্যত বৃটিছ শাসন পদ্ধতি প্ৰচলন কৰিলে সমগ্ৰ দেশত এক সাধাৰণ শাসন পদ্ধতি চলিব আৰু বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ স্বাৰ্থৰ অনুকূল হ'ব; কিন্তু জাৰ স্বাধীনতা বৰ কঠ

হোৱাৰ কাৰণে বৃটিছ শাসন পদ্ধতি চলাবলৈ টকাৰ নাটনি হ'ব আৰু আন-হাতে বেছি খাজানা নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিলে সদায় কম নিৰিখত খাজানা দিয়া ৰায়তৰ পৰা খাজানা তোলা সম্ভৱ নহ'ব। তাৰ উপৰিও সেই সময়ত শ্য.নবিলাকে আক্ৰমণ কৰাৰ আশঙ্কা আছিল। সেই কাৰণে সীমান্তত বন্ধ স্থাপন কৰি ৰখা আৱশ্যক হ'ল। মেজৰ হোৱাইটে মাজু গোহাঁইক মটকৰ নায়ক বুলি ঘোষণা কৰিলে; কিন্তু তেওঁক বহুবি দহ হাজাৰ কৰ শোৰাবলৈ আৰু তেওঁৰ ৰাজ্যত থকা পতিত মাটি চাহ খেতিৰ কাৰণে অচুতীয়াকৈ ৰাখিবলৈ আৰু চাহ খেতিয়ক আৰু মটক ৰাজ্যৰ প্ৰজাৰ মাজত বিবাদ মিমাংসা কৰিবলৈ এজন বৃটিছ কৰ্মচাৰী তেওঁৰ ৰাজ্যত ৰাখিবলৈ কোৱা হ'ল। মেজৰ হোৱাইটে তেওঁৰ বিপৰীত বৰসেনাপতিয়ে তেওঁৰ সাতজন পুতেকৰ মাজত যি ব্যৱস্থা কৰি থৈ গৈছিল, সেই ব্যৱস্থা ৰাহাল ৰাখিবলৈ লিখিছিল; কিন্তু তেওঁ মাজু গোহাঁইৰ দাবী বক্ষা কৰাৰ পক্ষপাতি আছিল, কাৰণ ব্ৰহ্মদেশৰপৰা অসম আক্ৰান্ত হলে ৰচদ আৰু মজদুৰ গোৱা সুবিধা হ'ব।

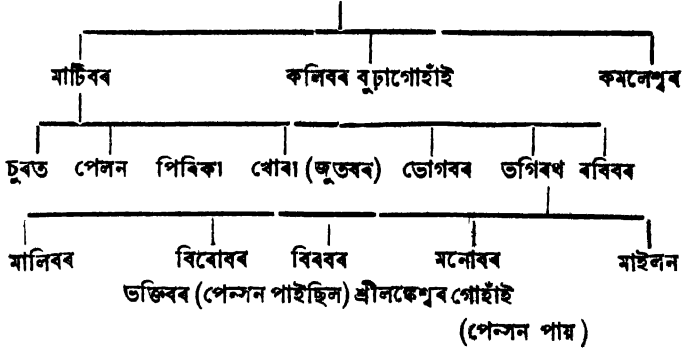
খামাটি বিদ্ৰোহত মেজৰ হোৱাইট হানি হোৱাত কেপ্তেইন ভেণ্চক (Captain Vetch) উজনি অসমৰ পলিটিকেল অফিচাৰ নিযুক্ত কৰিলে। খামাটি বিদ্ৰোহত বৰসেনাপতিৰ বৰপুত্ৰ বৰগোহাঁয়ে নিজে সৈন্যলৈ বৃটিছক সহায় কৰিছিল। মি: জেনকিন্সে কেপ্তেইন ভেণ্চক মটক ৰাজ্যৰ বিষয়ে তেওঁৰ অভিমত খুজি পঠালে। তেওঁ জনালে যে ১০,০০০ টকা কৰ ধাৰ্য কৰিলে, মটক ৰাজ্যৰ নায়কসকলৰ মাজত অসন্তোষ দেখা দিব আৰু তেনে অসন্তোষ অস্থায়ী (Officiating) পলিটিকেল এজেণ্ট মি: হনুই (Hanna) দাবী কৰা মতে মাজুগোহাঁয়ে মজদুৰ দিবলৈ স্বীকাৰ কৰাও প্ৰকাশ পাইছিল। মি: ভেণ্চে প্ৰস্তাৱ কৰিলে যে মি: স্কটে অৱলম্বন কৰা পদ্ধতিৰে পাইক পুনৰ পিয়ল কৰা হ'ক আৰু মাজুগোহাঁয়ে পাইকৰ তিনি ভাগৰ দুভাগে হয় বৃটিছ গৰ্ভৰ্ণমেণ্টৰ কাৰণে খাটি দিবলৈ নাইবা তাৰ সলনি কৰ দিবলৈ দিব লাগিব। মাজু গোহাঁয়ে প্ৰস্তাৱ মানি ল'বলৈ স্বীকাৰ কৰিলে; কিন্তু সৈন্যৰ সহায়ত প্ৰজাক ভয় খুৱাই পিয়ল কৰা কাৰ্যত ৰত নিদিলে আৰু সৈন্যৰ সহায় নোলোৱাকৈ শান্তিপূৰ্ণভাৱে পিয়ল কৰাবলৈ আবেদন জনালে।

বৃটিছ গবৰ্ণমেণ্টে কেপ্তেইন ডেংচৰ প্ৰস্তাৱ মানি ললে; কিন্তু মটক ৰাজ্যৰ উজনি ঋণ মৰাণ অঞ্চলৰ (বৰ্তমান এই অঞ্চলক মৰাণ নোবোলে কিন্তু তাত মৰাণসকল বাস কৰে।) বাইজৰ স্বৰ্গদেৱ মটক বজাসকলৰ সৈতে পৃথক হোৱাত (মৰাণ আৰু মটক বজা একে মাৰামবীয়া ধৰ্মী) আৰু তেওঁলোকে মটক বজাৰ ৰাজ্য ইচ্ছা নকৰাত, সেইখণ্ড মটক ৰাজ্যৰ পৰা পৃথক কৰি, মটক ৰাজ্যৰ নামনি ঋণ বত স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ্যৰ পৰা উঠি যোৱা প্ৰজাসকল বাস কৰিছিল সেই ঋণ মাজু গোহাঁইৰ তলত ৰাধি আৰু জংঘলী আৰু পতিত মাটি ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীক গতাই দিয়াৰ বন্দৱস্ত কৰি, এলেক্টক মাজু গোহাঁইৰ লগত চুক্তি কৰিবলৈ আদেশ দিলে। বি: জেনকিন্সৰ আদেশত ১৮৩৯ খৃ:ৰ ১২ নবেম্বৰ তাৰিখে কেপ্তেইন ডেংচে “আসাম লাইটইনফেণ্ট্ৰি”ৰ ৩০০ আৰু উজনি অসমৰ ১৫০ চিভান্দি (Sibhandi) সৈন্য লৈ বঙাগড়ালৈ গল। তেওঁৰ প্ৰস্তাৱ মাজু গোহাঁই আৰু বৰ সেনাপতিৰ কোনো পুত্ৰই গ্ৰহণ নকৰাত মটক ৰাজ্য বৃটিছ ৰাজ্যৰ লগত চামিল কৰা হ’ল। এই কথা ১৮৪২ খৃ:ত (Calcutta Gazette 1842 Pnge 683) কলিকতাৰ গেজেটত প্ৰকাশ হ’ল।

সৰ্ব্বানন্দ সিংহৰ বংশধৰ :—

স্বৰ্গদেৱ সৰ্ব্বানন্দ সিংহ

১৮৪০ খৃ: মে' মাহত বৃটিছ গবৰ্ণমেণ্টে জানিব পাৰিলে যে মটক ৰাজ্যৰ প্ৰজাই সীমান্তৰ জনজাতিৰ সৈতে লগ লাগি বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ আয়োজন কৰিছে। সেই কাৰণে ছয়ত্ৰিছ বেছিমেন্টৰ 36 th. Regimen দুই

কোম্পানী-সৈন্য উজনি অসমলৈ নিয়া আৰু বৰসেনাপতিৰ কমতাশালী তিনিজন পুতেকক জ্বাৰি স্বৰূপে গুৱাহাটীত ৰখা হল। কেপ্তেইন জেন-কিন্সে প্ৰস্তাৱ কৰিলে যে বৰ সেনাপতিৰ পুত্ৰ সকলে পেন্সন হিচাপে মুঠ খাজানাৰ এক তৃতীয়াংশৰ এভাগ টকা হিচাপে আৰু আন ভাগ গাইপ্ৰিটি ১০০০ পৰা ১৫০০ একবলৈকে (১০২৫ ৰখাই এক একৰ) মাটি হিচাবে পাব। গুৱাহাটীত থকা বৰ সেনা পতিৰ তিনি পুত্ৰই সেই প্ৰস্তাৱত মান্তি হল কিন্তু নিজ বাজ্যপাই সকলোৱে একে ঠাইতে লগালগিকৈ মাটি বিচাৰিলে। এভেগেট সেই দাবি মানি নললে। বৰ সেনাপতিৰ পুত্ৰ সকলে আন্দোলন চলালে। তাৰ ফল স্বৰূপে বৰ সেনাপতিৰ সকলো পুত্ৰ আৰু উপদেষ্টা সকলক বিশ্ব নাথলৈ স্থানান্তৰিত কৰা হল। তাত বৰ সেনাপতিৰ পুত্ৰ-সকলক বৃটিছৰ সৈন্য নিৰাসৰ ওচৰত কিছু মাটি দিয়া আৰু সম্পূৰ্ণ টকাদে পেন্সন দিয়া হল। মটক বাজ্যৰ সামৰণি পৰিল। বৰ সেনাপতিৰ পুত্ৰ সকল বিশ্বনাথত নাথাকি পুনৰ পিতৃ বাজ্যলৈ ঘূৰি আহিল।

মাটিবৰ বৰসেনাপতিৰ পুতেক সকলে বৃটিছৰ পৰা পেন্সন পাইছিল। প্ৰথমে সৰ্বানন্দ সিংহৰ বংশধৰসকলৰ ভিতৰত বছৰেকত প্ৰায় ৭০০০ টকা পেন্সন দিছিল। কলিৰ আৰু কমলেশ্বৰৰ পুতেক সকলেও পেন্সন পাইছিল; কিন্তু তেওঁলোকৰ মৃত্যুৰ লগে লগে পেন্সন বন্ধ হল। মাটিবৰৰ মহজনা ল'ৰা পাঁচ জনী ছোৱালী আৰু তিনি গৰাকী বিধবা আছিল। তেওঁলোক সকলোৱে পেন্সন পাইছিল। ছোৱালী কেইগৰাকীৰ মৃত্যুৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ পেন্সনৰ ওৰ পৰিল। মাটিবৰৰ পুতেক চুবত পেন্সন আৰু পিৰিকাৰ পুত্ৰ সকলৰ পেন্সন ভাৰত গৱৰ্ণমেণ্ট বা বেঙ্গল গৱৰ্ণমেণ্টে বন্ধ কৰিলে। মাটিবৰৰ পুতেক খোৰা ওৰকে দুখিত গোহাঁইন চাৰিজন পুতেক আছিল। তেওঁলোকৰ পেন্সনৰ বিষয়ে গৱৰ্ণমেণ্টৰ একো ভকুম নহল। মাটিবৰৰ পুতেক ভগিৰথ আৰু তেওঁৰ পাঁচোজন পুতেক আৰু তেওঁলোকৰ পুতেক সকলেও পেন্সন পাইছিল; কিন্তু তেওঁলোকৰ মৃত্যুৰ লগে লগে পেন্সন বন্ধ হল। বৰ্তমান ভগিৰথৰ পুতেক বিষবৰৰ পুতেক শ্ৰীলঙ্কেশ্বৰ গোহাঁইয়ে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰপৰা মাহে ৬১/৯ পাই পেন্সন পায়। ভগিৰথৰ পুতেক বিৰোবৰ পুতেক ভক্তিৰ ১৯৫২ খৃঃ চপ্টেম্বৰ মাহত ঢুকাল। তেওঁ মৃত্যুৰ দিনলৈকে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰা মাহে ১১১/৯ পাই পেন্সন পাইছিল।

মটক বাজাসকলে কীভিচিন বরুপে ওপবত উসেব কবা বখা সনব বক
 এক পুখুৰীৰ বাহিৰে উলত মিধা পুখুৰীবিলাক পোতা বহ । (১) বজা-
 ডলী গাৰ্ভ (ক) মেওগনী-পুখুৰী -)৪২১ নং দাগ ৩/৯ (পানী আৰু পান) ,
 (খ) বাট পুখুৰী ২৫৩ নং দাগ—৩৬/১৩ (পানী আৰু পান) , (গ) বহ পুখুৰী—
 ৫২ নং দাগ—৫/১৩ (পানী), ৫৩ নং দাগ—৪/১৯ (পান), আৰু (ঘ)—
 লেবটোৰ পুখুৰী ৬১ নং দাগ—১৬/১৯ (পানী), ৬২ নং দাগ—১৬/৫ (পান) ।
 (২) ককবাতলী গাওঁ কুতী-পুখুৰী—২৮২ নং দাগ—৬/১৮ আৰু ২৮৩ নং
 দাগ—৬/১ (পানী), ২২১ নং দাগ—১৬/২ আৰু ২৮৪ নং দাগ—১৬/১৫ ।
 এইচাৰিওটা দাগৰ ব: স্বৰ্গনতা ববাব নামে ৩৮ নং ব্যাদি পটা আছে ।
 (৩) তিনিচুকীয়া টাঙিন—(ক) দেবী পুখুৰী—৩৪১ নং দাগ—১৬/১৩
 (পুখুৰী), ৩৩৯ নং দাগ—২৬/১৪ (পান), ৩৪০ নং দাগ—১/২ আৰু ৩৪২
 নং দাগ—১ (বাটে) ; এই দাগ কেইটা চৰকাৰী আৰু জাভে বসনহী
 নিত্ৰ মনিব আছে । ৩৩৮ নং দাগ—(বাটে) ব্ৰীক্ষণেশ্বৰ কলহাৰ নামত
 ব্যাদি পটা আৰু ৩২৯ নং দাগৰ অং— ১০ (বাটে) চেমেলীকৰ
 ডুঙবল কাৰ্বৰ নামত ব্যাদি পটা । (খ) কাটে পুখুৰী—৩১৬ নং দাগ—
 ডুঙব বল কাৰ্বৰ নামত ব্যাদি পটা । (ঘ) কাটে পুখুৰী ৩১৬ নং দাগ
 ১০৬/২ (পুখুৰী), ৩১১ নং দাগ ২৬/১৮, ৩১২ নং দাগ—২৬/৪ আৰু ৩১৫নং
 দাগ ৩/৯ (এই তিনি দাগ পুখুৰীৰ পাৰ) । এই চাৰিও দাগতে ব্ৰীক্ষণেশ্ব
 চক্ৰ শৰ্মা আদিব নামে ব্যাদি পটা আছে । ৩১৭ নং দাগত ২, ১০ আৰু
 ৩১৮ নং দাগত ২৬/১২ (দুয়োটা দাগ পুখুৰী পাৰ) । এই দুই দাগতে
 ব্ৰীক্ষণেশ্ব চক্ৰ কটকী আদিব নামে ব্যাদি পটা আছে । ৩১৯ নং দাগ—
 ১৪ (পান) । চৰকাৰীহে আছে । ৩১৩ দাগৰ ১৬/১০ (পান) ব্ৰী কলহাৰ
 নামে ব্যাদি পটা আছে । (গ) জলাদিবৰ পুখুৰী ৫৬৭ নং দাগ—
 ২/৩ (পুখুৰী) চৰকাৰী হৈ আছে । ৫৬৬ নং দাগৰ ৬/৫ ব্ৰীক্ষণেশ্বৰ নামে
 শ্বৰ নামত ব্যাদি পটা আছে । (ঘ) কলহাৰী পুখুৰী—১৪৮ নং দাগ—৩/১৬
 ব্ৰীক্ষণেশ্বৰ নামত ব্যাদি পটা আছে । ১৪৪ নং দাগ—১/১১ (পান)
 ব্ৰীক্ষণেশ্বৰ নামত ব্যাদি পটা আছে । ১৪৫ নং দাগ—৫, ১৪৬ নং
 দাগ—৬/১৫ আৰু ১৪৭ নং দাগ—১৬/১১ (পান) চৰকাৰী হৈ আছে ।।
 (৪) ম-পুখুৰী ২০৮৩ নং দাগ—১০৬/৪ (পুখুৰী) ২০৮১ নং দাগ—১০/১১,
 ২০৮০ নং দাগ—১০৬/৪ , ২০৮৬ নং দাগ ৫/৫, ২০৮২ নং দাগ—৮ ।

এই কেইটা দাগ পুখুৰীৰ পাব। ২০৭৭নং—দাগ ১৩/৯, ২০৭৯নং দাগ—
৪৩৯ আৰু ২০৭৮নং দাগ ১/৩। এই কেইটা দাগ পুখুৰীৰ চাৰিও
কালৰ যবুনা। ইয়াৰ সকলো বাটি চৰকাৰী হৈ আছে। পাবৰ দাগত
গান্ধীপাৰ্ক আৰু যবুনা বিনাকত—“কিচাৰি” পাতিছে। এই পুখুৰী আহোমৰ
আহিত বৰ সেনাপতিয়ে খনাইছিল। ইয়াৰ পানী আহোম সকলে খনোৱা
পুখুৰীৰ পানীৰ দৰে চাৰিও কালৰ সবভলৰ পানীতকৈ ওপৰত আৰু
কঠকটীয়া।

সহায় লোৱা হয়—

- ১। বংশাৱলী পুৰি (দিনকৰ স্তম্ভ)
- ২। Imperial Gazetteer of India. Eastern Bengal and Assam.
- ৩। ভীষ্মভিষাদ। শ্ৰীশ্ৰীউৎসৱানন্দ অধিকাৰ গোস্বামী, নারায়ণ পুৰি
বাটি স্তম্ভ।
- ৪। শ্ৰীশ্ৰীঅদি চৰিত। শ্ৰীকৃষ্ণৰ সাধ ভট্টাচাৰ্য্যৰ দ্বাৰা সংগৃহীত আৰু
সম্পাদিত।
- ৫। তুঙ্গপুৰীয়া বুৰঞ্জী। সম্পাদক—সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, এম, এ ;
বি,এল।
- ৬। Ahom Buranji, Translated and Edited by
Rai Sahib Golap Chandra Barua.
- ৭। A History of Assam. Sir E. A. Gait.
- ৮। An Account of Assam. Dr. J. P. Wade
- ৯। শ্ৰীমৎস্বৰ্গৰ গোস্বামী, চাবুৱা।
- ১০। "হেৰচক্ৰ গোস্বামী সেনাপতি, ডিব্ৰুগড়।
- ১১। "গোপাল শৰ্মা, এছ, দি, চি।
- ১২। "সত্ৰবাৰ পুৰুষোত্তম, লালুক।
- ১৩। নিজৰ অভিযন্তা।
- ১৪। সাত্ৰবী অলম বুৰঞ্জী। ডঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, এম, এ, বি, এল,
[কেল], পি-এইচ-দি [মঙল], দি, লিট [মঙল]
- ১৫। The Annexation of Assam. R. M. Lahiri, M. A.
D. Phil.

শ্ৰীমৎস্বৰ্গৰ বাজকুমাৰ।

গুৱাহাটী। ২৭/৭/৬৩